Kirjastoa Lapsille ja Nuorisolle.

I.

Kertomuksia
Historiasta ja Elämästä.

Lapsille ja Nuorisolle.

Kuvilla varustettuna.

Helsingissä 1881.
G. W. Edlund.
Kustantaja.

Hinta: 2 markkaa.

Kertomuksia

Historiasta ja Elämästä

Lapsille ja Nuorisolle.

Suomennos.

Kuvilla warustettuna.

Helsingissä 1881.

G. W. Edlund.

Kustantaja.

Helsingissä,
J. Simelius'en perillisten kirjapainossa,
1881.

Spartalaisten lainsäätäjä.

Wanhan Kreikan arwollisimpia miehiä oli Lykurgos, joka eli noin 800 wuotta ennen Kristuksen syntymistä tahi muiden historioitsijoiden mukaan wielä 80 wuotta aikaisemmin. Weljensä kuoltua tuli hän kuninkaaksi, waan jätti kuitenkin hallitustoimet weljensä pojille ja läksi pois Spartasta. Hän läksi ensin Kreetan saareen, sieltä matkusti hän Joniaan ja käwi sittemmin myös Egyptissä ja Indiassa. Kaikissa maissa, joihin hän tuli, hankki hän tarkkoja tietoja yhteiskunnallisista la'eista ja hallitusmuodoista sekä neuwoitteli filosofien ja oppineiden miesten kanssa. Kymmenen wuotta oltuansa matkoilla palasi hän wiimein kotomaahansa ja nyt sai hän kansalaisiltansa toimittaakseen uuden waltioasetuksen Spartalle. Hän otti tämän tehdäkseen ja kohta astui hän kansan eteen ja julisti lakinsa. Spartalaiset hywäksyiwät ne, waikka suurella wastahakoisuudella rikkaiden puolelta. Nämä käwiwätkin muutamana päiwänä liittoon ja karkoittiwat Lykurgon kiwenheitolla ja rajuilla huudoilla kansakokouksesta.

Lykurgos pakeni silloin eräästen temppeliin, pelastaakseen henkensä, waan häntä ajettiin takaa ja hän sai kärsiä pahaa menettelyä monelta spartalaiselta. Takaa ajawien joukossa oli nuori mies nimeltä Alkander, joka saawutti jalon Lykurgon ja löi kepillä häneltä toisen silmän puhki. Lykurgos seisattui ja näytti raiwokkaalle wäkijoukolle werta wuotawaa silmäänsä. Silloin seisoiwat kaikki häpeän wallassa mainion lainsäätäjän edessä; ottiwat kiinni nuoren miehen ja antoi-

wat hänet Lykurgon waltaan, että tämä itse rankaisisi häntä kärsitystä wäärydestä.

Waan mitä teki Lykurgos? Hän otti Alkanderin mukaansa perheesensä, nuhteen sanaakaan sanomatta, ja antoi hänen tulla tilaisuuteen näkemään sitä hywyyttä ja rehellisyyttä, jota hän osoitti kaikille. Alkander käsitti silloin ja tunnusti mainion miehen suuria ansioita ja tuli kohta, äsken oltuansa Lykurgon ankarimpia wastustajia, hänen kiitollisimmaksi ystäwäksensä ja uskollisimmaksi puollustajaksensa.

Nuori filosofi Abderasta.

Protagoras oli syntynyt köyhistä wanhemmista ja hänen täytyi nuoruudessaan ansaita elatuksensa tawarain kantajana. Kun hän kerran palasi maalta Abderan kaupunkiin, kantaen halkokimppua, jonka hän taidokkaasti oli solminut kokoon lyhyillä nuorilla, tuli häntä wastaan filosofi Demokritos. Hänestä oli halkokimppu kokoonpantu ja yhteensidottu erinomaisen ihmeteltäwällä tawalla ja hän pyysi nuorukaista hetkeksi seisattumaan. Demokritos kysyi häneltä kuka puut oli pannut kokoon, ja kun Protagoras wastasi itsensä sen tehneen, pyysi filosofi häntä hänen läsnä ollessansa purkamaan auki puukimpun ja uudestaan sitomaan sen yhteen.

Kun nuori Protagoras nyt oli huolellisesti asettanut puut kokoon ja sitonut ne yhteen samalla tawalla, kuin oliwat olleet ennen, ihmetteli Demokritos nuorukaisen taitoa ja sanoi hänelle:

„Nuori mies, koska sinulle on suotu lahja tehdä hywin minkä teet, niin antaudu suuremmille ja jalommille harrastuksille, joita woit minun luonani oppia.“

Sitten otti Demokritos Protagoraan mukaansa, opetti hänelle filosofiaa — ja siten tuli Protagoras oppineeksi ja kuuluisaksi miehekſi.

Anteeksi antaminen on jaloin kosto.

Kleobulolla, joka oli yksi Kreikan seitsemästä wiisaasta, oli kunniahimoinen wihollinen nimeltä Typhon. Tämä koetti turmella Kleobulon arwoa, panetteli häntä ja kylwi kaikkialle epäluulon siemeniä häntä wastaan. Kun Kleobulos kaikesta tästä huolimatta oli waiti, kehoittiwat hänen ystäwänsä häntä wetämään Typhonia oikeuden eteen. Mutta hän hymyili waan ja sanoi:

„Jos Typhon puhuu totta, kuka woi silloin kieltää häntä puhumasta? Jos hän taas puhuu walhetta, kuka häntä silloin uskoo?“

Typhon panetteli häntä kuitenkin wielä enemmän, ja wiimein rupesi kansa tulemaan horjumieliseksi ja uskomaan parjaajaa. Silloin meni muutamia etewimpiä miehiä wiisaan johtajansa luokse ja sanoiwat:

„Kuinka sinä wieläkin woit olla waiti? Pitääkö meidän uskoa Typhonilla olewan oikein? Me emme ymmärrä sinua kauemmin? Ainoastaan moitteettomalle miehelle woimme antaa luottamuksemme; se taas, joka ei wastaa tuommoisiin syytöksiin, ei woi olla meidän johtajanamme. Walitse: luowu wirastasi tahi puhdista päältäsi kaikki epäluulot!“

„Huomenna kansankokouksessa saatte kuulla minun päätökseni!“ wastasi Kleobulos ja antoi miesten mennä.

Hän meni nyt wihollisensa luokse, joka ei niin wähän

säikähtänyt, kun hän sai nähdä tuon niin julmasti loukatun miehen astuwan hänen huoneesensa.

Kleobulos puhutteli ystäwällisesti parjaajaa seuraawilla sanoilla:

„Elä pelkää! Minä en ole tullut sinua tilille waatimaan, sillä meitä tuomitsee jumalat. Waan sinä estät minua hywää tekemästä ja sentähden minä nyt seison sinun edessäsi. Sano minulle mikä syy sinulla on minua moittia. Minä tiedän etten ole kaualle aikaa ollut niin hywä kuin minun ystäwäni ehkä owat minulle luuletelleet. Sano minulle sentähden minun wirheeni, että woisin parantaa itseni. — Kuinka, sinä olet ääneti. Häpeätkö sentähden että olet minua nuorempi? Tahi oletko parjaaja? Ei wainenkaan; suo anteeksi tämä epäluulo; siihen olet sinä kowin jalo. Sinä woisit minua wäärin tuntea, waan et walhetella minulle paheita; ei, Typhon, siihen olet sinä ollut liian hywä. Minä eroon ja luowun wirastani. Ota sinä se. Minä tiedän, että sinä olet sitä uskollisesti hoitawa, sillä sinä rakastat kansalaisiasi. Typhon, minun äänestäni woit olla warma; ole parempi ja onnellisempi kuin minä! Huomenna kansankokouksessa näemme toisemme taas!"

Typhon punastui, oli waiti eikä uskaltanut katsoa wiisasta miestä silmiin.

Seuraawana aamuna puhui Kleobulos kokoontuneelle kansalle:

„Kuulkaa minua, kansalaiseni, kuulkaa minua, te kansani isät! Oli aika, jolloin joka sydän oli minuun harrastunut; minä saatoin kerran sanoa olewani warman teidän rakkaudestanne. Nyt on teidän sydämmenne kääntynyt pois minusta. Myrkyllinen epäluulo on säikäyttänyt pois sen luottamuksen, joka kerran elähytti teitä. Minä tunnustan teidän rakkautenne olleen suuremman kuin minun kuntoni;

waan enkö minä aina ole koettanut edistää teidän onneanne? Tunnollisesti täyttää welwollisuuteni oli minun harrastuksieni tarkoituksena. Jos joku woi sitä kieltää, astukoon hän esille, ja minä tahdon hänelle wastata."

Kun kaikki oliwat ääneti, jatkoi Kleobulos:

„Waan juuri sentähden että minä joka päiwä selwemmin huomaan päälle ottamieni welwollisuuksien käywän yli woimieni, luowun minä siitä wirasta, joka on minulle uskottu. Ansiollisempi astukoon minun siaani!"

„Ja kuka?" kysyi kansa.

„Typhon", wastasi Kleobulos; „antakaa hänelle ääneenne, häntä siunaawat jumalat!"

Wanhus waikeni ja käwi istumaan kansalaistensa joukkoon, jotka kunniottuksella siirtyiwät tieltä.

Silloin Typhon, häpeän wallassa, puhkesi puhumaan: „Kuulkaa minua, kansalaiseni! Teidän oman hyötynne, kuolemattomain jumalain nimessä rukoilen minä teitä: älkää antako johtajanne mennä. Pysyköön Kleobolus wirassaan!"

Hän muistutti heille nyt, kuinka Kleobulos aina oli pitänyt huolta isänmaan menestymisestä, kuinka jalosti hän aina oli menetellyt. Sitten lopetti hän puheensa näillä sanoilla:

„Minun kunniahimoni saattoi minut tuomitsemaan wäärin jaloa miestä ja wietteli minua yksin parjaamaankin häntä. Antakaa minulle anteeksi, että teitä petin; anna myös sinä minulle anteeksi, loukattu Kleobulos!"

Typhon tarjosi hänelle kättään; Kleobulos syleili häntä ja painoi häntä wasten sydäntään. Kansa huusi yksin äänin:

„Kleobulos pysyköön johtajanamme!"

„Te tahdotte sen", sanoi hän, "ja teidän tahtonne on minun lakini. Minun elämäni on pyhitetty teille. Toi-

won että woisin tehdä teidät niin onnellisiksi, kuin tahtoisin. Waan ainoastaan sillä ehdolla rupeen minä uudelleen wirkaani, että Typhon tulee lähimmäiseksi miehekseni."

„Tulkoon hän sitsi!" wastasi kansa ja terwehti riemuten jaloja miehiä.

Kunnioita korkeata ikää!

Spartassa määrättiin nuorison welwollisuudeksi erittäin siiwollisuutta ja kunnioitusta korkeata ikää kohtaan. Kun kerran kaksi lähettiläistä Spartasta oliwat teaterilla Athenassa, astui wanhus sisään, joka ei enää löytänyt itselleen istumasijaa. Heti nousiwat molemmat Spartalaiset paikoiltaan antaakseen wanhukselle sijaa. Silloin huusiwat Athenalaiset hywäksymisensä Spartalaisten käytökselle, waan nämät sanoiwat:

„Niin, Athenalaiset tietäwät kyllä mikä on oikein, waan eiwät sitä tee!"

Ei pidä ketään pitää onnellisena ennen hänen loppuansa.

Persian länsipuolella, Wähässä Aasiassa, löytyi monta, monta wuotta takaperin useampia kuningaskuntia, joiden joukossa Lydia oli mahtawimpia. Täällä hallitsi kuningas Kroisos, joka Sardes nimiseen pääkaupunkiinsa oli koonnut suuren määrän aarteita ja rikkauksia, joihin hän pani koko luottamuksensa.

Kerran tuli hänen luoksensa mies, jonka nimi oli Solon, muuan wiisas Kreikasta, joka oli matkustanut monessa maassa, oppiakseen wiisautta. Kroisos antoi Solon'in ottaa osaa hänen juhliinsa ja näytti hänelle suuret aarteet ja harwinaiset taideteokset palatsissaan. Kun suoraluontoinen filosofi ei lausunut mitään kummastusta kaikesta tästä loistawaisuudesta, kysyi Kroisos häneltä, ketä hän piti onnellisimpana kaikista kuolewaisista, jotka hän tunsi. Solon mainitsi silloin Tellus nimisen Athenalaisen, koska tämä oli saanut nähdä jaloja ja oiwallisia poikia ja pojanpoikia kaswawan ympärillään ja koska hän korkeaikäisenä oli saanut kuolla taistelussa isänmaan edestä.

Kummastuneena tästä wastauksesta, kysyi kuningas ketä hän piti lähinnä Telloa onnellisimpana maan päällä. Silloin wastasi Solon:

„Minä tunsin kerran kaksi kukoistawaa nuorukaista Argoossa, Kleobis ja Biton; heille lähettiwät jumalat suurimman onnen, mikä kuolewaiselle woi osaksi tulla, hywien tapojen kaunistaman elämän ja tuskattoman kuoleman. He oliwat muutaman naispapin poikia ja oliwat useampia kertoja woittaneet palkinnon huwitusteluissa. Kun pyhät härjät, joiden piti wetää heidän äitiänsä uhraukseen temppeliin, kerran tuliwat kowin myöhään, waljastiwat pojat itsensä waunujen eteen ja wetiwät sen temppelin luo. Kaikki kansa ylisti äitiä onnelliseksi, jolla oli semmoiset pojat; äiti taas rukoili jumalia, että he lahjoittaisiwat nuorukaisille parhaimman siunauksensa. Uhrin toimitettua nukkuiwat Kleobis ja Biton, koristettuina seppeleillä ikäänkuin woittoa warten, ja sammuwaa tulisoittoa kantawa haltija otti heidät lempeästi mukaansa ja saattoi ne jumalien luo, niin että he ikuisesti woisiwat iloita kuolemattomien joukossa."

Kun Kroisos tämän kuuli, nurkastui hän ja sanoi:

„Ystäwäni, onkos minun kuuluisuuteni ja minun onneni sinusta niin aiwan mitätöntä, ett'et edes aseta minua halpojen kansalaisten rinnalle?"

„Oi Kroisos", wastasi Solon, "inhimillinen elämä on pitkä ja onni, joka tänään sitä kaunistaa kruunuilla, woi tulewina päiwinä kääntyä pois. Sinä olet mahtawa ja rikas sekä hallitset monta kansaa, waan ei ketään woi pitää onnellisena ennen hänen loppuansa! Joka asiassa täytyy katsoa loppua, kuinka se muodostuu, sillä monen eteen owat jumalat onnen asettaneet ja sitten koetelleet heitä kauheilla rangaistuksilla. Sentähden ei woi ketään ihmistä katsoa onnelliseksi, ennenkuin hän on saawuttanut elämänsä lopun, jolloin hän pääsee onnetarten hämärästä wallasta."

Wähän aikaa sen jälkeen kun Solon oli lähtenyt Kroison luota, kohtasi Kroisoa kowa onnettomuus. Hänellä oli kaksi poikaa, joista toinen oli mykkä. Toisesta, joka oli mainio nuorukainen, näki hän muutamana yönä unta, että hänen piti tulla rautakärjellä tapetuksi. Hän antoi sentähden toimittaa kaikki heittokeihäät käsiltä pois eikä päästänyt nuorukaista ollenkaan aseharjoituksiin. Pojan hartaasta pyynnöstä antoi hän hänen kuitenkin kerran ottaa osaa muutamaan metsäkarjun ajoon. Silloin käwi häneen erään hänen seurakumppalinsa keittokeihäs ja tappoi hänet. Niin käwi osaksi Solonin sanat toteen.

Walitettawasti tuli wielä kowempi kohtalo Kroison osaksi. Persialaiset hyökkäsiwät hänen päällensä, piirittiwät hänen pääkaupunkiansa Sardesta ja woittiwat hänet; Kyros, Persialaisten kuningas, walloitti kaupungin wäkirynnäköllä, otti Kroison wangiksi ja käski rowiolla polttaa hänet yhdessä neljäntoista jalon Lydialaisen nuorukaisen kanssa.

Silloin katui Kroisos entistä elämätänsä, ja ymmärsi ja tunnusti, kuinka turha hänen luottamuksensa maallisiin

rikkauksiin oli ollut. Hänen mieleensä johtui Solonin sanat ja hän huusi näitä katkerudella muistellessansa: „Oi, Solon! Solon! Solon!“ Kun Kyros tämän kuuli, antoi hän kysyä Kroisolta mikä mies se oli, jonka nimeä hän äsken oli maininnut. Tämä wastasi: „Se on mies, jota kaikkien mahtawien pitäisi kuulla.“

Kyros antoi silloin wiedä Kroison pois rowiolta ja sai tietää Solonin wiisaan opin, kuinka turhaa oli rakentaa onnensa maallisiin ja katoawaisiin oloihin. Silloin tuli Kyros ajatelleeksi, että hänkin oli waan maallinen ihminen, ja että koston hetki woisi hänellekin tulla. Hän antoi Kroison jäädä eloon ja piti häntä luonansa ystäwänä ja neuwonantajana.

Oikeudessa pysywä Athenalainen.

Kreikkalainen filosofi Aristoteles määrää oikeudessa pysywäisyyden olewan sen hywän omaisuuden, joka antaa meidän kohdella kaikkia ansion mukaan. Tätä omaisuutta osoitti Athenalainen Aristides kaikissa elämän oloissa. Hänen järkähtämätön rehellisyytensä ja woitonhaluttomuutensa saattiwat hänelle nimen Oikeudessa pysywä.

Kerran täytyi Aristideen syyttää muutamaa Athenalaista. Tuomarit oliwat niin wakuutetut hänen syytöksensä oikeudesta, että he paljaastaan hänen sanoistaan tahtoiwat tuomita syytetyn ilman häntä kuulematta. Waan tätä menettelytapaa wastusti kuitenkin Aristides. Kun nyt muuan tuomareista huomautti hänelle kuinka hän, Aristides, jo oli saanut kärsiä paljon syytetyn kautta, sanoi hän:

„Sano enemmin missä hän on sinua wahingoittanut; sillä sinun asiassasi, eikä omassa asiassani olen minä tuomarina!"

Aristides pysyi samankaltaisena kansansuosion kaikissa waiheissa. Waan Themistokles lewitti epäluuloa häntä wastaan, että hän mukapyrkisi päästä yksinwaltiaaksi, ja herkäuskoinen kansa uskoi Themistoklesta. Suostuttiin karkoittamaan niin waarallinen ihminen Athenasta ja asia otettiin esille kansankokouksessa. Aristides tunsi itsensä wapaaksi kaikesta rikoksesta ja oli itse läsnä kokouksessa.

Kun äänestettiin, astui muuan maanmies, joka ei osannut kirjoittaa, Aristedeen luo ja pyysi häntä kirjoittamaan nimen Aristides kiwiliuskalle. Semmoisissa äänestyksissä käytettiin nimittäin kiwiliuskaleita, joihin kirjoitettiin sen henkilön nimi, jota tahdottiin ajaa maanpakoon waltiolle waarallisena miehenä. Puhuteltu teki niinkuin häntä pyydettiin, ja kysyi sen perästä maanmieheltä, mistä syystä hän piti Aristidesta waltiolle waarallisena.

„Onko hän tehnyt sinulle mitään wääryyttä?"

„Ei, minä en edes häntä tunne", wastasi maanmies; „waan minua harmittaa että kaikki kutsuwat häntä Oikeudessa pysywäksi."

Aristides antoi hänelle kiwiliuskaleen, johon hän oli kirjoittanut nimensä. Tuomio oli — maan pakoon ajo. Kuuden kuukauden kuluttua kutsuttiin hän takaisin maanpakolaisuudestaan.

Kun Aristides kerran oli teaterissa ja muutamalla näyttelijällä näytelmäkappaleessa muun muassa oli sanottawana: „Oikeudessa pysywältä hän ei ainoastaan tahdo näyttää, waan myöskin olla" — silloin kääntyiwät kaikki kuulijat katsomaan Aristideesen, koska tämä lause parhaiten sopi hänelle.

Aristides kuoli yhtä köyhänä kuin hän oli ollut elinaikansa. Hän ei jättänyt jälkeensä edes sen werran, että sillä olisi woitu maksaa hänen maahanpaniaisensa. Athenalaiset kunnioittiwat hänen muistoansa sillä että he pystyttiwät kauniin kunniapatsaan hänelle sekä pitiwät huolta hänen poikansa kaswatuksesta.

Eräs intoisan isänmaanrakkauden osoitus.

Suurella tasangolla Marathon'in luona, joka oli pieni kaupunki Attikan itäisellä rannalla, tapahtui kerran muinoin ankara taistelu Persialaisten ja Kreikkalaisten wälillä. Kun wiimeksimainitut saiwat nähdä wihollisen, joutuiwat he pelon alaisiksi ja tahtoiwat kääntyä takaisin. Silloin kiihoitti heitä johdattajansa Miltiades heitä rakkauteen seuraawilla sanoilla: „Ylös, Kreikkalaiset", sanoi hän, „elkää wiipykö! Rientäkäämme yhtenä miehenä taisteluun. Ainoastaan semmoinen uskaliaisuus pelastaa Kreikan wapauden ja kunnian!"

Innostuneina mitä jaloimmasta rakkaudesta, töytäsiwät nyt Kreikkalaiset wihollisiansa wastaan, jotka pakeniwat hurjaa wauhtia laiwoihinsa. Täällä syntyi nyt huima tappelu. Athenalaiset hyökkäsiwät wasten laiwoja ja tahtoiwat sytyttää ne tuleen, Persialaisten taistellessa niitä ja itseänsä pelastaakseen. Täsfä taistelussa kohtasi moni mies kuolemansa. Monta tuhatta pakenewaa saawutettiin; useampia laiwojakin joutui woittajien waltaan. Esimerkkinä siitä isänmaanrakkaudesta, joka innostutti Kreikkalaisia, kerrotaan seuraawa tapaus:

Kynegiros niminen Kreikkalainen oli tarttunut muu-

taman persialaisen wenheen peräkeulaan juuri sillä hetkellä, kun tämä oli lähtewä rannasta. Persialainen sotamies löi silloin kirweellä Kynegiron käden poikki. Silloin tarttui hän wenheeseen toisella kädellä. Myös tämä lyötiin poikki. Olisi luullut Kynegiron nyt luopuwan kaikista yrityksistä pitää wenhettä, waan eipä niinkään. Uros tarttui nyt hampaillaan wenheesen ja piti sitä niin kauan kunnes hänen päänsä kirweeniskulla eroitettiin wartalosta.

Ahkeruus woittaa.

Kleanthes, eräs Kreikkalainen Assos nimisestä kaupungista Wähässä Aasiassa, tuli kerran nuoruudessaan Athenaan. Hänellä ei ollut mikään nopea käsityswoima, waan häntä waiwasi sammumaton tiedonhalu, jota hän tahtoi tyydyttää, waikka opin saawuttaminen tulisi hänelle kuinka waikeaksi tahansa. Koska hän oli hywin köyhä, rupesi hän palwelukseen eräälle puutarhurille, jolle hänen piti yön aikana kantaa wettä tahi jauhaa eloa käsikiwellä. Tällä tawalla ansaitsi hän joka yö niin paljon kuin hän tarwitsi elatukseensa seuraawana päiwänä. Päiwillä hän sai opetusta filosofi Zeno'lta ja tunsi itsensä sen kautta wahwistuneeksi ja wirkistyneeksi.

Waan kateellisia ja pahoja ihmisiä on löytynyt kaikkina aikoina ja niin myöskin täsä. Ne, jotka tiesiwät kuinka köyhä Kleanthes oli, kummasteliwat häntä ja sanoiwat keskenään:

„Millähän tuo nuori mies woi elättää itseänsä, kun hän ei ollenkaan tee työtä?“

Monipa wielä luuli hänen hankkiwan elatuksensa luwattomalla tawalla ja weti häntä siitä oikeuteen.

Kleanthes tuli tuomarien eteen. Nämä kehoittiwat häntä puollustamaan itseänsä syytöstä wastaan. Kleanthes toi silloin puutarhurin, jonka luona hän oli ollut työssä, oikeuden eteen ja tämä todisti syytetyn ansainneen elatuksensa öisellä työllään. Kun tuomarit tämän kuuliwat, ihmetteliwät he nuorukaisen tiedonhalua ja myönsiwät hänelle yksimielisesti suuren lahjan, waan Zeno kielsi häntä tätä lahjaa wastaanottamasta, koska hän pelkäsi oppilaansa oppimisinnon sen kautta laimentuwan.

Kleanthes tuli Zeno'n merkillisimmäksi oppilaaksi ja suuresti ansiolliseksi ja mainekkaaksi mieheksi.

Opi itseäsi tuntemaan!

Noin neljä sataa wuotta ennen Kristuksen syntymistä eli Kreikassa wiisas ja hywäawuinen mies nimeltä Sokrates. Koska hän oli kuwanweistäjän poika, antautui hän alussa ja wieläpä jommoisella menestyksellekin tähän taiteesen, waan löysi kumminkin siinä aiwan wähän tyydytystä. Hän ahkeroi paljoa enemmän walmistuaksensa filosofiksi ja esimerkillä edistääkseen lähimmäistensä jalostumista ja siwistymistä.

Hänen waatteuksensa oli yksinkertainen, melkein halpa, hän käweli aina ilman warwikkeitta itseänsä kestyttääkseen. Yhtä yksinkertainen oli myös hänen ruokansa, sillä, niin sanoi hän, se, jolla on wähimmät tarpeet on jumaluutta lähinnä.

Sokrateella oli monta oppilasta. Kerran tahtoi myös

taman perſialaiſen wenheen peräkeulaan juuri ſillä hetkellä, kun tämä oli lähtewä rannasta. Perſialainen ſotamies löi ſilloin kirweellä Kynegiron käden poikki. Silloin tarttui hän wenheeſeen toiſella kädellä. Myös tämä lyötiin poikki. Oliſi luullut Kynegiron nyt luopuwan kaikista yrityksistä pitää wenhettä, waan eipä niinkään. Uros tarttui nyt hampaillaan wenheeſen ja piti ſitä niin kauan kunnes hänen päänſä kirweeniskulla eroitettiin wartalosta.

Ahkeruus woittaa.

Kleanthes, eräs Kreikkalainen Aſſos nimiſestä kaupungista Wähäſſä Aaſiaſſa, tuli kerran nuoruudeſſaan Athenaan. Hänellä ei ollut mikään nopea käſityswoima, waan häntä waiwaſi ſammumaton tiedonhalu, jota hän tahtoi tyydyttää, waikka opin ſaawuttaminen tuliſi hänelle kuinka waikeakſi tahanſa. Koska hän oli hywin köyhä, rupeſi hän palwelukſeen eräälle puutarhurille, jolle hänen piti yön aikana kantaa wettä tahi jauhaa eloa käſikiwellä. Tällä tawalla anſaitſi hän joka yö niin paljon kuin hän tarwitſi elatukſeen ſeuraawana päiwänä. Päiwillä hän ſai opetusta filoſofi Zeno'lta ja tunſi itſenſä ſen kautta wahwiſtuneekſi ja wirkiſtyneekſi.

Waan kateellisia ja pahoja ihmiſiä on löytynyt kaikkina aikoina ja niin myöskin täſſä. Ne, jotka tieſiwät kuinka köyhä Kleanthes oli, kummasteliwat häntä ja ſanoiwat keskenään:

„Millähän tuo nuori mies woi elättää itſeänſä, kun hän ei ollenkaan tee työtä?“

Monipa wielä luuli hänen hankkiwan elatuksensa luwattomalla tawalla ja weti häntä siitä oikeuteen.

Kleanthes tuli tuomarien eteen. Nämä kehoittiwat häntä puollustamaan itseänsä syytöstä wastaan. Kleanthes toi silloin puutarhurin, jonka luona hän oli ollut työssä, oikeuden eteen ja tämä todisti syytetyn ansainneen elatuksensa öisellä työllään. Kun tuomarit tämän kuuliwat, ihmetteliwät he nuorukaisen tiedonhalua ja myönsiwät hänelle yksimielisesti suuren lahjan, waan Zeno kielsi häntä tätä lahjaa wastaanottamasta, koska hän pelkäsi oppilaansa oppimisinnon sen kautta laimentuwan.

Kleanthes tuli Zeno'n merkillisimmäksi oppilaaksi ja suuresti ansiolliseksi ja mainekkaaksi mieheksi.

Opi itseäsi tuntemaan!

Noin neljä sataa wuotta ennen Kristuksen syntymistä eli Kreikassa wiisas ja hywäwainen mies nimeltä Sokrates. Koska hän oli kuwanweistäjän poika, antautui hän alussa ja wieläpä jommoisella menestyksellekin tähän taiteesen, waan löysi kumminkin siinä aiwan wähän tyydytystä. Hän ahkeroi paljoa enemmän walmistuakseen filosofiksi ja esimerkillä edistääkseen lähimmäistensä jalostumista ja siwistymistä.

Hänen waatteuksensa oli yksinkertainen, melkein halpa, hän käweli aina ilman warwikkeitta itseänsä kestyttääkseen. Yhtä yksinkertainen oli myös hänen ruokansa, sillä, niin sanoi hän, se, jolla on wähimmät tarpeet on jumaluutta lähinnä.

Sokrateella oli monta oppilasta. Kerran tahtoi myös

nuori Aiskines saada opetusta häneltä, waan ei uskaltanut häntä lähestyä, koska hän oli nuori ja hywin köyhä. Sokrates, joka aawisti nuoren miehen mielihalun, kysyi häneltä:

„Miksi sinä wältät minua?"

„Syystä ett'ei minulla ole mitään, jota woin sinulle antaa", wastasi Aiskines.

„Pidätkö sinä itseäsi niin wähäarwoisena?" sanoi siihen Sokrates. „Etkö anna minulle mitään, jos sinä annat minulle itsesi?"

Nuorukaisesta tuli wiisaan Kreikkalaisen innokas ja kiitollinen oppilas.

Kerran tuli Sokrates'ta wastaan nuori mies. He kulkiwat molemmat wähän matkaa yhdessä. Silloin kysyi Sokrates:

„Ystäwäni, woitko sanoa minulle, missä öljymarjoja saa ostaa?"

„Torilla", oli wastaus.

„Ja öljyä?"

„Samassa paikassa,

„Waan minne on ihmisen meneminen tullakseen wiisaaksi ja siweäksi?"

Nuori mies oli waiti:

„Ystäwäni, ystäwäni", sanoi Sokrates, „sinä tiedät mistä öljymarjoja ja öljyä ostetaan, waan et woi sanoa minulle millä tiellä wiisautta ja siwistystä löydetään! Seuraa minua, minä tahdon sitä sinulle neuwoa."

Siitä lähtien tuli näistä molemmista miehistä eroittamattomat ystäwät,

Sokrates terwehti kerran kadulla ylhäistä Athenalaista, waan tämä kulki hänen ohitsensa hänen terwehdyksensä wastaamatta. Sokrateen seurakumppani suuttui siitä. Waan Sokrates sanoi:

„Ei niin! Et suinkaan suuttuisi kehenkään siitä että hän on minua rumempi näöltään? Minkäs tähden sinä siis kiiwastut siitä, että tämä mies on wähemmin kohtelias kuin minä?“

Kun toinen yhäinen Athenalainen walitti olewan kummastuttawan kallista elää Athenassa, ja luetteli mitä purpuri, oiwalliset wiinit ja muut kalliit tawarat maksoiwat, käwi Sokrates hänen kanssaan useammassa kauppapuodissa, jossa elutuswaroja myytiin halwasta hinnasta ja käwi myös muutamassa puodissa, jossa sai ostaa yksinkertaista kangasta waatteiksi sangen helpolla hinnalla.

„Katso“, sanoi sen jälkeen Sokrates, „minusta on elämä Athenassa kumminkin sangen huokeahintaista.“

Wiisas Sokrates tuli oppinsa kautta suureen arwoon, waan herätti myös suurta kateutta ja wihollisuutta wastaansa, waikk'ei häntä moneen wuoteen uskallettu julkisesti hätyyttää. Wiimein, kun hän jo oli tullut seitsemänkymmenen wuoden wanhaksi, syytettiin häntä julkisesti jumalien pilkkaamisesta ja nuorison turmelemisesta, josta hän la'in mukaan ansaitsi kuoleman. Ja hän tuomittiinkin kuolemaan.

Hän kuuli tyynesti tuomiotansa julistettawan, sanoi jäähywäiset niille tuomareille, jotka oliwat puhuneet hänen puolestansa, ja antoi anteeksi niille, jotka oliwat ruwenneet hänen wastustajoikseen. Hän wietiin pois wankeuteen ja pantiin kahleisin, waan hänen lohduttamattomilla ystäwillään ja oppilaillaan oli wapaa pääsy wangitun luokse, joka osoitti samaa mielentyyneyttä ja samaa iloisuutta, kuin hän oli osoittanut tuomariensa edessä.

Hänen uskollinen oppilaansa ja ystäwänsä Krito ehdotti hänelle aiwan kainosti että hän pakeneisi Thessaliaan, jota tarkoitusta warten hän oli woittanut puolelleen hänen war-

„Pitäkää kultanne! Ennemmin tahdon hallita rikkaita kuin itse olla rikas.“

Dentato sai aikaan, että wiholliselta woitettu maa jaettaisiin ruomalaisten kansalaisten kesken. Jokainen sai seitsemän auranmaata: hänen itsensä piti senaatin päätöksen mukaan saada wiisitoista sataa auranmaata, waan hän ei ottanut kuitenkaan enemmän kuin kukaan muukaan, sillä „huono kansalainen se, joka ei tyytynyt osuuteensa.“

Marcus Curtion uhrikuolema.

Wuonna 362 ennen Kristuksen syntymistä tuli suuri kauhu Ruomin kansalaisten päälle. Maanjäristyksen kautta oli aukko syntynyt forum'iin, joka oli aukea paikka, jossa enimmät Ruomalaisten yleiset toimitukset tapahtuiwat, ja turhaan koetettiin täyttää ammottawaa kuilua. Kansa pelkäsi maanalaisia jumalia, jotka ehkä syöwyydessä walmistiwat häwityksen kauhistusta, ja sentähden kysyttiin papeilta mikä olisi tehtäwänä. Nämä kysyiwät jumalilta ja antoiwat seuraawan wastauksen:

„Jos Ruomi yhdittää kalliimman aarteensa syöwyydelle, on aukko sulkeutuwa ja kaupunki pysywä ikuisesti.“

Nyt kokoontui senaati keskusteluun ja neuwoteltiin mikä oli kalliimman-arwoista. Kokoontunut senaati neuwoi ryhtymään toimiin, joiden luultiin lepyttäwän salaisia waltoja — waan turhaan, ei woitu arwoitusta selittää!

Silloin ratsasti nuorukainen täydessä asepuwussa esille forum'ille. Hänen nimensä oli Marcus Curtius. Kaikki katseliwat, kaikki kuunteliwat häntä, kun hän huusi:

„Säilyttääkö kaupunki jalompia aarteita kuin aseita ja urhoollista rakkautta? No, ne minä uhraan maanalaisille jumalille!"

Kun oliwat juhlallisesti pyhittäneet hänet kuolemaan, kannusti hän ratsuansa kuolemankarkauksesi sywyyteen ja sywyyden kita sulkeutui uhrinsa päälle.

Unterwus perille wie.

Nuori Athenalainen, Demosthenes, kuuli mainiota puhujaa Kallistratoa hywin kiitettäwän. Hän tahtoi silloin saada kuulla tätä puhujaa, toiwo, jonka wiisitoistawuotias nuorukainen myös sai täytetyksi. Kun Demosthenes näki, miten Kalistratos wiehätti kaikkia kaunopuheliaisuudellansa ja kuinka kansa kaikuwalla riemuhuudolla saattoi häntä kotiin, heräsi hänen kunniahimonsa ja hän päätti myös ruweta puhujaksi. Hän käwi säännöllisesti wiisaiden ja oikeudenoppineiden kouluissa ja luki kuuluisimpien kansanpuhujoiden puheita.

Kun Demosthenes ensi kerran astui julkisesti esille, syntyi suuri melu, kansa remahti kuuluwaan nauruun ja hänen täythi astua alas puhujanistuimelta. Alakuloisena läksi hän pois kokouksesta. Erään ystäwän kehoituksesta astui hän wielä kerran esiin, waan ei onnistunut nytkään. Harmissansa siitä meni hän kotiinsa. Silloin käwi hänen luonansa ystäwä, kuuluisa näyttelijä Satyros. Hänelle walitti Demosthenes, ettei kansa, waikka hän puheensa walmistamisessa oli koettanut parastaan, ollut kuitenkaan häntä kuunnellut

Satyros antoi hänen nyt lukea ääneen tunnetun, suu-

remman runokappaleen. Kun Demosthenes tämän oli tehnyt, luki Satyros wuorostaan saman kappaleen ja esitti sen semmoisella tawalla, että se Demostheneesta tuntui aiwan uudelta. Nyt huomasi hän mikä häneltä puuttui ja että parhaimmatkin puheet owat ilman eläwyyttä ja henkeä, jos niitä huonosti esitetään.

Demosthenes ahkeroi nyt oppiaksensa taidettansa, waikka tässä oli hänellä monta waikeutta woitettawana: hän puhui kowin hiljaa, ikäänkuin hänellä olisi ollut heikko rinta; wieläpä puhui epäselwästi, sammalti eikä woinut lausua r kirjainta; wiimein oli hänellä ruma tapa nytkäistä toista olkapäätään, aina kun oli puhunut lauseen loppuun. Wahwistaaksen rintaansa ja oppiakseen hallitsemaan hengitystään, nousi hän usein korkeille kukkuloille, tahi meni hän merenrannalle ja luki pitkiä runokappaleita. Päästäkseen sammaltamisesta otti hän pieniä kiwiä suuhunsa ja koetteli niin puhua selwästi. Tottuakseen olemaan olkapäätään nytkäisemättä, asetti hän miekan riippumaan huoneensa kattoon, niin että sen kärki kosketti hänen olkapäätään ja haawoitti häntä, niin pian kuin hän olkapäätään liikutti.

Saadakseen häiritsemättä antautua harjoituksiinsa, asui hän kauwemman aikaa maanalaisessa huoneessa ja ajatti puolipäätään hiuksista paljaaksi wastustaakseen kiusausta lähteä ulos.

Tällä tawoin woitti Demosthenes kaikki waikeudet ja tuli hänestä hänen uutteruutensa kautta aikakautensa mainioimpia puhujoita.

Äidin ylpeys.

Cornelia, kuuluisien kansantribunien Tiberius ja Cajus Grakkon äiti, sai muutamana päiwänä wieraaksi erään ystäwänsä. Kun molemmat naiset oliwat hetken puhelleet, ilmoitti ystäwä haluawansa nähdä niitä kalleuksia ja koristeita, joita Cornelialla oli. Silloin käänsihe Cornelia ikkunaan päin ja osoitti puutarhaan, jossa hänen lapsensa leikitteliwät.

„Katso lapsia tuolla — ne owat minun kalleuteni; muita minulla ei ole.“

Rehellinen Ruomalainen.

Kun Tarentin kaupunki, joka oli ala-Italiassa, yhdessä muutamien muiden kaupunkien kanssa käwi kymmenwuotista sotaa Ruomalaisia wastaan, tuli Pyrrhus, Epiron kuningas, näille kaupungeille awuksi ja woitti muutamia kertoja ruomalais-kansan; waan kuitenkin jäi lopullinen woitto Ruomalaisten puolelle ja nämä saiwat herruuden yli koko eteläisen Italian.

Yllämainotun sodan aikana lähetettiin eräs Ruomalainen nimeltä Cajus Fabricius muutaman lähettiläskunnan päällikkönä kuningas Pyrrhon luo keskustelemaan sotawankien lunastuksesta ja waihetuksesta. Pyrrhos otti wastaan lähettiläskunnan mitä hywäntahtoisimmalla tawalla ja tarjosi Fabriciolle kunnioituksensa osoitteeksi kalliin lahjan. Waan Fabricius ei ottanut lahjaa, waikka kuningas selitti ettei hä-

nellä ollut minkäänlaisia aikeita pyytää epäkunniallista tekoa häneltä.

Kun Fabricius seuraawana päiwänä oli kuningas Pyrrhon teltassa erästä puhuttelemista warten, antoi kuningas, koettaakseen miehen mielenwoimaa, äkkiä wäistää esiripun ja — suuri elehwantti kurotti uhkaawana kärsällänsä Fabricion pään ylitse.

Tämä hymyili ja sanoi:

„Yhtä wähän kuin kultasi wietteli minua eilen, yhtä wähän peloittaa minua sinun elehwanttisi tänään!"

Kun Pyrrhon lääkäri tarjoutui palkintoa wastaan myrkyttämään kuningasta, peräytti Fabricius häpeällisen tarjoumuksen ja ilmoitti sitä paitse Pyrrholle hankkeen hänen henkeänsä wastaan. Ihmettelewänä huusi silloin tämä:

„Ennen woidaan aurinkoa saattaa radaltansa kuin Fabriciota rehellisyyden tieltä!"

Aleksander Suuri.

Aleksander Suuri syntyi samana yönä, jona jumalaton Herostratos poltti ihanan Epheson temppelin.

Jo lapsuudessansa ja wielä enemmän nuorukaisena harrasti Aleksander kuninkaallista arwoa ja osoitti uutteruutta joka wastuksen woittamisessa. Pojan tiedonhalu tyydytettiin sen opetuksen kautta, jonka hän sai filosofi Aristoteleelta. Hänen mielensä tähtäsi aina suuruutta ja jaloutta. Kun hänen opettajansa kertoi hänelle niistä monista taiwaankappaleista, joita löytyy paitse maanpalloa, huusi nuori Aleksander:

„Ja minä en ole wielä walloittanut maanpalloa!"

Muutamat hänen leikkikumppanistaan kyſyiwät häneltä kerran, eikö hänen mielensä tehnyt ottamaan osaa kilpailuun olympialaisissa huwitaisteluissa.

„Tekee“, wastasi hän, „jos saisin kuninkaita kilpailijoikseni.“

Kuullessaan isänsä suurista walloituksista sanoi hän miettiwästi:

„Minun isäni ei ole jättäwä minulle mitään toimitettawaa.“

Nuori Aleksander ei tyytynyt päiwällä lukemiseen; hän teki työtä myös yön aikana. Hän otti kirjoja mukaansa sänkyyn itseänsä walmistaakseen seuraawan päiwän harjoituksiin. Ettei uni häntä woittaisi, piti hän hopeakuulaa maljan päällä. Jos hän waipui unen waltaan putosi kuula maljaan ja hän heräsi siitä syntywästä kolinasta.

Kerran tarjottiin erittäin kaunis hewonen kaupaksi hänen isälleen. Kun sen selkään noustiin, tuli se niin äkſyksi, että rohkeimmatkin ratsastajat turhaan koettiwat sitä hallita. Silloin pyysi Aleksander saada hoitaa hewosta. Hän oli nimittäin huomannut hewosen peljästywän omaa warjokuwaansa; sentähden kuletti hän sitä wasten aurinkoa, taputti sitä, hetken aikaa käwellen sen wieressä, heitti werkalleen päältään manttelinsa, keikahti äkkiä hewosen selkään ja ratsastaa kiidätti sieltä nuolen nopeudella ympärillä seisowien suureksi kauhistukseksi. Hetken kuluttua palasi hän eheänä kummastelewien katsojien luokse ja otettiin wastaan suurella riemulla. Hänen isänsä syleili häntä ja sanoi hänelle:

„Poikani, etsi itsellesi toinen waltakunta — Makedonia on kowin pieni sinulle!“

Isä lahjoitti nuorelle Aleksanderille hewosen, joka sai nimen Bukephalos, ja Aleksander ratsasti sillä sitten kaikissa taisteluissa, joihin hän otti osaa.

Kun Aleksander oleskeli Korintissa, tuliwat etewimmät waltiomiehet, taideniekat ja wiisaat näkemään nuorta kuningasta. Diogenes oli ainoa, joka ei tullut. Tämä oli kummallinen mies, joka arweli elämän onnen olewan siinä, että ihminen tekisi itsensä niin wapaaksi kuin mahdollista. Sentähden eli hän ainaastaan wedestä ja leiwästä ja asui tynnyrissä huoneen asemesta. Diogenes oli tunnettu koko Kreikassa; Aleksander tahtoi myös oppia häntä tuntemaan. Hän läksi sentähden seurueensa matkassa Diogeneen luokse ja löysi hänet pitkänään päiwöttelemässään tynnyrinsä edessä. Hän kohottihe hiukan ja katseli kuningasta terwehtimättä. Kun Aleksander aiwan ystäwällisesti kysyi häneltä, eikö hänellä olisi joku toiwo, jonka hän tahtoisi täytetyksi, wastasi hän:

„On, ettet warjoa minulta aurinkoa!“

Aleksanderin seuralaiset suuttuiwat wastauksesta, waan nuoreen ruhtinaasen tekiwät ujostelemattomat ja niin suurta tyytywäisyyttä osoittawat sanat sywän waikutuksen.

„Todellakin“, lausui hän, „ellen olisi Aleksander, tahtoisin olla Diogenes!“

Todistuksena Aleksanderin kohtuullisuudesta kerrotaan seuraawa tapaus:

Aleksander, ajaen takaa Persian kuningasta Dareioa, tuli sotajoukkonsa urhoollisimpien kanssa kuiwettuneesen eräsmaahan. Sotureita waiwasi jano. Oliwat löytäneet hiukan wettä; sillä täyttiwät kypärin ja tarjosiwat sen kuninkaalle. Kun tämä näki myös soturinsa janosta nääntywän sanoi hän: „Pitääkö minun olla ainoa, joka juo?“ jonka jälkeen hän kaasi weden maahan.

Silloin huusiwat kaikki innoissaan:

„Saata meitä edemmäkki; ei meitä uuwuta, eikä janota; me tahdomme sinua seurata ja taistella urhoollisesti niin kauwan kuin semmoinen kuningas meitä johtaa!“

Aleksander oli myös antelias ruhtinas. Niin käski hän muutamana päiwänä jokaisen sotamiehen ilmoittamaan welkansa, että jokainen saisi sen summan, jonka hän oli welkaa. Alussa noudattiwat ainoastaan harwat tätä kehoitusta, koska peljättiin sen olewan koetuksen Aleksanderilta saada tietää, kuinka paljon itsekukin menetti. Kun tämä kerrottiin Aleksanderille, sanoi hän:

„Kuninkaan täytyy aina pitää mitä hän on luwannut alammaisillensa, ja alammaisten ei pidä koskaan epäillä kuningastaan muuten kun jos hän ei pidä heille antamaansa sanaa."

Oikeus on kuninkaan kaunistus.

Maailman walloitusretkellään tuli Aleksander Suuri kerran muutaman kansan luokse Afrikaan, joka asui kauniissa majoissa eikä tiennyt mitään sodasta eikä walloittajista. Aleksander saatettiin kuninkaan majaan kestitettäwäksi. Wieraan kansan hallitsija pani eteen kullatuita padeleita, wiikunoita ja leipää.

„Syöttekö Te kultaa täällä?" kysyi Aleksander.

„Ajattelin", wastasi kuningas, „että olisithan sinä omassa maassasi woinut löytää syötäwää ruokaa. Mitä warten sinä olet tullut meille?"

„Teidän kultanne ei ole houkutellut minua tänne" wastasi Aleksander, „waan teidän tapojanne tahtoisin oppia tuntemaan."

„No„ sanoi toinen, „wiiwy sitte meillä niin kauwan kuin mielesi tekee."

Heidän tällä tawoin puhellessa tuli kaksi kansalaista oikeuden eteen.

Päällekantaja sanoi:

„Minä olen ostanut maatilan tältä mieheltä, ja kun minä kaiwelin maata, löysin aarteen. Tämä aarre ei ole minun omaisuuteni, sillä minä olen ostanut ainoastaan maatilan, enkä siinä piiloitettua aarretta, waan kuitenkaan ei myyjä tahdo sitä ottaa."

Wastaaja sanoi:

„Minä olen yhtä tarkkatuntoinen kuin tämä mies. Minä olen myynyt maatilan hänelle kaikkineen päiwineen, mitä siinä löytyi ja myöskin aarteen."

Tuomari kertoi heidän sanansa, niiden kuulla, oliko hän oikein ymmärtänyt ne, ja hetken mietittyä sanoi hän:

„Sinulla on poika; eikö niin?"

„On!"

„Ja sinulla tyttö?"

„Niin!"

„No, koska niin on, niin sinun poikasi on ottawa towerikseen sinun tyttäresi ja tämä parikunta on saawa aarteen awiolahjaksi."

Näytti siltä kuin tuomio olisi Aleksanderia hämmästyttänyt.

„Onko tuomioni ehkä wäärä?" kysyi kuningas.

„Ei", wastasi Aleksander, "waan se minua kummastuttaa."

„Kuinkas olisi asian käynyt sinun maassasi?" kysyi toinen.

„Totta puhuakseni", wastasi Aleksander, „täytyy minun tunnustaa, että me olisimme panneet miehet wankeuteen ja ja pitäneet aarteen kuningasta warten."

„Kuningasta warten?" kysyi wieras hallitsija kummastuneena. „Paistaako aurinko myös siinä maassa?"

„Paistaa kyllä!"
„Sataako siellä wettä?"
„Tietysti!"
„Kummallista! Löytyykö siellä myös kesyjä, ruohoa syöwiä eläimiä?"
„Löytyy, monenlaisia."
„No", sanoi kuningas, „totta silloin kaikenhywä olento antaa wettä sataa ja auringon paistaa wiattomain eläinten tautta, te ette sitä ansaitse!"

Weljenrakkaus.

Catolta Utikasta kysyttiin kerran, hänen wielä lapsena ollessa, ketä hän enimmin rakasti.
„Weljeäni!" wastasi hän.
Ja ketä häntä lähinnä, kysyttiin häneltä wielä.
„Weljeäni!" antoi hän taas wastaukseksi.
Tässä wastauksessa pysyi hän aina. Hän piti weljeänsä niin rakkaana ettei hän aina kahdenteenkymmenenteen ikäwuoteensa woinut syödä iltaistaan ilman hänettä. Kun weli kuoli, antoi Cato pystyttää muistopatsaan hänelle weljellisen rakkautensa osoitteeksi.

Kainous on nuorison kaunistus.

Noin sata wuotta jälkeen Kristuksen syntymän eli pienessä kaupungissa Adrian meren rannalla Lucius Va-

lerius liikanimellä Pudens, s. o. häweliäs. Tämä eteenpäin pyrkiwä nuorukainen oli tuskin kolmentoista wuoden wanha, kun hän jo astui julkisesti esille ja kilwoitteli runotaiteen kunniapalkinnosta, joka annettiin joka wiides wuosi parhaimman runokappaleen tekijälle. Valerius woitti kaikki kilpakumppaninsa ja sai palkinnon, joka oli kallisarwoinen muistoraha kullasta ja lyyry elehwantinluusta. Hänen runoelmansa herätti niin yleistä huomiota, että Ruomista lähetettiin etewimmät walurit ja niiden annettiin tehdä nuoren Valerion kuwapatsas, joka oli pystytettäwä muutamalle etewimmistä paikoista siinä seudussa. Ruomalaisen nuorison kehoittamiseksi pyrkimään Valerion kaltaiseksi ilmoitettiin torwien kaikuessa kaikissa Italian etewimmissä kaupungeissa se päiwä, jolloin kuwapatsas oli paljastettawa ja Valerius kruunattawa runokuninkaaksi.

Päiwä joutui. Samalla hetkellä, kun nuoren runoilijan kuwa koristettiin laakeriseppeleellä, huomasi Valerius muutaman kilpatowereistaan, joka lähinnä häntä oli woittanut suurimman mieltymyksen. Huoli ja alakuloisuus oliwat luettawina tämän kaswoissa. Äkisti meni Valerius kilpailijansa luokse, tarttui hänen käteensä, ja pani seppeleen hänen päähänsä näillä sanoilla:

„Ota tämä seppele! Sinä ansaitset sen paremmin kuin minä. Että minä olen sen saanut, tulee warmaan siitä että olen nuori ja että minua on tahdottu kiihoittaa."

Nuorukaiset syleiliwät toisiaan ja katsojat terwehtiwät kaikuwilla riemuhuudoilla kainoa Valeriota.

Lujamielisyys uskossa.

Keisari Aleksander Seweron aikana, joka nousi waltaistuimelle wuonna 222 jälkeen Kristuksen syntymää, eli Ruomissa nuori nainen nimeltä Martina, joka oli muutaman rikkaan kansalaisen tytär. Hän oli jo aikaisin kadottanut wanhempansa ja hänen täythi sen tähden turwata itseensä. Hän eli jumalista elämää ja käytti osaksi sitä rikkautta, jonka hänen wanhempansa oliwat jättäneet hänelle, sillä auttaakseen köyhiä. Hän tunnusti Kristin uskoa ja osoitti tätä niin sanoissa kuin toimessa. Kun häntä tahdottiin pakoittaa luopumaan hänen uskostaan ja rukoilemaan epäjumalia, wastasi hän:

„Se, joka minua tunnustaa ihmisten edessä, häntä olen minä myös tunnustawa isäni edessä taiwaassa."

Tästä wastauksesta wihastuiwat hänen wihollisensa ja koettiwat nyt julmuudella pakoittaa hurskasta neitsyttä luopumaan uskostaan. Waan hän osoitti kaikesta huolimatta mielenlujuutta ja kantoi kaikkia waiwoja kärsiwällisyydellä.

Oikeuden palwelijat, jotka oliwat todistajina hänen ihmeteltäwään lujuutensa ja woittamattomaan kärsiwällisyyteensä, tuliwat siitä niin liikutetuiksi että he myös meniwät kristinuskoon. Heidän täythi myös kärsiä siitä rangaistusta ja heidät mestattiin julmalla tawalla. Wiimein täythi myös Martinan kuolla, waan hän käwi kuolemaan tyynellä ja hurskaalla nöyryydellä ja pysyi wiimeiseen henkensä wetoon lujamielisesti uskossaan.

Koeteltu uskollisuus.

Kalifi Mutewekul'illa oli ulkomaalainen lääkäri nimeltä Honain, jota hän piti suuressa arwossa hänen suuren oppinsa wuoksi. Muutamat howiwäestä panetteliwat eräänä päiwänä tätä miestä kalifille; he arweliwat: hän on ulkomaalainen ja sentähden häneen ei woi luottaa. Kalifi tuli tuosta lewottomaksi ja tahtoi koetella lääkäriä. Hän kutsutti hänet luokseen ja sanoi:

„Honain, minulla on maaherrojeni joukossa waarallinen wihollinen, jota wastaan minä hänen lukuisien puoltajiensa wuoksi en uskalla wäkiwaltaa käyttää. Sentähden käsken sinun walmistamaan hienoa myrkkyä, joka ei jätä mitään merkkiä jälkeensä kuolleen ruumiissa. Minä tahdon huomenna kutsua häntä wieraakseni ja tällä tawoin päästä hänestä."

„Herra", wastasi lujalla luottamuksella Honain, „minun tieteeni ulottuu ainoastaan lääkkeisin, jotka pitäwät hengen elossa; muita minä en woi walmistaa. Minä en ole myöskään ahkeroinnut sitä oppiakseni, koska luulin uskowaisten oikean hallitsijan ei muuta waatiwan minulta. Jos minulla on ollut wäärin luulossani, niin salli minun lähteä howistasi toisessa maassa oppiakseni sitä tiedettä, joka minulta puuttuu."

Mutewekul wastasi, että tämä oli ainoastaan tyhjä weruke; se, joka tuntee parantawat aineet, tuntee myös wahingoittawat. Hän rukoili, hän uhkasi, hän lupasi lahjoja — waan turhaan! Honain pysyi lujasti siinä wastauksessa, jonka hän oli antanut.

Wiimein oli kalifi suuttuwinaan, huusi wartijawäkeä ja käski wiedä wastahakoisen miehen wankeuteen. Tämä tapah-

tui; sitä paitsi pantiin wakoja kanssawangin nimellä samaan huoneesen kuin Honain häntä tutkimaan ja tämän piti sitten kertoa kalifille kaikki, jota Honain tulisi lausumaan. Niin tyytymätön kuin Honain olikin tuommoiseen käytökseen, ei hän kuitenkaan antanut sanallakaan kanssawankinsa huomata, mistä syystä kalifi oli suuttunut häneen. Kaikki, minkä hän sanoi tässä asiassa, oli, että hänelle oli tehty wääryyttä.

Jonkun ajan kuluttua antoi kalifi tuoda lääkärin luoksensa. Pöydällä oli koko kultaa, timantteja ja kalliita tawaroita; wieressä seisoi pyöweli ruoska kädessä ja miekka kupeella.

„Sinulla on ollut aikaa", alotti Mutewekul, „miettiä asiaa ja huomata kuinka wäärä sinun wastahakoisuutesi on. Walitse nyt: ota joko nämä rikkaudet ja tee minun tahtoni, tahi walmistan häpeälliseen kuolemaan."

„Herra", wastasi Honain, „häpeä ei ole rangaistuksessa waan rikoksessa. Tahdon ennemmin kuolla kuin häwäistä tieteeni ja säätyni kunniaa. Sinä olet herra minun henkeni ylitse; tee mitä mielesi tekee."

„Käykää ulos!" sanoi kalifi ympärillä seisowille. Ja kun hän jäi yksin Honain'in kanssa, tarjosi hän tarkkatuntoiselle miehelle kätensä ja sanoi:

„Honain, minä olen tyytywäinen sinuun. Sinä olet minun ystäwäni ja minä olen sinun. Sinua on minulle paneteltu; minä tahdoin koetella sinun uskollisuuttasi ja rehellisyyttäsi. En palkinnoksi, waan ystäwyyteni osoitteeksi tahdon lähettää sinulle nämä lahjat, jotka eiwät woineet houkutella rehellisyyttäsi."

Niin puhui kalifi ja käski kantaa kullan, kalliit kiwet ja muut kalleudet Honain'in huoneesen.

Jalo Saladin.

Kun sultani Saladin tunsi loppunsa lähestyvän, kutsutti hän luokseen lipunkantajansa ja antoi hänelle paariwaatteensa näillä sanoilla:

„Ota tämä waate, kanna sitä ruumislippuna ja julista että itämaiden hallitsija kuolee ja että hän kaikesta loistostaan ainoastaan ottaa tämän waatteen mukaansa hautaan."

Pojalleen sanoi Saladin:

„Kunnioita korkeinta Jumalaa ja seuraa hänen käskyjänsä, sillä tämä on kaiken hywän juuri ja on tuottawa sinulle siunausta; se weri, joka wuodatetaan ei makaa, waan tulee pääsi waralle. Koeta woittaa alammaisesi puolellesi rakkaudella ja heidän hywästä huolta pitämällä, sillä ne on Jumala uskonut sinun huolenpitoosi. Ole emireille suosiollinen, sillä ainoastaan lempeydellä olen minä päässyt waltaan. Älä loukkaa ketään, sillä ihmisillä on tapana wasta koston saatuansa sopia keskenään. Älä wihaa ketään, sillä kuolema on kaikille yhteinen. Jos olet Jumalaa wastaan rikkonut, niin kadu; hän on laupias ja antaa katuwalle anteeksi."

Ajattele ennenkuin toimeen ryhdyt.

Munan mongolilainen ruhtinas ratsasti kerran howimiestensä kanssa metsästämään. Matkalla tuli häntä wastaan terwishi, eräänlainen itämaalainen munkki, joka wähä wäliin aina huusi:

„Sille, joka antaa minulle sata kultarahaa, tahdon antaa hywän neuwon!"

Ruhtinas tuli uteliaaksi ja kysyi terwishiltä mikä hänen neuwonsa oli.

„Sinä saat sen tietää, herra", wastasi terwishi, „jos annat käskyn maksaa minulle sata kultarahaa."

Ruhtinas antoi lukea summan ja terwishi sanoi waroittawalla äänellä:

„Älä ryhdy mihinkään, ennenkuin olet tarkkaan aprikoinut siitä tulewia seurauksia." Sitten jatkoi hän matkaansa.

Ruhtinaan seurue nauroi ja laski leikkiä terwishin neuwosta, joka oli tullut ruhtinaalle niin kalliiksi. Waan ruhtinas oli peräti toista mieltä.

„Se hywä neuwo", sanoi hän, „jonka terwishi äsken on minulle antanut, on ehkä ainoastaan hywin tawallinen toimenohje. Waan juuri sentähden, että se on niin tawallinen, tulee se wähemmin noudatetuksi ja se oli warmaan syy, jonka tähden terwishi piti sitä niin kallisarwoisena. Wast'edes en ole sitä unhottawa. Se on jo tänään pantawa selwille minun palatsissani, kaikille seinille ja kaikille huonekaluille minun saleissani."

Jonkun ajan kuluttua alkoi muuan kunnianhimoinen maaherra ruhtinaan waktakunnassa käyttää salahankkeita saadakseen ruhtinaan tieltä ja päästäkseen itse waltaistuimelle. Hän osti ruhtinaan lääkärin puolellensa suurella rahasummalla ja tämä lupasi iskeä ruhtinaan suonta myrkytetyllä pistimellä.

Tilaisuus tarjoutui kohta. Ruhtinas woi pahoin ja päätettiin suonenawauksen olewan tehokkaimman parannuskeinon. Lääkäri astui ruhtinaan luokse hopeamalja ja myrkytetty pistin kädessä. Kun lääkärin piti asettaa kädestään

hopeamalja, tuli hän sattumalta näkemään kirjoituksen siinä, joka sisälti seuraawat sanat:

„Älä ryhdy mihinkään, ennenkuin ensin olet aprikoinut siitä tulewia seurauksia!"

Hän säpsähti. Nähtäwällä tuskalla pani hän pois kädestään myrkytetyn pistimen ja otti toisen. Ruhtinas huomasi tämän ja kysyi mistä syystä hän pani pois toisen pistimen. Lääkäri wastasi että sen kärki oli liian tylppä. Ruhtinas pyysi saadakseen sitä katsoa. Kun lääkäri wiipyi, töytäsi ruhtinas ylös ja huusi:

„Sano kaikki! Ainoastaan wilpitön tunnustus woi pelastaa henkesi. Sinun nähtäwä tuskasi tekee sinut epäluulon alaiseksi!"

Lääkäri heittäytyi ruhtinaan jalkoihin ja ilmaisi hankkeet hänen henkeänsä wastaan, jonka toimeen panemisesta kirjoitus maljassa oli häntä pidättänyt.

„Olenkohan minä", sanoi ruhtinas, "maksanut terwishille kowin kalliin hinnan hänen neuwostaan?"

Hän lahjoitti lääkärille hengen, käski raugaista maaherran ankarasti ja antoi tiedustella terwishia wielä runsaammasti häntä palkitakseen.

Pyhä Eerikki.

Ruotsin suojelus-pyhä.

Tällä nimellä mainitaan erästä mitä jalointa kuningasta Ruotsin keskiajalta, kuningas Eerikki Jedwardinpoikaa, tawallisesti nimitetty Eerikki Pyhäksi. Pyhäin taru ker-

too hänestä, että hän täytti elämänsä kolmella tawalla: hän taisteli uskonnon ja kirkon wihollisia wastaan ja hän saattoi kirkon woimiinsa.

Jo pyhäin tarun wiittauksista huomaa että ne omaisuudet, joiden wuoksi Erikki Pyhä oli enimmin merkillinen, oliwat hänen wilpittömyytensä, hänen hurskautensa ja kristillisyydenintonsa. Tämän todistaa myös hänen toimensa. Pyhäin taru sanoo hänen käskeneen oikeutta ja lakia noudattamaan. Hän oli lainsäätäjä ja me tiedämme hänen etewimmän lainsääntönsä olleen siinä, että hän antoi waimolle lailliset oikeudet ja sen kautta pani perustuksen sille työlle, jota Birger Jaarli sitten jatkoi. Kuitenkin tunnetaan wähemmin Erikistä lainsäätäjänä kuin lainkäyttäjänä. Pyhäin taru kertoo hänen matkustaneen kaikkialla maassaan ja tuominneen oikean tuomion rahoihin tahi ystäwyyteen katsomatta eikä wäärää tuomiota pelon tai uhkauksen kautta. Hänen mielityönsä oli sowittaa ne, jotka oliwat wihamiehiä, hän auttoi parhaan wakuutuksensa mukaan köyhää hänen ahdistuksessaan ja suojeli häntä wäärytyttä wastaan, sillä nurjamielisiä ei hän tahtonut suwaita waltakunnassaan, waan suojeli itsekunkin oikeutta.

Yhteinen kansa pitikin näitä kuninkaansa hywiä omaisuuksia arwossa ja pitiwät häntä itseänsä niin rakkaana, että he suurempien werojen kautta tahtoiwat lisätä hänen tulojansa.

Waan kuningas Erikki wastasi:

„Minulla on kylliksi omaani; pitäkää teidän omanne, ehkä sitä kerran wielä tarwitsette.“

Wuoden 1158 paikoilla läksi kuningas Erikki Pyhä ristiretkelle tänne Suomeen, jossa esiisämme wielä oliwat pakanoita. Tälle ristiretkelle saattoi Erikin hänen kristillinen intonsa. Sillä, samoin kuin kaikki siihen aikaan, uskoi hänkin

että jokainen, joka ei tunnustanut kristinoppia, joutuisi ikuiseen kadotukseen ja että se sentään oli Jumalalle suuresti otollinen työ, jos kohta miekka kädessä, koettaa kääntää pakanoita.

Sotajoukon kanssa, jossa suurimmaksi osaksi oli „helsingejä", tuli kuningas Eerikki laiwastollaan meren yli Suomeen ja hänen kerrotaan nousseen maalle Aurajoen suussa ja siihen perustaneen linnan, jonka ympärille sitten Turun kaupunki syntyi. Kuningas kutsui ensin Suomalaisia wapaehtoisesti taipumaan uuteen oppiin, waan he oliwat niin „uppiniskaisia että mahdotonta oli hywällä saada niitä siihen." Kuningas Eerikki karkasi silloin niiden päälle ja „tappoi kaikki, jotka eiwät tahtoneet taipua oikeuteen." Sillä tawoin heitä pakoitettiin ottamaan wastaan kristinoppia. Keino oli julma, waan niin oli aikakauden tapa ja kuningas Eerikki oli aikakautensa lapsi.

Todistuksena ettei kuningas Eerikin mielenlaatu ollut niin kowa kuin ne keinot, joita hän käytti pakanoiden kääntämiseksi kerrotaan hänen wuodattaneen katkeroita kyyneliä, kun hän pakanoista woiton saatua käweli taistelukentällä ja näki monet kuolleet ruumiit. Silloi kysyi häneltä muuan hänen miehistään, josta oli sangen kummallista, että hän saattoi itkeä woitetusta taistelusta, syytä hänen murheensa. Kuningas wastasi:

„Minä olen iloinen ja kiitän suuresti Jumalaa, joka on antanut meille woiton; waan minä murehdin niin monen sielun kadotusta, jotka olisiwat woineet päästä taiwaasen, jos olisiwat omistaneet kristinuskon."

Kristillistä intoaan ja hurskasta ja eläwätä luottamustaan Jumalaan wahwisti hän kuolemallaan.

Toukokuun 18 päiwänä 1160 istui kuningas Eerikki n. s. kolminaisuudenkirkossa Upsalassa, jonka keskimmäinen osa, har-

maasta kiwestä rakettu, jo siihen aikaan oli kristitty temppeli. Eräs piispa nimeltä Kopman seisoi alttarilla ja messusi, ja kuningas kuunteli pyhää menoa niinkuin hänen tapansa aina oli, suurella hartaudella. Silloin astui muuan hänen miehistään sisään ja kertoi wihollisen samoawan temppeliä kohti. Se oli Maunu Henrikinpoika, tanskalainen prinssi, joka, Stenkil'in suwun jälkeläisenä, piti itseään enemmän oikeutettuna waltaistuimeen kuin kuningas Eerikki.

Jättämään pyhä messu maallisen asian tähden sotiakseen, siihen ei woinut hurskas Eerikki saada itseänsä.

„Jättäkää minut rauhaan", sanoi hän, „kunnes pyhä messu on päättynyt; mikä sitten jääneekin osakseni, luotan Jumalaan, että muualla saan kuulla ihanampaa."

Wasta kun messu oli päättynyt, sitoi Eerikki miekan wyöllensä ja walmistautui lähtemään wihollista wastaan, joka jo oli koossa ja walmis päällekarkaukseen. Eerikki huomasi kohta, joukkonsa olewan liian wähälukuisen, waan pakoa ajattelemattakaan töytäsi hän wihollista wastaan. Taistelu oli kumminkin kowin epätasainen. Kohta tuli Eerikin joukko wäkiwoimalla woitetuksi ja hän itse wietiin pahasti haawoitettuna, woittajan luo, joka mestautti hänet. Waan siinä paikassa, johon hänen päänsä putosi, puhkesi se lähde wuotamaan, jota wielä tänäänkin sanotaan Pyhän Eerikin lähteeksi.

Näin lopetti tämä hurskas kuningas elämänsä. Häntä ei paawi koskaan julistanut pyhimykseksi, waan Ruotsin kansa julisti hänet suojeluspyhäkseen, jota sekä paawin että kristikunnan täytyi wahwistaa. Meillä on wielä paawillisia asetuksia eli „bulloja", joissa kuningas Erikkiä mainitaan pyhäksi tahi autuaaksi.

Hänen arwonsa pyhimyksenä oli Ruotsin kansassa niin suuri, että kuninkaat wannoiwat kruunauswalansa „nimessä Jumalan, neitsyt Maarian ja Pyhän Eerikki-kuninkaan", ja

niin kutsuttu Pyhän Erikin tapetti, johon tärkeimmät tapaukset kuninkaan elämästä oliwat neulotut, pantiin kruunaustilaisuuksissa riippumaan kirkon pääkuoriin. Hänen kuwansa otettiin waakunamerkiksi waltakunnan suureen sinettiin ja hänen rintakuwansa löytyy Tukholman kaupungin waakunassa.

Erikki pyhä haudattiin ensin Wanhassa Upsalassa, waan 1257 otettiin hänen luunsa haudasta ja pantiin kallisarwoiseen hopealippaasen, joka sitten 1274 wietiin Uuteen Upsalaan, jonka tuomiokirkossa se kuninkaan, arkkipiispan ja waltakunnan etewimpien miesten sekä sanomattoman suuren ihmisjoukon läsnä ollessa asetettiin uskowaisten palweltawaksi.

Tunnokas indiaani.

Muuan indiaani pyysi naapuriltaan tupakkaa. Tämä kaappasi taskustaan ja antoi hänelle kouralliſen sitä, mitä hän pyysi.

Seuraawana aamuna tuli indiaani takaisin ja toi muassaan kultarahan, joka oli ollut tupakan seassa. Kysymyksseen minkä tähden hän ei ollut pitänyt kultarahaa, pani indiani kätensä sydämmen kohdalle ja wastasi:

„Täällä sydämmessä minulla on hywä ja paha henki. Hywä henki sanoi: 'Kultaraha ei ole sinun, anna se takaisin omistajalleen!' Paha henki sanoi: 'Sinulle on annettu kultaraha, sentähden se on omasi!' — Minä en tiennyt mitä tehdä. Wiimein panin maata. Waan hywä ja paha henki owat riidelleet koko yön, etten ole saanut rauhaa, ja sentähden tuon minä takaisin kultarahan.

Keisari Rudolf Habsburgilainen.

Kolmannellatoista wuosisadalla oliwat olot Saksanmaalla sangen surkealla kannalla. Ulkomaisia ruhtinoita walittiin usein kuninkaiksi ja nämä eiwät pitäneet ollenkaan tahi hywin wähän lukua kurjasta maasta. Jokainen sai tehdä tahtonsa mukaan. Tietysti käyttiwät etupääsſä huonot ihmiset tätä asiain tilaa hankkiakseen itselleen etuja, ja järjestyksen ystäwät ikäwöiwät sentähden yhä enemmän woimallista ja oikeudenpitäwää esiwaltaa.

Tämä heidän toiwonsa tulikin täytetyksi. Walittiin eräs köyhä, tuntematon Habsburgin kreiwi, nimeltä Rudolf, kuninkaaksi — waali, joka sittemmin näytti olewan erittäin onnistunut.

Jo nuoruudessaan näytti Rudolf Habsburgilainen olewansa urhollinen soturi joka ymmärsi urhollisuutensa ja rehellisyytensä kautta tehdä itsensä rakastetuksi ja woittaa kaikkien luottamuksen.

Kerran oli hän metsästämässä ja oli tullut pienen puron luokse. Hän aikoi juuri ratsastaa puron yli, kun hän sai nähdä munkin, joka kantoi ristiä ja oli riisumassa sukat ja kengät jaloistaan.

„Mitä Te teette siellä, hurskas mies?“ kysyi kreiwi Rudolfi.

Munkki mastasi:

„Herra, minun täytyy kahlata puron poikki. Tuolla toisella puolella makaa kuolintautia sairastawa, jolle minun täytyy antaa wiimeinen lohdutus, ja koska wirta on temmannut pois sillan, aion minä paikalla kahlata weden läpi, ennenkuin kurja sielu on eronnut täältä.“

„Kieltäköön Jumala!“ huusi kreiwi. „Minä en tahdo

ratsastaa puron poikki, kun Wapahtajan ristin täytyy hurskaan hengellisen kädessä ottaa kulkeakseen weden läpi. Istukaa ristinenne hewoseni selkään, hurskas isä!"

Näin sanoen nousi kreiwi Rudolf hewosen selästä, auttoi sinne hengellisen miehen ja ratsasti itse ratsaspalwelijansa hewosella. Ja kun pappi seuraawana päiwänä tuli takaisin tuomaan kaunista hewosta, ei kreiwi Rudolf ottanut sitä wastaan, waan lahjoitti sen hurskaalle miehelle.

Kreiwi Rudolf Habsburgilaisella oli myös kiitollisuuden hywä awu. Kun hän keisariksi tultuaan kerran istui ritariensa joukossa, huomasi hän erään porwarin Zürich'istä, nimeltä Jaakko Müller, joka oli pelastanut hänet wihollisten kynsistä eräässä tappelussa Regensburgin kreiwiä wastaan. Rudolf nousi istuiltaan ja terwehti miestä, tarttui ystäwällisesti hänen käteensä ja käski hänen ottamaan sijaa hänen wieressään pöydän ääreen. Tietysti katsoiwat ritarit ja aateliset pitkään, kun näkiwät halwan porwarin ottawan etewimmän paikan. Silloin taputteli Rudolf Zürich'in porwaria olkapäälle ja sanoi ympärillään seisowille ritareille:

„Katsokaa, tämä mies on pelastanut Habsburgin kreiwin hengen ja sitä ei keisari koskaan unhota."

Kun kerran henkiwartijat eiwät tahtoneet päästää muuanta miestä keisarin luo, sanoi hän tyytymättömänä:

„Miksi te ajatte miehen pois? Olenko minä tullut keisariksi sitä warten, että alamaiseni estettäisiin minua lähestymästä!"

Kohta waltaistuimelle noustuaan kirjoitti Rudolf:

„Köyhyyden walitushuuto on tullut korwiini. Matkustawaisia pakoitetaan maksuihin, joita eiwät woi suorittaa. Pitäköön kukin kätensä kaukana wäärästä omaisuudesta ja ottakoon sen, minkä oikeus käskee. Jokaisen tulee tietää, että

minä tahdon kaikkea huolta ja waiwaa nähdä pitääkseni rauhan ja oikeuden woimissaan maassamme."

Keisari Rudolfin rakkaus maahansa oli niin tunnettu, että muutama kuningas siihen aikaan kutsui häntä eläwäksi laiksi, ja tapana oli sanoa ihmisestä, joka ei pitänyt sanaansa: „Hänellä ei ole keisari Rudolfin rehellisyyttä."

Rudolf Habsburgilainen kuoli 12 päiwänä Heinäkuuta 1291 Gemersheimissä. Hänen tomunsa lepää Speierin tuomiokirkossa.

Muurahaisen oppilas.

Aasialaisen walloittajan Timurin, jota tawallisesti Tamerlan'iksi sanotaan, tuli etupäässä kiittää raudan lujaa kestäwäisyyttään siitä mahtawuudesta ja suuruudesta, jonka hän saawutti. Hän oli oppinut tämän kestäwyyden tahi suuttumattomuuden, kertoi hän, seuraawalla tawalla:

„Muutamalla sotaretkellä, joka oli minun ensimmäisiäni, jouduin minä eräänä päiwänä semmoiseen ahdinkoon, että minun täytyi etsiä turwaa takaa-ajawaa wihollista wastaan erään rakennuksen raunioissa ja maata siinä piilossa useampia tunteja. Pelko joutua wainoojieni waltaan ja ajatus, että minä kärsityn tappion kautta kadottaisin koko woiton ponnistuksistani, raskauttiwat mieltäni. Minä epäilin saisiwatko yritykseni onnellisen lopun ja päätin luopua niistä. Silloin satuin juuri hoksaamaan erään muurahaisen, joka ahkeroitsi kulettaakseen itseänsä suurempaa wehnäjywää, muutaman ylänteen harjulle. Pieni eläin wieri aina alas, kun se oli melkein ylhäällä taakkoineen, ja minä luin kuusi-

kymmentä yhdeksän onnistumatonta koetta. Waan muurahainen ei wäsynyt, ja seitsemännellä kymmenellä yrityksellä pääsi se onnellisesti ylänteen harjulle. Tämä esimerkki antoi minulle uutta rohkeutta ja tuosta, minkä olin nähnyt, omistin itselleni opin, joka sittemmin tuli olemaan suureksi hyödykseni, minä opin nimittäin: „Ahkeruus woittaa!“

Arnold Winkelriediläisen urhoteolema.

Sen woiton jälkeen, jonka Sweitsiläiset saiwat Morgarten'in taistelussa wuonna 1315 Leopold nimisestä Itäwallan herttuasta, uudistiwat he sen liiton, jonka oliwat keskenään tehneet, ja jonka nimi on historiassa sweitsiläinen walaliitto. Itäwallan herttuat koettiwat kumminkin hajoittaa tätä liittoa ja saattaa sen yksityisiä luopumaan, waan kaikki heidän ahkeroimisensa meniwät mitättömiksi walaliittolaisten sowun kautta.

Silloin kulki Leopold herttua komean sotajoukon kanssa Sempach'ia wastaan. Siinä oli yksituhatta neljäsataa liittolaista asettaunut leiriin muutamalle ylängölle. Wihollliset ratsastiwat aina kaupungin muurien eteen porwareita suuttaakseen; he niittiwät walmiin wiljan ja huusiwat iwaten Sempachilaisille:

„Tulkaa nyt ulos murkinaa tuomaan leikkuumiehille!“

Silloin wastasiwat Sempachiset:

„Luzernin herrat tulewat liittolaistensa kanssa Jumalan awulla antamaan teille semmoisen murkinan, että moni on kadottawa lusikan kädestään.“

Kun wihastuneet ritarit tahtoiwat taistella talonpoikien kanssa, kehoitti heitä Leopold herttua astumaan maahan ratsahilta, koska hän piti epäjalona taistella ratsain huonoaseellista wäkeä wastaan. Hän järjesti haarniskoitut soturinsa tiheään suljettuun nelikulmioon ja käski heidän pitää pitkiä keihäitään eteenpäin ojennettuina. Niin pian kuin sweitsiläiset liittolaiset näkiwät sen, lankesiwat he polwilleen ja rukoiliwat; sen perästä töytäsiwät he päällekarkaukseen.

Turhat oliwat heidän ahkeroimisensa murtaa wihollisten riwiä ja taistelukentällä makasi jo monta kaatunutta Sweitsiläistä. Silloin astui Arnold Winkelriediläinen esille ja huusi maanmiehilleen:

„Kumppanini, minä olen hankkiwa teille aukon heidän riwiinsä. Pitäkää huolta waimostani ja lapsistani!“

Ja näin sanoen tarttui hän woimakkailla käsillään useampaan häntä kohtaan ojennettuun keihääsen ja painoi heidän kärjet jaloon rintaansa. Siinä häiriössä, joka tästä syntyi, tekiwät Sweitsiläiset päällehyökkäyksen; wihollisten tiheät riwit hajoittuiwat. Kohta waipui Itäwallan lippu. Leopold herttua otti sen kuolewan lipunkantajan kädestä, heilahutti sitä ilmassa ja töytäsi taistelun kihinään. Sen aukon kautta, joka oli syntynyt wihollisten riwiin, töytäsiwät Sweitsiläiset eteenpäin werisesti kostaakseen urhoollisen, jalon Arnold Winkelriediläisen kuolemaa. Ritarit pakeniwat kohta ja Sweitsiläiset jäiwät woittajiksi.

Se oli tuo Sweitsiläisille niin kunniarikas päiwä Sempach'in luona.

Anna wihollisillesi anteeksi.

Saksalainen keisari Henrik seitsemäs, joka koetti woittaa takaisin waikutusmahtawuuttansa Italiassa, kruunautti

itseänsä wuonna 1312 Ruomin keisariksi ja aikoi walloittaa Neapel'in kuningaskunnan. Palausmatkallansa Saksaan, myrkytti hänet muutamain wihollisten toimesta eräs dominikanolais-munkki rippileiwällä pyhässä ehtoollisessa. Niin pian kuin keisari huomasi leiwän olewan myrkytetyn, sanoi hän hiljaa munkille: „Sinä olet antanut minulle elämän leipää kuollakseni: pakene niin pian kuin woit, ettei minun joukkoni ottaisi sinua kiinni ja sinua surmaisi. Minä annan sinulle anteeksi! Paranna itsesi, sillä Jumalalle ei ole syntisen kuolema otollinen."

Kuninkaan kosto.

Franskanmaan parhaimpia hallitsijoita oli epäilemättä Ludwik XII, joka nousi waltaistuimelle wuonna 1498. Lempeydellä, oikeudella ja kohtuudella hallitustawassansa ja parannuksilla oikeuden käyttämisessä saawutti hän kansansa rakkauden. Noustuansa hallitusistuimelle teetti hän luettelon kaikista edelläkäwijänsä howimiehistä ja palwelijoista pannakseen ristin ankarimpain wastustajainsa nimen eteen, jotka edellisen hallitsijan aikana oliwat koettaneet saada häntä wangiksi. Tietäen rikoksensa ja peljäten kuninkaan kostoa, pakeniwat wastustajat howista. Mutta Ludwik kutsutti heidät takaisin ja sanoi heille:

„Se risti, jonka minä kirjoitin teidän nimenne eteen, ei suinkaan ollut aiottu merkitsemään kostoni esineitä. Waan niinkuin Wapahtajamme risti on meille merkkinä syntеimme anteeksi saamisesta, niin on myöskin tämä risti anteeksi antamuksen merkkinä teidän rikoksistanne minua kohtaan. Kuningas antaa teille anteeksi kaikesta sydämmestään."

Tällä tawalla woitti Ludwik kaikista suurimman ja waikeimman woiton, se on: woiton itsensä yli.

Suuresti häweten, nähdessään kuninkaan jalomielisyyttä, läksiwät howimiehet sieltä.

Ruhtinaan jalomielisyys.

Kaksitoista wuotias Valois'in prinssi oli kerran Franskan kuninkaan kanssa metsästämässä. Sattuipa silloin, että metsäkarju täydellä raiwolla töytäsi kuninkaan hewosta wastaan. Heti tämän huomattuansa asettautui prinssi kuninkaan eteen, suojellaksensa häntä metsäkarjun hyökkäyksestä. Hywäksi onneksi sai eläin kuitenkin jo surmansa ennenkuin se ennätti tuhotöitä tehdä. Kuningas tuli kumminkin niin ihastuneeksi tästä nuoren prinssin urhollisuudesta, että hän kehoitti prinssiä pyytämään itselleen jotakin armon-osoitusta.

Ja mitä hän silloin pyysi nuori ruhtinas?

„Jos teidän majesteettinne tahtoo osoittaa minulle armoa, niin pyytäisin minä teitä ostamaan joitakuita orjia Algieriassa ja lahjoittamaan heille wapautensa; tämän pitäisin minä teidän majesteettinne suurimpana armon-osoituksena."

Kuningas täytti prinssin pyynnön.

Sanasta miestä.

Keisari Henrik seitsemännen kuoltua wuonna 1313 syntyi Saksanmaalla suuri eripuraisuus keisarin-waalin suhteen.

Osa waltakunnan ruhtinoista walitsi Baijerin herttuan Ludwikin ja toiset taas Itäwallan herttuan Fredrik kauniin keisariksi. Ludwik kruunattiin Aachenissa, Fredrik Bonnissa, ja molemmat keisarit taisteliwat nyt oikeuksistaan, kumpikin puolueensa johdattajana.

Mühldorf'in luona wuonna 1322 oli puolueiden wälillä tappelu, jossa Fredrik joutui wastustajansa wangiksi. Ludwik antoi kuitenkin wangillensa wapauden takaisin, mutta sillä ehdolla, että hän jättäisi kokonaan sotaiset hankkeet, luopuisi keisarin kruunusta, tyytyisi perintömaittensa omistukseen ja esi isiltään perittyihin arwoihin sekä tunnustaisi hänet, Ludwikin, Saksanmaan keisariksi. Fredrik luuli woiwansa lupautua täyttämään kaikkia näitä ehtoja kunniallisesti ja palasi alammaistensa luo. Hän kertoi heille aikowansa tehdä rauhan; mutta kaikki julistiwat olewansa walmiit kuolemaan hänen edestänsä, eikä jättäwänsä aseitaan ennenkuin hän oli woittanut. Hän kääntyi niiden waltaruhtinasten puoleen, jotka oliwat hänen liittolaisiaan, waan sai heiltä saman wastauksen. Wielä paawikin uhkasi pannakiroukseella, jos hän luopuisi keisarin-kruunusta.

Pitääkseen kumminkin sanansa niinkuin kunniallinen mies, ei hän sanonut enää tahtowansa olla keisarina, mutta hänen puoluelaisensa siitä huolimatta pitkittiwät kuitenkin sotaa. Jos Fredrik olisi ollut wähemmin omantunnon mies, olisi hän woinut lohduttaa itseään sillä, että hän oli tehnyt kaikki, mitä hän woi, pysyäkseen Ludwikille antamassa sanassaan ja että hän ei woinut estää puoluelaisiansa sotaa pitkittämästä. Mutta hän ei tyytynyt tähän. Hän matkusti Münchenin, astui aiwan odottamattomana wihamiehensä huoneesen ja antautui hänen waltaansa lausuen seuraawaisesti:

„Minä olen antanut sinulle kunniasanani luopuakseni Saksanmaan keisarikruunusta; tahdotaan kumminkin minun

Mühldorffin taistelun jälkeen.

syömään sitä. Mutta waikka koko mailma purkaisi lupauksensa, täytyy kuitenkin Saksanmaan keisarin pitää sanansa. Herra keisari, minä olen taaskin wankisi.“

Hämmästyneenä, mykkänä seisoi keisari Ludwik. Mitä Fredrik ei ollut woittanut aseillaan, woitti hän nyt jalomielisyydellänsä ja uskollisuudellaan. Ludwik tunsi itsensä woitetuksi, hän kutsui wihamiestänsä ystäwäksi ja weljeksi, ja julisti hänet kaikella juhlallisuudella hallitsija-kumppanikseen. Sen ajan jälkeen palautui Saksanmaalle waralliſuus ja rauha molempien keisarien yhteisen, wiisaan hallituksen aikana.

Lohdutus onnettomuudessa.

Eräs mahomettiläinen munkki teki pyhän matkan Mekkaan awojaloin, sillä hän oli niin köyhä, ettei saattanut hankkia itselleen jalkineita. Kuuma hiekka poltti hänen jalkojansa niin pahasti, että ne olliwat haawoja aiwan täynnä; hän walitti silloin kohtalonsa kowuutta ju arweli Luojan tehneen wäärin hänelle, koska ei ollut hänelle lahjoittanut niin paljoa kuin järjettömille luontokappaleille. Kun hän wihdoinkin saapui Kufan kaupunkiin, näki hän suuressa moskeassa owen wieressä istuwan miehen, jolta oliwat molemmat jalat poikkilyödyt.

„Minun walitukseni oli liian rohkea“, sanoi hän itsekseen. „Miksi olen minä ansiollinen olemaan onnellisempi kuin tuo kurja, jonka täytyy madella kuin madon paikasta paikkaan?“

Hän meni moskeaan, lankesi siellä polwilleen, katui walitustansa ja pitkitti taas tyytywäisenä matkaansa. Joita-

kuita päiwiä matkustettuansa tottuiwat hänen jalkansa kuumaan hietaan, niin että Mekkaan tultuansa tuskin tiesikään awojaloin yli kuuman hiekan sinne kulkeneensa.

Suutari ja kardinaali.

Sikopaimenen poika Annecy'sta, nimeltä Juhana, läksi wanhempiensa kotoa kymmenwuotisena mailmaa katselemaan. Pojan mieli oli päästä papiksi ja sentähden päätti hän matkustaa Roomaan, antautuaksensa siellä tieteellisille harrastuksille. Tultuansa Geneween, tunsi hän jalkansa kipeiksi matkustuksesta ja walitti tätä tuskaansa eräälle suutarille.

„Älä ole milläsikään, nuori ystäwäni", sanoi tämä leikillisesti, „minä annan sinulle yhden parin kenkiä. Tottapahan sitte maksat, kun pääset kardinaaliksi."

Juhana pitkitti matkaansa; hän työskenteli wäsymättömällä ahkeruudella ja todellisella huolella ja kohta hän oli aikakautensa oppineimpia miehiä, niin että jo seitsemännellätoista ikäwuodellansa pääsi erään kardinaalin kirjuriksi. Kohta tuli hänestä piispa ja, sittekun paawi ensin oli hänelle antanut kardinaalin arwon, pääsi hän Genewen ruhtinaspiispaksi.

Eräänä päiwänä käwellessään tuli hän sen huoneen kohdalle, missä sama suutari asui, jolta hän kerran oli saanut saappaat ja joita hän silloin ei woinut maksaa. Muistaen kiitollisuudella tätä aikaa, otti hän nyt wanhentuneen suutarin luokseen ja hoiti häntä niinkuin hywä poika hoitaa isäänsä.

Pyhä Birgitta.

Kauniin Björken-järwen itäpäässä Uplannin maakunnassa Ruotsissa on Finsta niminen säteritalo, joka on Brahe- ja Waasa-suwun wanha perintökartano. Tässä asui 1300 sataluwun alussa laamanni Birger Pehrsson waimonsa Ingeborgin kanssa. Heille syntyi tytär, joka kasteessa sai nimekseen Birgitta ja josta kerran oli tulewa yksi Ruotsinmaan merkillisimpiä neitiä.

Hänen syntymistään ennusti jo ihme. Hänen äitinsä, Ingeborg rouwa, oli nimittäin eräällä matkalla Ölannin edustalla, kun yht'äkkiä kohosi ankara myrsky, joka uhkasi wajottaa meren pohjaan sen laiwan, jolla hän matkusti. Kaikki meni kuitenkin onnellisesti ohitse, ja kun Ingeborg rouwa kiitti Jumalaa palawalla rukouksella pelastuksestaan, oli hän kuulewinansa äänen, joka sanoi: „Sinä olet pelastettu sen hywän tähden, jota sinä kannat kohdussasi."

Joku aika senjälkeen syntyi Birgitta, wuonna 1304 tahi, niinkuin toiset sanowat, 1303. Samana yönä kuin hän syntyi, sanotaan seurakunnan papin nähneen näyn, neitsyen kirja kädessä, ja kuulleen äänen sanowan: „Nyt on Birger saanut tyttären, jonka puhe on kuuluwa yli koko maailman."

Lapsuutensa aikana oli Birgitta myötäänsä tilaisuudessa näkemään wanhempiensa hurskautta, kuinka he paastosiwat, ruoskiwat ruumistansa ja kurittiwat lihaansa, antoiwat runsaita lahjoja hengellisiin laitoksiin, rakennuttiwat kirkkoja ja luostareita, sillä tawalla saawuttaakseen autuutta, niinkuin sen ajan hurskaat luuliwat. Tämä kaikki waikutti woimakkaasti Birgittaan ja hänen haawekseen mieleensä kuwautui usein pyhä neitsyt lapsineen.

Aikaisin kadotti Birgitta äitinsä ja silloin sai hän muut-

taa tätinsä Katarina rouwan luo Aspanääsiin asumaan. Täällä kerrotaan nuoren Birgitan nähneen montakertaa näkyjä ja hengen-ilmiöitä. Niinpä näki hän eräänä yönä alttarin sänkynsä edessä ja sen wieressä neitsyt Marian, loistawa kruunu kädessä. „Tule, Birgitta!" sanoi pyhä neitsyt. Birgitta nousi ylös sängystään ja lähestyi häntä. „Tahdotko sinä tämän kruunun?" kysyi Maria. Birgitta kumarsi myönnyttäen, ja silloin asetti pyhä neitsyt kruunun hänen päähänsä ja autuaallinen tunne täräytti hänen sieluansa. Sen ajan perästä tuli Birgitta wieläkin kiwaammaksi rukouksissaan ja nousi usein keskellä yötäkin rukoilemaan wapahtajan kuwan eteen.

Eräänä yönä tapasi Katarina rouwa hänet näissä innokkaissa rukouksissaan. Täti, joka oli sangen hurskas waimo, piti tätä Birgittan käytöstä mielettömänä lapsellisuutena ja tahtoi kurittaa häntä witsalla. Mutta witsa katkesi, ja Katarina rouwa piti tätä sen merkkinä, että isärensä tytär oli jonkin korkeamman woiman johdettawana ja suosi häntä siitä hetkestä lähtien aina suuremmalla rakkaudella.

Usein woi tuo nuori Birgitta waipua niin sywiin ajatuksiin, että unhotti kokonaan työnsä, ommellessansa muiden naisten kanssa. Kerrotaanpa silloin tulleen eräs waimon ja ommelleen Birgittan edestä, paljon siistimpää ja parempaa kuin kukaan toisista naisista oli woinut.

Birgitta kuitenkin kaswoi kaswamistaan ja maine hänen hywyydestään ja hurskaasta mielensä laadusta lewisi kauas. Niinpä oli herra Ulf Gudmarsson kuullut paljon puhuttawan tästä nuoresta tytöstä ja mieltyi häneen. Hän pyysi puolisokseen häntä tytön isältä, laamanni Birgeriltä, joka myös antoi siihen myönnytyksensä. Mutta Birgitta ei ollut yhtä halukas astumaan wihkituoliin, waan häntä piti kauan suostuttaa ennenkuin hän siihen taipui. — Häät pidettiin;

sulhanen oli 18 wuoden ja morsian 13 wuoden wanha. Awioliitto tuli onnelliseksi ja heille syntyi 4 poikaa ja 4 tytärtä.

Birgitta rouwan kotona wietettiin ankarata elämätä. Hänen miehensä samoinkuin hän itsekin oli hurskas ja jumalinen mielenlaadultansa. Heidän talossansa oli turwapaikka saiwille ja köyhille, Birgitta palweli itse näitä awun tarwitsewia, hän pesi heidän jalkansa joka torstai-ilta, seuratakseusa siten Kristuksen esimerkkiä. Itse hän paastosi pitkät ajat ja perjantai-päiwinä naukti ainoastaan wettä ja leipää. Toimenansa oli hänellä paraastaan lukeminen, hän luki pyhäin miesten elämäkertoja ja raamattua, jonka hän rippisällänsä, tuolla oppineella maisteri Mathiaksella, käännätti ruotsinkielelle.

Tällä hurskaalla elannolla waikutti hän paljon mieheensä, jonka ynnä muun suuren seurueen kanssa hän teki pyhiinwaellus-matkan apostoli Jaakopin haudalle Compostellaan Hispaniassa. Palattuansa sieltä päätti sekä herra Ulf että Birgitta tästä lähin pyhittää elämänsä ainoastaan jumalallisille mietinnöille, ja laamanni Ulf meni Alwastran luostariin, missä hän kuoli.

Miehensä kuoltua rupesi Birgitta wiettämään wieläkin ankarampaa elämää kuin ennen. Hän piti samoin kuin Pyhä Eerikki jouhiröijyn ihopaitanansa, makasi yönsä paljailla laudoilla, ainoastaan täkki alaisimena toinen peitteenä, paastosi ja antoi joka perjantai tiputtaa sulattua wakkia paljastetuille käsiwarsillensa, siten muistuttaakseen itselleen Jesuksen tuskia. Tähän aikaan alkoi hän nähdä ilmestyksiä. Hän siirtyi henkien maailmaan, hän näki ja puhutteli Wapahtajata ja muita pyhiä miehiä sekä sai kuulla pyhiä asioita ja tulewaisuuden tapahtumia.

Näissä ilmestyksissä luuli hän saaneensa käskyn mat-

kustaa Roomaan. Ennenkuin hän kuitenkaan lähti tälle matkalle, päätti hän rakennuttaa luostarin Wadstenan kaupunkiin, sillä Wapahtaja oli, näet, häntä siihen kehoittanut. Luostari kutsuttiin pyhän Wapahtajan eli Salwatorin luostariksi syystä, että Birgitta sanoi saaneensa itse Wapahtajalta säännöt sille. Tawallisesti kuitenkin kutsutaan tätä luostaria Birgittan luostariksi.

Matkallansa Roomaan otettiin Birgitta jokapaikassa suurimmalla kunnioituksella wastaan. Maine hänen pyhyydestänsä oli, näet, kulkenut ennen häntä. Niiden ihmetöiden joukossa, joita Birgitta Roomassa teki, kerrotaan hänen kerran herättäneen kuolleista erään ylhäisen roomalaisen pojan, josta hywästä työstä sai palkinnoksi yhden huoneen, missä hän sitte asui.

Ruotsista lähtiessänsä oli hän neljänkymmenen-kuuden wuoden wanha. Isänmaahansa ei hän ollut enää koskaan palaawa. Hän oli ja eli Roomassa, harjoittaen siellä kirkoissa ja luostareissa hengellisiä harrastuksia. Roomasta teki hän pyhiinwaellusmatkan Jerusalemiin. Ja nyt hän sai nähdä ne paikat, joista hän oli niin paljon lukenut ja halunut aina lapsuudesta päästä kerran näkemään niitä.

Palausmatkalla Jerusalemista sairastui Birgitta ja tultuansa pyhän Laurentiuksen luostariin Roomassa kuoli hän syksyllä 1373, 70 wuoden wanhana. Mahdoton tungos oli hänen ruumispaariensa ympärillä, sillä kaikki, niinhywin köyhät kuin rikkaat, tahtoiwat rukoilla hänen hautansa wieressä. Wasta kolmen päiwän perästä woitiin walmistaa hautajaisia.

Hänen tyttärensä, Katarina, kuletti hänen tomunsa Ruotsiin. Ruumis saatettiin ensinnäkin maata myöten Danzi'giin ja siitä meritse Söderköpingiin. Tähän tullessa soitettiin kaikilla kelloilla, ja sanomaton ihmisjoukko oli tulwannut paikalle, josta se seurasi ruumista aina Linköpinkiin. Täällä

yhtyi saattojoukkoon piispa Niilo ja kaikki papit täydelliſessä juhlapuwuſſa, ja ruumis wietiin nyt tuomiokirkkoon, miſſä ſaarna pidettiin. Neljä päiwää ſen jälkeen tuli ſuruſeura ruumiin kanſſa Wadſtenaan, joſſa Birgittan tomut laſkettiin luoſtarin kirkkoon.

Birgittan tytär, Katarina, koetti ſaada aikaan äitinſä pyhäkſi julistamiſta. Ja koska ſe pidettiin ſuurena kunniana maalle, jos joku ſen miehiſtä eli waimoiſta oli pyhäkſi julistettu, niin ei ainoaſtaan Birgittan oma ſuku, waan myöskin kuningas ja neuwoſto työskenteli ſiiſen ſuuntaan. Monien keſkuſtelujen perästä päästiin wihdoinkin tarkoituksen perille. Lokakuun 7 päiwä w. 1391 määrättiin ſiksi juhlapäiwäkſi, jolloin pyhimyksen-kruunaus oli tapahtuwa. Juhlalliſuus kesti kolme päiwää. Se alkoi enſimäiſenä päiwänä kellojen ſoittamiſella kaikiſſa Rooman kirkoiſſa, jota ſitte pitlitettiin ſeuraawinakin päiwinä. Toiſena päiwänä oli ſuuri juhlakulku kardinaaleilla, piiſpoilla, papeilla ja muilla ylhäiſillä miehillä, paawi jakoi ſynnin anteita, ſanomattoman kallis juhlapuolinen pidettiin, jonne myös paawi pyhän Brigittan wieraana tuli. Seuraawana päiwänä, joka oli ſunnuntai, ſaarnaſi paawi itſe ja piti meſſun, jonka tehtyä hän otti eſille ſuuren kullatun kirjan, mistä luki pyhimyksen nimen, ſekä kirjoitti ſiihen kaikkien nähden Sancta Birgitta, ſuuteli ſitä ja ilmoitti, että ſe oli pyhänä pidettäwä koko kriſtikunnaſſa.

Kain edeſſä olemme kaikki yhdenwertaiſet.

Prinſſi Henrikillä, Englannin kuninkaan Henrik neljännen pojalla, oli palwelija, joka eräänä päiwänä tuli wangi-

tuksi ja oikeuteen wiedyksi jostakin rikoksesta, jonka hän oli tehnyt. Prinssi tämän kuultuansa kiiruhti oikeuteen ja waati tuomarilta palwelijansa wapauttamista. Silloin nousi oikeuden esimies seisaalleen ja sanoi:

„Prinssi, minä kunnioitan teidän käskyänne, mutta lain edessä olemme me kaikki yhdenwertaiset. Teidän palwelijanne on tuomittu. Jos teidän armonne tahtoo pelastaa hänet wankeudesta, on teidän kääntyminen kuninkaan tykö, sillä hänellä on yksin armahtamisen walta."

Tästä uskaliaasta wastauksesta närkästyi prinssi, jopa unhotti tilansa siihen määrään, että puhkesi lausumaan herjaussanoja ja uhkauksia.

„Seis!" huusi tuomari. „Te olette sangen rohkea, ruhtinaani. Minä seison tässä lain tulkkina ja kuninkaan, teidän isänne, asemassa ja sijassa. Laille te olette welkapää kuuliaisuutta osottamaan. Minä esittelen sentähden, että te näyttäisitte parempaa esimerkkiä teidän tulewaisille alammaisillenne lain kunnioituksesta. Ja nyt pitää teidän siitä solwauksesta, johon te olette tehneet itsenne wikapääksi, käydä wankeuteen ja pysyä siellä niinkauwan, kuin kuningas on asiassa tahtonsa ilmoittanut."

Prinssi tuli niin kukistetuksi tästä tuomarin tyynimielisyydestä, että hän jätti wapaehtoisesti miekkansa ja ilman murinatta antoi itsensä wiedä wankeuteen.

Kun tapaus tuli tunnetuksi, pelkäsiwät howimiehet tuomarin tulewan syytetyksi majesteetti-rikoksesta. Mutta kuningas Henrik kohotti kätensä taiwasta kohti ja lausui kiitollisen sydämmensä pohjasta nämä sanat:

„Hywä Jumala, minä kiitän sinua! Sinä olet antanut maallemme tuomarin, jota ei woi wäistää mikään uskollisuudesta oikeutta ja lakia kohtaan, sinä olet lahjoittanut minulle pojan, joka on alistanut tahtonsa oikeuden ja lain alle.

Prinssi toteuttikin sitte kuninkaana loistawalla tawalla isänsä hywän ajatuksen.

Weljen rakkaus.

Kuningas Ludwik XI Franskanmaalla, joka oli julma tyranni, mestautti Nemours'in herttuan syystä, että tämä oli nostanut kapinan hänen wäkiwaltaista hallitustansa wastaan. Tämä ei kuitenkaan ollut kyllikssi wielä tuolle jumalattomalle Ludwikille. Myöskin herttuaan lasten piti saada tuntea hänen kostoansa.

Pojat Henrik ja Frans suljettiin rautahäkkeihin, missä he eiwät woineet ei istua, ei seista, wielä wähemmän maata, sillä häkit oliwat tehdyt ratin muotoisikssi, alaspäin suipuikssi. Mutta tämäkään kosto ei wielä ollut tyrannia täysin tyydyttäwä. Hän käski sentähden joka kymmenes päiwä wetämään yhden hampaan poikien suusta. Kun parranajaja tuli koneineen, lankesi Henrik hänen eteensä polwilleen, rukoillen nöyrästi häneltä armoa, ei kuitenkaan itselleen, waan weljelleen:

„Äitini kuolisi surusta, jos saisi tietää pienelle Franssilleen jotain pahaa tehtäwän."

Parranajaja sanoi täyttywänsä totella kuninkaan käskyä, muutoin hänellä olisi itsellään warma kuolema tarjona, ja paitsi sitä pitää hänen näyttää molemmat hampaat wanginwartijalle.

„Hywä", sanoi Henrik, „rewäiskää sitte ne molemmat hampaat minulta yksinäni; minun weljeni on heikko; hän woisi tulla kipeäksi."

Liikutettuna myöntyi mies esitykseen. Yksi hammas — wieläkin yksi — Henrik kesti, kunnes jonkun ajan kuluttua wiimeinen hammas wedettiin pois. Silloin tuli tuo uskollinen weli sairaaksi ja kuihtui kuihtumistaan. Kun hän tunsi loppunsa lähestywän, sanoi hän weljelleen:

„Rakas Fransi, nyt jätän minä sinut; äitiäni minä en suinkaan enää saa nähdä. Mutta sinä olet kohta pääsewä hänen luoksensa; saata hänelle silloin terwehdys minulta ja sano hänelle, että minä kuollessani rakastin häntä wielä enemmän kuin kotona ollessamme."

Seuraawana päiwänä kuoli hän.

Kun kuningas heti senjälkeen kuoli, pääsi Fransi kohta wapaaksi, mutta sai ikänsä kulkea kumarassa ja turmellulla ruumiilla. Weljeänsä piti hän aina rakkaassa muistossa.

Opi hillitsemään itseäsi!

Kuningas Kin-Tsong'illa oli kaunis hewonen, jolla hän ratsasti mieluummin kuin millään muulla hewosella. Mutta hewonen kuoli tallirengin erhetysten tähden. Kuningas wihastui tästä niin kowin, että hän kaappasi keihään käteensä ja aikoi sillä työntää renki-raukan läpi. Onneksi toki sattui olemaan tuo mainio Yan-Tse samassa tilaisuudessa. Hän sanoi kuninkaalle.

„Kuningas, jos sinä pistät läpi hänet, niin hänen täytyy kuolla ilman wakuutuksetta rikoksensa merkityksestä."

„Niinpä wakuuta häntä siitä sitte!" wastasi kuningas Kin-Tsong kiiwaasti.

Silloin tarttui Yan-Tse keihäsen ja kääntyi rikoksentekijän puoleen näillä sanoilla:

„Onneton poika, katso, tämä on sinun rikoksesi! Kuuntele tarkasti! Ensiksi olet sinä syypää hewosen kuolemaan, jonka kuningas on uskonut sinun hoitoosi. Sinun täytyy siis kuolla. Toiseksi olet sinä syypää kuninkaan, minun herrani, kiiwastukseen, niin että hän on itse tahtonut käydä käsiksi sinuun. Katso, se on uusi rikos, suurempi kuin edellinen. Lopussa saapi koko waltakunta ynnä ympärillä olewien maakuntien kanssa tietää, että kuningas, minun herrani, on tappanut ihmisen hewosen tähden, ja siten kadottaa hän hywän nimensä. Katso, onneton poika, tämä on sinun suurin rikoksesi; niin paljon se muuta matkaan saattaa. Tunnustatko sinä tämän?"

„Anna hänen mennä!" huusi kuningas. „Hänen tähtensä en minä tahdo hywää nimeäni turmella. Olkoon kaikki hänelle anteeksi annettu!"

Kristoffer Kolumbus.

Kristoffer Kolumbus pani jo pienenä poikana warman perustuksen niille tiedoille, jotka hänet sitte saattoiwat uuden maailman-osan keksijäksi. Kun hän lapsuudessansa kuuli puhuttawan tuntemattomista maista, jotka oliwat kaukana toisella puolen merta ja jonne ainoastaan oppinut merimies woi päästä, niin oli hänen koko halunsa ja harrastuksensa oppia kaikkea sitä, mitä kunnolliselta merimieheltä waaditaan. Erinomaisella ahkeruudella ja tahdon kowuudella pääsikin hän niin pitkälle, että neljännellätoista wuodellansa oli hän san-

gen taitawa, ei ainoastaan kielissä, mutta myöskin maantieteessä, suure-opissa, tähtitieteessä ja piirustuksessa. Hän woitti kohta kaikkien ymmärtäwäisten kansain kunnioituksen, ja pääsi jonkun ajan kuluttua Hispanian kuninkaan suosioon, joka antoi laiwoja ja miehistön hänen käytettäwäksensä, ja siten kykeni hän lähtemään löytömatkallensa.

Kolumbus löysi wihdoinkin wiimein uuden maailmanosan. Tiedon tästä Euroopaan tultua, ylistettiin hänen teräwää järkeänsä, uskaliaisuuttaan ja tietojaan; häntä kutsuttiin suureksi keksijäksi, uuden maailman löytäjäksi. Mutta Hispaniassa, niinkuin monessa muussakin maassa, löytyi myöskin niitä, jotka pitiwät itseään yhtä wiisaina ja sanoiwat, ettei se ollut mikään konsti löytää Amerikkaa; sillä se on kyllin suuri ja leweä, että jokainen woipi sen nähdä ja löytää. Kolumbus oli kuitenkin se mies, joka taisi kukistaa ja nöyryyttää tuommeiset yksinkertaiset itsewiisaat, ja hän saikin heti siihen hywän tilaisuuden.

Eräissä juhlapidoissa, jotka kardinaali Mendoga oli laittanut Kolumbuksen kunniaksi, piti kardinaali pitkän ylistyspuheen mainiolle wieraalleen hänen löytönsä johdosta, jota hän kutsui suurimmaksi woitoksi, minkä ihmishenki oli saawuttanut. Läsnäolewat howiherrat paniwat tämän pahaksi, että ulkomaalaiselle osoitettiin niin suurta kunniaa ja päälliseksi wielä semmoiselle ihmiselle, joka ei edes ollut aatelissukua.

„Minusta näyttää“, alkoi eräs kuninkaan kamariherroista, „että tien löytäminen niin kutsuttuun uuteen maailmaan ei ollut niinkään waikea; meri oli jokapaikassa awoin ja ei yksikään hispanialainen merimies olisi woinut tieltä eksyä.“

Wiehättäwällä hymyllä osoitti seura myöntymystänsä tälle lauseelle, ja useat heistä huusiwat:

„Niin todellakin, jokainen meistä olisi woinut sen tehdä!"

„Olkoon se kaukana minusta", sanoi Kolumbus, „että minä tahtoisin lukea kunniakseni jotakin siitä, mikä on tulewa armolliselle luojalle. Mutta maailmassa on kuitenkin semmoisia seikkoja, jotka usein näyttäwät helpoilta toimittaa, sittekuin joku on sen toimittanut."

Kolumbus pyysi yhden kananmunan ja kääntyi sitte kamariherran puoleen, lausuen näin:

„Saanko luwan pyytää teidän ylhäisyyttänne asettamaan tämän munan suipulle päälleen, niin että se ei kaadu?"

Kamariherra koetti puolta jos toistakin munasta saadakseen sitä seisomaan, waan kaikki turhaan! Hänen wieruskumppalinsakin pyysi myöskin saada koettaa, mutta yhtä huonosti onnistui hänkin. Kaikki koettiwat, waan ei kukaan ollut mies tekemään sitä, mitä Kolumbus oli pyytänyt.

„Se on mahdotonta!" huusiwat kaikki. „Te tahdotte semmoista, joka on aikaan saamatonta."

„Ja kuitenkin", sanoi Kolumbus, „owat kohta nämät samat herrat walmiit sanomaan: „sen olisimme me jokainen woineet tehdä."

Sitte otti hän munan käteensä, painoi sen päätä kewyesti pöytää wasten ja asetti siten rutistuneelle päälleen seisomaan.

„Jaa, sen osaamme me myös!" huusiwat kaikki.

„Teillä on oikeus!" wastasi Kolumbus hymyillen; „se pieni eroitus waan, että te sanotte kaikki, me olisimme osanneet tehdä, mutta minä *olen* sen *tehnyt*. Munan laita on sama kuin uuden maailman löydönkin!"

Korkeat herrat, jotka oliwat näin pahoin sotkeutuneet sanoissaan, tuliwat aiwan äänettömiksi ja wälttiwät wasta Kolumbuksen halweksimista.

Mitä mies woipi.

Kun uskonpuhdistaja Ulrik Zwinglin uskonkappaleet oliwat lewinneet aina laajemmalle Sweitsissä, nousi suuri riita porwarien kesken Solothurnin kaupungissa. Jotkut ottiwat omakseen puhdistetun opin, toiset taas pysyiwät wanhassa uskossaan. Haukuttiin toisiaan ensinnäkin sanoilla, sitte käytiin käsikähyyn ja wihdoin kaswoi katkeruus siihen määrään, että puoluelaiset tarttuiwat aseihin.

Puhdistetun opin puolue muutti asumaanyli joen pienempään kaupungin osaan, repiwät sillan hajalleen ja tekiwät wallitukſia joen rannalle. Wanhan uskon lahkolaiset taas jäiwät suurempaan kaupungin osaan ja ottiwat asehuoneesta aseita, ampuakseen wastapuolueen kokoushuoneen kumoon ja surmatakseen ihmiset.

Juuri kun he oliwat tätä häwitystyötänsä toimeen panemaisillaan, astuu kaupungin-wanhin Nikolaus Wenge esiin ja asettautuu kanoonan suun eteen huutaen:

„Jos te tahdotte wuodattaa kansalaistenne werta, niin ampukaa ensiksi minut!“

Näillä tuon yleisesti rakastetun miehen sanoilla oli waikutuksensa: palawat sytyttimet sammutettiin ja eripuraisuudet haihtuwat ilman weren wuodatuksetta, puolueet sopiwat keskenänsä.

Tämäkin tapaus näyttää mitä mies woipi, jos hän woimakkaasti ja oikealla ajalla astuu sowinnon wälittäjäksi.

Wäsymätön hywäntekewäisyys.

Luterukſen lukuhuoneeſen tuli eräänä päiwänä köyhä mies almua anomaan. Koska hänellä itſellään ei ollut rahaa penniäkään, ja tahtoi kaikenmokomin auttaa tuota köyhää miestä, otti hän nuorimman lapſensa kummilahja-rahat ja antoi ne miehelle. Luterukſen waimo, joidenkuiden päiwäin perästä huomattuaan ſäästökaſſan kewenneen, ſoimaſi miestään hänen mielettömästä jalomieliſyydestään, mutta Luterus wastaſi hänelle:

„Älä puhu ſiitä, rakas waimoni, Jumala on rikas ja Hän auttaa kyllä meitä kun tarpeeſen tulemme.“

Joku wiikko myöhemmin tuli köyhä ylioppilas, joka lukuinſa lopetettua tahtoi päästä pois Wittenberg'istä, Luterukſen luo pyytämään matkarahan apua. Waan Luterus oli taas rahapulaſſa. Silloin huomaſi hän kauniin kultapikarin, jonka hän joku aika takaperin oli ſaanut lahjaksi waaliruhtinaalta, hän tempaſi ſen käteensä ja tarjoſi ſitä ylioppilaalle. Waan kun tämä, hämmäſtyneenä tuosta ſuuresta lahjasta, ei tahtonut ottaa ſitä wastaan ja Luterukſen waimosta ei näyttänyt tämä miehenſä päätös olewan mieleen, ſanoi Luterus:

„Minä en tarwitſe enſinkään kultapikaria! Katſo tuoſſa, wie ſe kultaſepälle! Minkä hän ſiitä antaa, on ſinun!“

Lukas Kranach ja Keiſari Kaarle V.

Lukas Kranach oli Saksanmaan ſuurimpia maalareita kuudennentoista wuoſiſadan enſimmäiſellä puoliskolla. Mutta

hän ei ollut ainoastaan suuri maalari, waan myöskin teräwä-järkinen ja jalo-sydämminen mies. Hänen lapsuudestaan ei paljon tunneta, waan tiedetään kumminkin, että hän jo aikaiseen osoitti suurta ahkeruutta ja omisti hywät tiedot ei ainoastaan taiteessaan waan myöskin monessa muussa asiassa.

Luukas Kranach oli yhdeksäntoista wuotinen, kun Saksin waaliruhtinas Johan Fredrik tuli hänet tuntemaan ja otti hänen mukaansa ulkomaan matkalle. Palattuansa isänmaahansa kutsui waaliruhtinas hänet howiinsa Wittenberg'issä ja määräsi hänet sen kaupungin pormestariksi. Heti pääsi Luukas Kranach rakastettuin omaisuuksiensa ja hywäsydämmisyytensä tähden ruhtinaan erinomaiseen suosioon ja kohta oli hän hänen uskollisin ystäwänsä.

Kun waaliruhtinas Mühlbergin tappelussa oli joutunut keisari Kaarle V:n wangiksi, johtui keisarille Luukas Kranach mieleen ja hän kutsutti maalarin luokseen leiriin. Hän tarttui wapiseman ukon käteen ystäwällisesti ja wei hänet tuolille istumaan: „Terwetullut, wanhus!" sanoi keisari Kaarle. „Sinun ruhtinaasi lahjoitti minulle Spejerin waltiopäiwillä oiwallisesti maalatun taulun, joka kuuluu olewan sinun käsialaasi. Sentähden kuultuani nyt, että olit wielä tässä kaupungissa, halusin minä nähdä sinua ja olen nyt iloinen siitä kun tulit luokseni."

Luukas Kranach kumarsi ja kiitti keisaria hänen armollisesta huomiostaan ja muistamisestaan.

Keisari pitkitti:

„Minulla on huoneessani Mecheln'issä pieni taulu, joka myös on sinun maalaamasi. Se on minun itseni kuwa. Se taulu miellyttää minua kaikkia enimmän kuin mitkään muut taulut. Sanoppa, kuinka wanha olin silloin kuin maalasit tämän kuwani."

„Teidän majesteettinne", wastasi Luukas Kranach, „oli silloin kahdeksan wuoden wanha. Minä muistan sen kuin eilisen päiwän. Minä en woinut saada teidän majesteettianne istumaan hiljaa, ennenkuin howimestari panetti koko joukon aseita seinälle riippumaan. Sill'aikaa kuin teidän majesteettinne katseli näitä erilaisia aseita, onnistui minun saada piirustaa teidän majesteetinne kuwa."

Keisari hymyili kuullessansa kertomusta ja kehoitti maalaria ystäwällisesti pyytämään itselleen jotakin armonosoitusta. Wanha Luukas Kranach lankesi silloin polwilleen monarkin eteen ja rukoili kyynelsilmin ruhtinaallisen ystäwänsä wapauttamista.

„Suuriwaltaisin, armollisin herra ja keisari", sanoi Luukas Kranach, „koska teidän majesteettinne on Jumalan suomasta saanut woiton ja ottanut minun korkean ystäwäni, waaliruhtinas Johan Fredrikin, wangiksi, niin rukoilen minä luottamuksella teidän majesteettinne syntyperäiseen lempeyteen, armoa hänelle."

Keisari oli pulassa; hän tunsi itsensä liikutetuksi tuon hurskaan alammaisen rukouksesta. Hän sanoi:

„Nouse ylös, wanhus! Sinä saat nähdä, että minä tulen osoittamaan armoa herrallesi ja että minulla ei suinkaan ole mitään pahaa sydämmessä häntä wastaan.

Tämän sanottuaan pyysi hän Luukas Kranach'ia howiinsa ja tarjosi hänelle olopaikan siellä loppu-ijäksensä, mutta Kranach ei tyytynyt siihen, pyysi ainoastaan lupaa saadakseen seurata onnetonta herraansa wankihuoneesen.

„Hän on", sanoi wanhus, „turwannut minua ja ollut minun ystäwäni niinkauan kuin hän oli saksalainen ruhtinas. Nyt tahdon minä lohduttaa häntä ja ottaa osaa hänen kohtaloonsa, koska hän on onneton enkä minä woi hankkia hänelle wapautta takaisin."

Senjälkeen laski keisari hänet menemään ja lähetti hänelle hopeamaljan täynnä unkarilaisia tukaatteja. Mestari Kranach ei kuitenkaan ottanut niistä enempää kuin mitä kahdella formella woi nostaa.

Tämä mainio maalari jätti pormestari-ammattinsa ja antautui kokonaan toweruutta pitämään wangitulle ruhtinaalleen, jonka surullisia päiwiä hän koetti liewittää.

Katkerimpia koetushetkiä molemmille ystäwille oli se hetki, jolloin tuotiin sanoma waaliruhtinaan kuoleman tuomiosta. Tuomion julistajat astuiwat sisään juuri kuin korkea wanki oli sakkia pelaamassa Luukas Kranach'in kanssa. Miehuudella ja rauhallisesti kuunteli hän julistuksen sisältöä ja pitkitti sitte lewollisesti peliänsä.

Mestaus ei kuitenkaan koskaan tapahtunut, waikka wasta wiiden wuoden perästä wankihuoneen owi awattiin hänelle. Lokakuussa 1552 matkusti hän ystäwänsä Luukas Kranach'in kanssa kansan riemuitessa Weimariin tuon kowia kokeneen ruhtinaan unteen kotiin.

Aamiainen Rudolstad'issa.

Puoliwälissä kuudettatoista wuosisataa eli Tyyringin maakunnassa Rudolstadtin kaupungissa leskikreiwinna Katarina Swartzburgista. Hänen kerrotaan olleen urhoollisen ja uskaliaan naisen, joka hankki keisari Kaarle V:ltäkin semmoisen wakuutuskirjeen, ettei hänen alammaisensa hispanialaisen armeijan maan läpikulkiessa tarwitsisi kärsiä mitään pahaa. Tätä wastaan lupasi hän hankkia kaikenlaista ruokaainetta heille kohtuullista maksua wastaan.

Hispanialainen päällikkö, Alban herttua, tuo julma ja ankara mies, lähestyi sotajoukkoineen Rudolstadtin kaupunkia. Hänen seurassaan oli myös Braunsweigin herttua poikineen, ja nämä ylhäiset herrat tarjoutuiwat wieraiksi Swatzburg'in leskikreiwinnan luo. Wastaanottamista ei hän luonnollisesti woinut kieltää, käski siis heidän olemaan terwetulleita. Heille oli tarjottawa, mitä talossa löytyi. Mutta samalla kertaa muistutti hän myös hispanialaista kenraalia wakuutuskirjeestään ja teroitti hänen mieleensä, että se oli tarkasti noudatettawa joka kohdassa.

Korkeat wieraat otettiin ystäwällisesti wastaan ja rawittiin paraan jälkeen linnassa. Mutta tuskin oltiin pöytään istuttu, kun wiestintuoja kutsuu emäntää ulos wierassalista. Hän kertoi, että hispanialaiset sotamiehet oliwat menetelleet itsewaltaisesti muutamissa kylissä ja ryöstäneet talonpoikain karjat. Katarina wihastui sanomattomasti tästä wakuutuskirjeensä rikkomisesta. Hän käski kansansa kaikessa hiljaisuudessa laittautua aseihin ja sulkea wakawasti linnan portit. Itse meni hän saliin, missä ruhtinaat istuiwat wielä pöydässä. Täällä walitti hän tapahtuneesta wääryydestä. Hänelle waan naurettiin ja sanottiin semmoisen olewan sotaaikana tawallista, eikä woitawan sotamiestä estää jokaisesta pienestä wallattomuudesta maan läpi marssiessa.

„Sepähän kuitenkin nähdään", tiuskasi Katarina. „Minun köyhäin alammaisteni pitää saada omansa, eli totta Jumal'awita", lisäsi hän uhkaawalla äänellä, „ruhtinan-weren täytyy wuotaa härän-werestä!"

Nämä woimakkaat sanat lausuttuaan lähti hän huoneesta, mikä muutamain minuuttien perästä oli täynnä aseellista kansaa, joka miekka kädessä, tosin kaikella kunnioituksella, asettautui ruhtinasten tuolien taakse.

Tuon aseellisen joukon sisään astuessa, waaleni Alban

herttua. Eroitettuna omasta sotawäestään ja aseellisen joukon piirittämänä ei hänellä ollut muuta keinoa jälellä kuin sowittaa tuo julmistunut linnan rouwa millä ehdoilla hywänsä. Braunsweigin herttua tointui kuitenkin ensimmäiseksi ja rupesi kowalla äänellä nauramaan. Hän keksi wiisaan keinon, sowittaakseen asian leikilliseksi ja piti kauniin ylistyspuheen kreiwinnalle hänen huolestansa alammaisistaan ja siitä urhoollisuudesta, jota hän tässä oli osoittanut. Hän lepytteli rouwaa ja otti asiakseen pakoittaa Alban herttuan tekemään mitä oikeus ja kohtuus waati. Hänen onnistuikin saada hänet antamaan armeijallensa käskyn, että ryöstetty karja oli hetimiten takaisin saatettawa. Niin pian kuin Swarzburgin kreiwinna sai tietää, että käsky oli pantu todelliseen käytäntöön, kiitti hän wieraitaan nöyrimmästi, ja kaikki erosiwat hywässä sowussa.

Wihamiehellensä anteeksi-anto on herttaisin woitto.

Uskonpuhdistus sai jo aikaseen puoltajia Franskanmaallakin. Täällä kutsuttiin heitä hugenoteiksi. Kun Kaarle IX nousi Franskanmaan hallitus-istuimelle, niin hänen äitinsä, Katarina Mediciläinen, koetti saada kaikin mokomin perin juurin häwitetyksi nämä eriuskolais-alammaiset. Päästäkseen tarkoituksensa perille ei hän pitänyt mitään keinoa halpana. Werisauna oli saatawa toimeen uskottomien häwitykseksi. Tämän hirweän tuuman toimeenpano-hetkeksi määrättiin yö 23 ja 24 päiwäin wälillä Elokuussa 1572.

Kellon äänellä Louvren tornista Pariisissa annettiin merkki, koska työhön oli ryhtyminen. Ylt'ympäri juoksi hu-

genottien weri wirtana. Wainoojat eiwät säästäneet ketään. Kuninkaan howiinkin syöksi murhajoukko. Turhaan rukoili nuori Conde'n prinssi armoa kahdeksankymmenen wuotiselle rakkaalle opettajalleen Brion'ille; turhaan kohotti hän pienet kätensä estääkseen surmaawaa terästä sattumasta. Julmuus kesti useampia wiikkoja. Wanhat loukkaukset kostettiin weren wuodatuksella, kateuden ja wihan raiwo pääsi täydelliseen waltaan.

On kuitenkin ensimmäisestä näistä kauhistuksen öistä säilynyt eräästä tapauksesta kaunis kertomus jalomielisyydestä.

Vezin nimisellä aatelismiehellä oli naapurina hugenotti, nimeltä Regnier. He oliwat jo kauwan eläneet keskenänsä wihamiehinä, ja Vezin oli usein uhannut tappaa naapurinsa. Nyt warsinkin pelkäsi Regnier wihamiehensä käyttäwän kostolleen tätä soweliasta tilaisuutta.

Mainittuna kauhun yönä särettiinkin hänen huoneensa owi. Sisään astui Vezin kahden aseitetun palwelijan kanssa, joilla oli paljastetut miekat kädessä, ja käskee äkäisellä äänellä wapiseman Regnierin seuraamaan itseään. Ulkona odotti neljä satulalla warustettua hewoista. Regnierin piti nousta yhden hewosen selkään, ja wietiin sanaakaan sanomatta eräälle maahowille. Kun molemmat wihamiehet täällä jäiwät kahdenkesken, sanoi Vezin:

„Nyt olet sinä tallessa! Minä olisin woinut käyttää tilaisuutta kostaakseni sinulle, mutta urhoolliset miehet jakawat waaran; sentähden olen minä pelastanut sinut. Jos sinä tahdot, olen minä walmis wast'edes taistelemaan riidassamme, niinkuin se sopii ja on kohtuullista aatelismiehille."

Nämä sanat lausuttuaan hyppäsi hän hewosensa selkään ja ratsasti tiehensä.

Sankari.

Monessa suhteessa woipi werrata mainioita miehiä taiwaan tähtiin.

Jotkut loistawat kuin näköä huikaisewat meteorit; eräät taas täyttäwät mailman kuten pyrstötähdet ihmettelemisellä, jopa kauhistuksellakin, heti taas kadotakseen jättämättä muuta jälkeensä kuin — pimeyden ja yön. Toiset sitä wastaan owat niinkuin aurinko ikuisessa, majesteetillisessa loistossaan, joka tunkee säteillään paksujen pilwien läpi ja wielä maanpinnalle hywästi jättäessään punaisella iltaruskollaan lupaa meille kaunista aamua tulewana päiwänä.

Tämmöisenä suloisena ja ylentäwänä ilmauksena astuu eteemme Mikaeli Ruyther, joka syntyi wuonna 1607 Maaliskuun 27 päiwänä Vliessingen kaupungissa, ja jonka miehen kunniaksi Die neue Kirche'ssä Amsterdamissa on nostettu marmorinen muistopatsas.

Ruyther oli merkillinen yhtä paljon suopeutensa kuin luonnonomaisen lujuutensakin tähden. Kerran purjehtiessaan Länsi-intiaan wähäisellä kauppalaiwalla, huomasi hän kaukaa erään hispanialaisen laiwan, jota hän koetti paeta. Mutta wihollinen täytti waan päälle ja tahtoi ampua hänen laiwansa upoksiin. Silloin rupesi Ruyther niin ankaraan ja woimakkaasen wastarintaan, että kohta alkoikin wesi tulwata suureen laiwaan, siihen ammutuista reijistä ja rupesi jo wajoamaan. Ruyther lähetti nyt weneen hukkuwan laiwan luo, ja se pelastikin kapteenin ja suuren osan wäestöstä.

Kun kapteeni tuotiin Ruytherin luo, kysyi hän:

„Olisitteko tekin osoittanut laupeutta minun wäestölleni, jos teille olisi onnistunut ampua minun laiwani upoksiin?"

Hispanialainen wastasi:

„Minun aikeeni oli hukuttaa teidät jokaiseen.“

Tästä wastauksesta wihastui Ruyther niin tuliseksi, että hän käski paikalla wiskata kaikki hispanialaiset mereen. Kun tuo röyhkeä wihollinen näki katkeran totuuden täsfä käskyssä, heittäyi hän ynnä kumppaliensa keralla, polwilleen ja rukoili armoa. Ruyther antoi heille anteeksi, waikka hän olikin wihainen.

Merimatkoillaan tuli Ruyther usein Berberiaan pohjois-Afrikassa. Siellä olikin tawallisesti hänellä hywä tilaisuus edullisesti myödä hänelle uskotut tawarat. Kerran oli hänellä mukanansa kastanjan kasweista englantilaista waatetta, joka erinomaisesti mielistyttti Salen kaupungin turkkilaista päällikköä. Koska tämä kuitenkin olisi tahtonut maksaa siitä ainoastaan wähäisen hinnan, wastasi Ruyther hänelle:

„No, minä pidän itse sen.“

„Ei, kyllä minä tahdon sen“, pitkitti toinen, „mutta minä en maksa siitä penniäkään enempää.“

„Minulla ei ole oikeutta“, wastasi Ruyther, „myödä ala-arwoisesti sitä omaisuutta, joka minulle on kerran uskottu.“

Molemmat tulistuiwat yhä enemmän ja enemmän puheessaan. Wihdoin sanoi Ruyther:

„Antakaa minun olla rauhassa; minä en saa myödä sitä niin alhaisesta hinnasta, mutta lahjoittamaan olen minä kyllä oikeutettu sen sinulle.“

Turkkilainen nauroi pilkallisesti ja sanoi:

„Mitähän tämä merkitsee? Sinulla ei ole waltaa myödä waatetta helposta hinnasta, waan kyllä lahjoittaa se ilmaiseksi?“

Ruyther wastasi lewollisesti:

„Jos minä myön tämän alahinnasta, niin turmelen minä sillä kaupan; waan wälttääkseni suurempaa waaraa,

on minulla oikeus walita pienempi ja lahjoittaa waate ilmaiseksi.“

Silloin wihastui turkkilainen äärettömästi ja puhkesi uhkauksiin.

„Etkö sinä tiedä“, sanoi hän, „että minulla on walta ottaa sinulta pois koko sinun laiwasi ja sen lasti?“

„Sen minä tiedän“, wastasi Ruyther, „mutta sittepä hän tulee koko maailmakin näkemään, kuinka paljon sinuun woi luottaa ja uskoa. Jos minä olen jääpä sinun wangiksesi, niin määrää heti lunastusrahani, ja minä pidän huolta siitä, että se tulee maksetuksi.“

Turkkilainen uhkasi kahta kauheammin. Ruyther ei kuitenkaan pelästynyt, waan kiljasi rohkealla äänellä:

„Todentotta, jos minä olisin laiwoillani, niin lopettaisit sinä nuo uhkauksesi!“

Turkkilainen puri hammasta raiwossaan ja polki jalkaa; wihdoin kiiruhti hän toiseen huoneesen ja waikeroi siellä:

„Eikö se ole ihme, että kristitty on tuollainen ihminen!“

Ruyther kertoi sill'aikaa tapauksen wihastuneen päällikön weljelle ja muille ylhäisille miehille ja walitti sitä kun hän ei tietänyt, oliko hän nyt wanki wai wapaa. Hetken kuluttua tuli turkkilainen takaisin. Hän oli nyt wähän leppeämpi.

„Saanko minä waatteen siitä hinnasta, jonka minä olen tarjonnut eli en?“ kysyi hän wienolla äänellä.

„Tarjoomastasi hinnasta minä en saa antaa sitä“, wastasi Ruyther lewollisesti; „mutta niinkuin olen sanonut, lahjoittaa minä kyllä woin sen sinulle.“

„Allahin nimessä!“ huudahti turkkilainen päällikkö, „harwoin on nähty tällaista lujuutta, tällaista uskollisuutta! Meistä pitää tulla ystäwykset. Sinunlaistasi miestä minä

en wielä ole nähnyt, waikka wanhuus on jo tukkani waalistanut."

Ja seuralaisilleen sanoi hän:

„Katsokaa, kuinka uskollinen tämä kristitty mies on niitä kohtaan, jotka owat hänen lähettäneet. Osoittakaa myös te kaikki minulle samallaista uskollisuutta!"

Senjälkeen astui hän Ruytherin eteen, paljasti rintansa ja samoin hollantilaisen, laski kätensä Ruytherin rinnalle ja tämän käden omalleen ja wakuutti häntä walalla suojelukseestaan ja ystäwyydestään. Hän käski myös kohtelemaan Ruytheria ja hänen wäkeänsä kaikella kohteliaisuudella mitä suinkin ajatella woi.

Tämän kautta kohosi Ruytherin arwo kaupungin asukasten silmissä aina korkeammalle, niin että he sitte ostiwat kaikki tarwittawansa europalaiset tawarat ainoastaan häneltä ja odottiwat hänen tuloansa waikka muitakin laiwoja oli satamassa. Ruyther uskalsi nyt ilman waaratta matkustaa sisemmällekin maahan ja käytti usein tätä tilaisuutta ostaakseen wapaaksi kristittyjä orjia, johon tarkoitukseen hän sai rahoja Alankomaasta, sillä siihen aikaan oli monta merimiestä kaikista Euroopan waltakuinnista meriroswojen orjuudessa nääntymässä Afrikan pohjoisrannoilla.

Muutamia wuosia wastakerrotun tapauksen jälkeen joutui Ruytherin laiwa Afrikan rannalla haaksirikkoon. Hän löysi likeisyydestä laiwahylyn ja tahtoi nyt antaa miestensä, jotka oliwat osaawat laiwarakennuksessa, koetella korjata sitä. Sill'aikaa auttoiwat maanasukkaat tawarain pelastamisessa hukkuwasta laiwasta, niin että Ruyther sai wuorostaan kiitollisuudella huudahtaa:

„Semmoista uskollisuutta ja taipuwaisuutta en minä ole wielä koskaan kristityssä maassa tawannut!"

Ruytherin kunnia ja maine kaswoi suuremmaksi ja suu-

remmaksi. Hallitukseensa nimitti hänet wihdoin amiraaliksi ja hän ymmärsi myös siinä toimessaan kohottaa isänmaansa kunniata. Edistymisensä ei saattanut häntä kuitenkaan röyhkeäksi. Päinwastoin oli hän sangen hurskas mies. Kun kerran erään suuren woiton perästä huusiwat hänelle: „Eläköön Plymouthin tappelun woittaja!", wastasi hän kainostellen:

„Ei maamme tarwitse minua kiittää tästä kauniista woitosta! Me taistelimme suurta yliwoimaa wastaan. Mutta Jumala oli kanssamme! Hänelle yksin kunnia! Jolle kaikkiwaltias Jumala antaa rohkeutta, hän myös woittaa."

Franskanmaan kuningas Henrik IV.

Kun Henrik IV walloitti Pariisin, niin sattui useita hänen katkerimmista wihamiehistään joutumaan hänen käsiinsä, mutta hän ei kostanut kellekään. Hän ainoastaan karkoitutti heidät pois pääkaupungista. Hänen neuwonantajansa huomauttiwat häntä, että hänen uskolliset alammaisensa oliwat wihaiset tästä, mutta hän wastasi näille:

„Jumala antaa meille anteeksi, waikka emme ole sitä ansainneet; miksikä ei minun pitäisi anteeksi antaa kaikesta sydämmestäni minun wihollisilleni?"

Kuninkaalla oli ollut onni saada Sully'n ministerikseen, sillä hän oli saanut hänessä etewän waltiomiehen ja todellisen ystäwän, jonka neuwoa kysymättä hän ei ryhtynyt mitään toimittamaan. Ruhtinas wihastui wälistä, kun Sully moitti häntä, mutta tästä huolimatta tuli ystäwyys molempien miesten wälillä waan lujemmaksi. Howimiehet koettiwat

useita kertoja kukistaa tätä rehellistä miestä, waan turhaan. Kerran tahtoi Sully puolustaita kuninkaan edessä joistakuista syytöksistä, joita oli tehty häntä wastaan. Tätä kuitenkaan ei kuningas sallinut. Päinwastoin lausui hän silmäillen joitakuita howimiehiä, jotka uteliaina jonkun matkan päässä tarkasteliwat riitaa Sullyn ja kuninkaan wälillä:

„Waikene, ystäwäni! Nuo kateelliset ihmiset tuossa woiwat luulla, että minulla todellakin on sinulle jotakin anteeksi annettawaa.“

Joku aika senjälkeen wäitteli Sully kuninkaan tahtoa wastaan semmoisella päättäwäisyydellä, että tämä suuttui, nousi ylös ja sanoi poismennessään:

„Tämä kiusallinen ihminen ei koskaan tee muuta kuin myötäänsä wäittelee minua wastaan ja kumoaa kaikki mitä minä teen. Mutta minä tiedän hankkia itselleni kunnioitusta; minä en päinperin katso häntä neljääntoista päiwään!“

Seuraawana aamuna noin seitsemän aikaan kuulee Sully jonkun koputtawan owelleen.

„Kuka se on?“ huutaa hän.

„Kuningas!“ oli wastaus.

Henrik astui sisälle, syleili ystäwäänsä ja sanoi:

„Anna kaikki olla unhotuksissa! Jos sinä et koskaan enää sanoisi minua wastaan, niin woisin minä luulla, ettet sinä enää rakastakaan minua!“

Eräältä Henrikin urhoollisimmalta kenraalilta, jolla oli paljon welkoja, myöttiwät welkamiehet kaiken irtonaisen omaisuuden. Hän walitti tästä kuninkaalle ja pyysi hänen laatimaan käskyn, että hän saisi omaisuutensa takaisin.

„Ei“, sanoi kuningas, „meidän pitää maksaman welkamme; minä maksan aina omani.“

Tämän sanottuaan wei hän kenraalin erilleen ja antoi

hänelle kallüin kiwen, jonka hän sai pantata siksi kuin welat oliwat maksetut

Henrik IV koetti ennen kaikkea saada waurautta maahansa. Hän auttoi kauppaa ja maanwiljelystä, teetti uusia teitä ja alensi tullimaksut. Omalla elämällään antoi hän esikuwan yksinkertaisuudesta ja säästäwäisyydestä. Hän kielsi käyttämästä kulta- ja hopeakirjauksia waatteissa. Köyhä maakansa, joka oli perin köyhtynyt hugenotti-sodan kautta, sai osan werostaan anteeksi ja franskalainen talonpoika muistaa wielä tänäkin päiwänä kuningas Henrik IV:nnen lausuneen seuraawat sanat:

„Minä toiwoisin, että jokaisella talonpojalla minun waltakunnassani olisi kana pyhäpäiwänä padassaan."

Todistuksena Henrik kuninkaan kansan rakkaudesta kerrotaan seuraawaa:

Kerran ollessaan käwelemässä tapasi yhden talonpojan, jonka kanssa hän rupesi puhelemaan, ja sai tietää, että talonpoika oli matkalla Pariisiin saadakseen nähdä kuningasta jota hän ei tuntenut.

„Huomaa", sanoi kuningas, „ja ota waari siitä kuka pitää hatun pääsään, kun muut ottawat sen pois; sillä hän on kuningas."

He tuliwat kaupunkiin; kaikki antoiwat heille nöyrästi tietä, kumarteliwat ja ottiwat pois hatut päästään. Ainoastaan kuningas ja talonpoika pitiwät ne. Silloin sanoi talonpoika.

„Jaa, joko olette te kuningas tahi minä sitte; sillä ainoastaan me molemmat olemme hattu päässä."

Kuningas hymyili ja pyysi talonpojan tulemaan kanssansa linnaan.

Kun Henrik Toukokuun 14 päiwänä 1610 ajoi Pariisin katua awonaisissa waunuissa ja waunujen piti muutamassa

tungoskohdassa seisattua, käytti eräs konna tätä tilaisuutta hywäkseen, hyppäsi waunuun ja pisti kahdesti kuningasta wäkipuukolla rintaan.

„Oi Jumala, minä olen haawoitettu!" sanoi Henrik pannen kätensä ristiin ja heitti henkensä.

Kansa murehti paljon tätä mainiota ruhtinastaan ja pitää wielä nytkin häntä kiitollisessa muistossaan.

Jalomielinen sotapäällikkö.

Ernesti Mansfeldilainen oli mainioimpia sotapäälliköitä kolmikymmen-wuotisessa sodassa ja oli urotöillänsä hankkinut itselleen kuolemattoman nimen. Mutta ei ainoastaan urhoollisuutensa, waan myöskin jalomielisyytensä tähden ansaitsee hän muistamista.

Niinpä oli hän kerran huomannut sihteerinsä olewan uskottoman ja pitäwän kirjewaihtoa erään itäwaltalaisen kenraalin kanssa. Sen sijaan kuin olisi pitänyt rangaista sihteeriä sillä ankaruudella, jonka hänen rikoksensa aisaitsi, eroitti hän ainoastaan hänet wirastaan, antoi hänelle jonkun summan rahoja tähdellisimpiin tarpeihinsa ynnä kirjeen itäwaltalaiselle kenraalille, jossa pän luetteli sihteerinsä kaikki hywät puolet.

Joku aika tämän tapauksen jälkeen huomasi hän, että wihollliset oliwat lahjoneet hänen apteekarinsa häntä myrkyttämään. Hän kutsutti apteekarin luokseen ja lahjoitti hänelle melkoisen rahasumman, ettei hän köyhyyden tähden tästedes tarwitsisi antautua rikoksellisiin hankkeihin.

Kristityn kosto.

Unkarilainen kaupunki Ofen ympärillä olewine maakuntineen kuului turkkilaisen yliwallan alle wuodesta 1530 wuoteen 1686. Hamsa Bey hallitsi siellä jonkun aikaa rajattomalla wallalla ja raiwokkaalla julmuudella. Häntä wastaan taisteliwat unkarilaiset aatelismiehet Pietari Tzapary ja Adam Batthiany urhoudella ja kestäwäisyydellä ja saattoiwatkin wihollisensa suureen wahinkoon. Julmistuneena tästä, tahtoi Hamsa Bey kawalalla petoksella ainakin yhden näistä jaloista miehistä saada käsiinsä. Hänelle onnistuikin urhoollisen wastustuksen perästä saada pahasti haawoitetun Tzaparyn wangiksseen.

Julma Hamsa Bey antoi huolellisesti parantaa Tzaparyn haawat, joiden parattua hän waljastutti hänet muiden wankien kanssa auran eteen, jota wetämään heitä pakoitettiin ruoskan lyönnillä. Jonkun ajan kuluttua onnistui Tzaparyn uskollinen asekumppali saamaan wangiksi erään etewimmistä turkkilaisista päälliköistä. Aljettiin silloin keskustella Tzaparyn ja tämän waihtamista, joka myöskin onnistui. Hän tuli takaisin, mutta hywin sairaana, pitkäpartaisena ja elon woima sammuwaisena silmissään. Wähitellen tuli hän kumminkin entiselleen. Niin pian kuin hän oli saanut woimansa takaisin, kohosi hänessä sotainto uudelleen ja hän halusi yhä enemmin ja enemmin päästä koetukseen wihollisen kanssa ja woittaa heidät. Tilaisuus tulikin heti kohta, sillä onni näytti kääntäneen selkänsä turkkilaisille. Wuonna 1686 ryntäsi Ofeniin itäwaltalaiset, bayerilaiset ja brandenburgilaiset sotajoukot ja walloittiwat suurella mieshäwiöllä. Edellä kaikkia oli Tzapary osoittanut uljautta ja urhoollisuutta.

Wankien joukossa oli myöskin itse Hamsa Bey. Lothringin herttua, joka johti sotajoukkoa Ofenin walloituksessa, piti kemut woiton saatua ja esitteli maljan urhokkaalle Tzaparylle. Samalla kertaa lahjoitti hän hänelle Hamsa Beyn ja antoi hänelle täydellisen wapauden menetellä hänen kanssaan niinkuin parhaakseen näki. Sittekun juhlapuolinen oli loppunut, kiiruhti Tzapary ja Batthiany Hansan wankeushuoneesen. Tzapary astui sisään ja sanoi:

„Tunnetko sinä minua? Minä tulen kostamaan."

„Kosta waan", sanoi turkkilainen; „minä en pelkää sinua ja kiroonpa sinua wielä kuolematuskissanikin."

„Niinpä saat", sanoi Tzapary, „kokea kristityn kostoa, jonka pyhä uskonoppi käskee palkitsemaan pahan hywällä. Minä lahjoitan sinulle elämän ja wapauden ilman lunastusrahatta, ilman mitäkään ehdoitta."

Hamsa Beylle soi kuitenkin tämä wapauskello liian myöhään. Hän oli jo ennättänyt ottaa myrkkyä, jota hän aina piti saapuwilla. Hämmästyneenä ja murrettuna Tzaparyn jalomielisyydestä heittäytyi hän tämän jalkojen juureen ja anoi anteeksi kaikkea pahuuttaan häntä kohtaan.

Muutamia tuntia sen jälkeen kuoli Hamsa Bey. Tzapary seisoi ensimmäisissä suremassa hänen ruumiinsa wieressä.

Kuningas Kustaa II Adolf.

Kuningas Kustaa Adolf Ruotsissa oli kieltämättä aikakautensa suurimpia miehiä, muisteltakoon sitte joko hänen omaisuutensa kuninkaana tahi hänen etewyytensä ihmisenä. Hän oli lahjoitettu erinomaisilla sielunomaisuuksilla ja woi

usein pikemmin kuin moni wanhempi ja enemmin kokenut mies tunkeutua asioiden ja olosuhteiden perille. Hänellä oli myöskin taito selwästi ja walmistamatta lausua ulos ajatuksensa sekä erinomainen muisti. Sotaherrana muisti ja tunsi hän ei ainoastaan korkeammat upseerit waan myös monen sotamiehenkin.

Hän osoitti niinhywin sanoissa kuin töissäkin totista ja eläwätä Jumalan pelkoa ja luki usein raamattua. „Minä koettelen", lausui hän tawallisesti, „Jumalan sanaa miettimällä wahwistaa itseäni pahaa wiettelystä wastustamaan. Ihminen sillä sijalla kuin minä olen ei ole kellenkään wastuunalainen muille kuin Jumalalle, mutta tämä itsenäisyys juuri saattaa moniin kiusauksiin, joita wastaan me emme koskaan woi olla kyllin walweilla."

Hänen elämänsä oli kuwaus hänen Jumalan pelwostansa. Wiekkautta hän ei ymmärtänyt; luulewaisuus oli hänestä kaukana. „Minä woin maata jokaisen alammaisen polwella", sanoi hän usein.

Yksi asia, joka kuitenkin wälistä saattoi hänet osoittamaan muitakin puolia kuin näitä hänen omaisuuksiaan, oli hänen pikainen luontonsa ja se malttamattomuus, joka siitä oli seurauksena. Kuitenkaan hän ei wääräsẗä ylpeydestä ollut wirhettään tunnustamatta, ja niin pian kuin hänen pikaisuutensa oli ohitsemennyt, sowitti hän kaiken, mitä pikaisuudessaan oli jotakuta wastaan rikkonut.

Niinpä sattui kerran sotawäen katselemuksessa, että hän joutui sanasotaan erään öwerstin kanssa ja unhotti tilansa siihen määrään, että antoi hänelle korwapuustin. Öwersti otti hetipaikalla eron wirastaan ja lähti ratsastaen matkustamaan Tanskan maalle. Hän tuskin kuitenkaan oli tullut Ruotsin rajan yli, kun kuulee takanansa hewosen kawioin rakseen ja näkee entisen herransa tulewan ratsastaen täyttä lauk-

kaa, seurassansa ainoastaan yksi upseeri. Niinpian kuin Kustaa Adolf sai nähdä öwerstin, hyppäsi hän hewosensa selästä ja huusi hänelle:

„Seisottakaa, öwersti! Te olette loukattu, minä tiedän sen, ja sentähden tulen minä niinkuin ritarillinen mies tarjoamaan teille hywitystä siitä. Me olemme ulkopuolella Ruotsin rajaa. Täällä olemme me yhtäläiset. Meillä on miekat ja pistoolit kummallakin; walitkaa kumpi ase hywänsä, ja asia tulee ratkaistuksi."

Öwersti tunsi itsensä liikutetuksi tästä kuninkaan awosydämmisestä tunnustuksesta. Hän laskeutui hewosensa selästä ja heittäytyi kuninkaan jalkoihin.

„Jumala warjelkoon", sanoi hän, „wetämästä miekkaani niin urhoollista, niin kelwollista ja armollista herraa wastaan. Antakaa anteeksi, että päätin matkustaa niin silmänräpäyksessä, sallikaa minun palata takaisin ja palwella suurta kuningastani elämässä ja kuolemassa."

Kustaa Adolsi tuli liikutetuksi, hän nosti ylös kokeneen soturin ja syleili häntä, jonka jälkeen molemmat palasiwat ruotsalaiseen leiriin.

Kustaa Adolf osoitti usein persoonallista urhoollisuuttaan niin loistawasti, että hänen ystäwänsä nuhteliwat häntä sanoen hänen olewan parempi sotamies kuin sotapäällikkö. Mutta kuningas wastasi silloin, että sotapäälliköllä ei ollut oikeus waatia suurempaa urhoollisuutta sotamiehiltään kuin hän itse osoitti. Arkamaisuus oli hänestä kokonaan wierasta. Kun häntä waroitettiin antautumasta waaran kitaan, wastasi hän tapansa mukaan leikillisesti: „Ei ole wielä kukaan kuningas kaatunut kanuunan kuulasta", eli myöskin: „Mikä kuolema on kauniimpi kuninkaalle kuin kuolla kansansa ja oikean asian edestä?"

Kerran syöksehi hän eräässä ottelussa tulisimman kaha-

kan keskelle. Wiholliset piirittiwät hänet kokonaan, eikä hänelle näyttänyt olewan mahdollista wälttää joko wangiksi tuloa eli kuolemaa, niin ankarasti kuin hän taistelikin. Silloin keräsi eräs urhea upseeri joitakuita yhtä urhokkaita kumppaneitansa ja he pelastiwat onnellisesti kuninkaan wihollisen käsistä. Sama upseeri oli sittemmin itse waarassa ja wähällä joutua wangiksi. Kustaa Adolf, huomattuaan tämän, syöksihe silloin heti kahakkaan ja onnistui pelastamaan pelastajansa, jolle hän ilomielin huusi: „Nyt olemme kuitit, kumppani!“

Oli 6 päiwä marraskuuta 1632, kun tuo ruotsin sotawäelle niin ratkaisewa tappelu Lützenin kentällä tapahtui. Kustaa Adolf oli taistellessaan uskonpuhdistuksen pyhän asian edestä woittajana läpikulkenut koko Saksanmaan ja oli matkalla Saksan keisarin pääkaupunkiin, kun Saksin waaliruhtinas kutsui hänet tänne awukseen keisarillista sotajoukkoa wastaan, joka häwittäen oli karannut hänen waltakuntaansa. Aamu oli kylmä ja sumu peitti wielä sotakentän, kun taistelu alkoi. Taisteltiin suurella urhoollisuudella molemmin puolin. Wihdoin tunkeutui esille ruotsalaisten oikea siipi Kustaa Adolfin johdannolla ja ahdisti kowasti wiholista. He alkoiwat jo wäistyä, silloinkun kuningas sai tietää wasemman siiwen horjuwan. Hän kiiti sinne silmänräpäyksessä; ainoastaan jotkut harwat woiwat seurata häntä, silloin sattui häneen kuula ja hän waipui, kuolemahaawan saaneena, hewosensa seljästä, joka juoksi ruotsalaisten riwien halki ilman ratsastajatta, josta heti arwattiin, mikä wahinko oli tapahtunut.

Harwat kuninkaat owat saaneet nauttia suurempaa kunnioitusta kuolemansa jälkeen kuin Kustaa Adolf. Yksin hänen wihollisensakin tunnustiwat mielellään hänen suuret awunsa, hänen urhoollisuutensa ja Jumalanpelkonsa, ja itse paawi sanoi hänestä: „Hän on maailman suurin kuningas.“

Sitä paikkaa, jossa kuningas kaatui, osoittaa eräs kivi, nimeltä „Schwedenstein“, ja kaksi muosisataa myöhemmin nostettiin tässä samassa paikassa muistomerkki Kustaa Adolfin kunniaksi.

Ruotsalaisen runotaiteen isä.

Tällä kunnianimellä merkitään tawallisesti Ruotsin kaunokirjallisuus-historiassa sitä miestä, joka awasi uuden tien ruotsalaiselle kielelle ja runotieteelle: Yrjö Stjernhjelm'iä.

Tämä merkillinen mies syntyi 1598 Wika'n pitäjässä Taalain maakunnassa, missä hänen isänsä oli wuorimiehenä. Aikaiseen jo osottautui pojassa suuret luonnonlahjat ja todisteena hänen kekseliäisyydestään ja eläwästä mielikuwituksestaan kerrotaan hänestä seuraawa kertomus:

Hän kulki eräänä kylmänä ja tähtikirkkaana talwi-iltana isänsä kanssa Runnjärwen jäätä. Isä kysyi häneltä silloin, miten hän luuli tähtien syntyneen. Wikkelä poika wastasi tähän heti:

„Taiwas on aina walon loisteessa ja Jumala käwelee tuolla ylhäällä taiwaan salissa edes takaisin, mutta kun hän on jotenkin wäkewä mies, niin pistelee hän wälistä reikiä kepillänsä lattiaan. Walo loistaa niistä ja me kutsumme niitä tähdiksi.“

Tämä hänen wastauksensa mahtoi olla syynä siihen, että hän sai aateloitessa nimekseen Stjernhjelm (tähtikypäri).

Pojassa aikaiseen huomatut luonnonlahjat waikuttiwat isässä sen, että hän antoi poikansa lukea. Käytyänsä Westeroosin koulun läpi, sai hän tilaisuuden täydellisentää hankittuja tietojansa matkustuksilla useimmissa Euroopan waltakunnissa.

Kotimaahansa palattua, nimitettiin hän lehtoriksi wastaperustetussa Westeroosin lukiossa eli kymnaasissa. Hän ei kuitenkaan saanut kauwan olla tällä tiellä. Semmoista miestä kuin Stjernhjelm, joka osoitti neroa ja oppia, luultiin siihen aikaan melkein yliluonnolliseksi ajatus- ja käytäntöwoimassa. Näin suurilahjaiset henkilöt saawat pitää hywänänsä, kun heidän hallituksensa käyttää heitä monenmonituisiin waihtelewiin ja erityisiin toimiin. Stjernhjelm olikin sentähden määrätty useihin erilajisiin wirkatoimiin, kunnes lopulla nimitettiin sotaneuwokseksi ja johtajaksi antiqwiteetti- eli ministerikollegiumissa, jota tointa hän hoiti aina kuolemaansa asti wuoteen 1672. Hän oli silloin seitsemänkymmenen neljän wuoden wanha.

Harwoin löytyy semmoisia, joilla olisi niin monipuolisia lahjoja melkein kaikissa ihmisellisissä tietopiireissä kuin Stjernhjelmillä oli. Hänen wiidessä, kuudessakymmenessä erilajisessa teoksessaan, joista kuitenkin ainoastaan wähäinen osa on painettu, on teoksia, jotka kuuluwat — paitsi runotaidetta — kielitieteesen, filosofiaan, lakitieteesen, historiantutkintoon, matematikaan ja luonnontieteesen.

Stjernhjelmin mietteet wiimemainitussa tieteessä herättiwät suurta huomiota Ruotsinmaalla, missä luonnontieteen tutkimus ei ollut erittäin kauwas wielä ennättänyt. Hän joutui pahaan pulaankin luonnontieteellisten mietteitensä tähden. Hän oli nimittäin tuonut matkoiltaan kotiinsa suurennuslasin ja tulilasin, ja teki sitte niillä kaikenlaisia koetuksia, jota wähätietoiset ja taikauskoiset ihmiset luuliwat noituuden harjoitukseksi, ja hänen täytyi julkisesti puolustaa itseään näitä syytöksiä wastaan.

Kielitutkinnollaan ja runollisuudellaan on kuitenkin Stjernhjelm enimmän hyödyttänyt isänmaataan ja sentähden ansainnut itselleen nimen „ruotsalaisen runotieteen isä.“

Monien sotien ja siitä syntyneen kanssakäymisen kautta wieraiden kansojen kanssa oli koko joukko ulkomaalaisia sanoja ja lausetapoja pujahtanut Ruotsin kieleen. Se oli siis sekoitettu kolmella, neljällä erikielellä, eikä kuultu enemmän ylhäisen kuin alhaisenkaan suusta puhdasta ruotsia. Tämä harmitti Stjernhjelmiä. Hän rakasti liika suuresti äitinsä kieltä nähdäkseen sitä tällä tawalla tahrattuna. Innolla ryhtyi hän siis toimeen puhdistaakseen ja jalostuttaakseen ruotsin kieltä. Hän tahtoi näyttää että ruotsin kielellä woitiin lausua kaiken sen, minkä tällä kummallisella, melkein nauretawalla, sekoitetulla lainatawaralla lausuttiin. Etenkin runoilijana waikutti Stjernhjelm tähän suuntaan. Ollen lahjakas mies ja itse samalla tawalla käsittäen runonhenkeä kuin wanhat ruomalaiset ja kreikkalaiset, ymmärsi hän sekä taiwuttaa ruotsinkieltä arwollisesti ilmoittamaan suuria ja korkeita mietteitä että myöskin antaa sille kauniin muodon. Paraana todistuksena tästä on hänen etewin runoteoksensa, oppirunonsa Herkuleesta.

Stjernhjelm oli pitkä ja uhkea mies. Koko hänen olentonsa osoitti iloa, arwoa ja rehellisyyttä. Hänen luonteensa oli sekoitus sywästä totuudesta ja koirankurisesta leikillisyydestä. Tämä onnellinen eri luonnonomaisuuksien yhdistys tekikin hänet mahdolliseksi wastaanottamaan helposti elämän sattuwia tuskia, ja hänen kerrotaankin tanssilla ja laululla huwittaneen towereitansa kerran kun he haaksirikkoisina joutuiwat eräälle autiolle rannalle, ja kuinka hän sitte käänsi heidän riemustuneen mielensä luottamukseen Luojan hywyyteen.

Tuskia tarjosikin elämä hänelle runsaassa määrässä ja niiden joukossa ei suinkaan köyhyys ollut wähin. Hän olikin huono talouden pitäjä. Koko sielunsa oli kiintynyt korkeampiin esineihin, anteliaana ja toiworikkaana piti hän rahojen käyttelemisen ja niistä huolta pitämisen ikäänkuin in-

hoittawana. Mitä rahoja hänellä itsellään oli, saiwat ne maata hänen kirjoituspöydällään, palwelijansa saatawa, joka niistä otti mielinmäärin jokapäiwäisiin tarpeisin. Mitään tiliä ei tullut koskaan kysymykseen.

Stjernhjelmin kaksi suurinta himoa oliwat wiisauden ja kunnian pyyntö, waan hän ei koskaan sallinut näiden wallita siinä määrässä, että ne olisiwat häirinneet hänen suhdettansa muihin ihmisiin. Päinwastoin oli hän hywin wiehättäwä kanssakäymisessään muiden kanssa. Onpa häneltä seuraawat kauniit muistolauseet jälellä hänen yhdyselämästänsä ihmisten kanssa: „Halwekši mailman ja onnen wääryyksiä! Älä katso ylön ketään! Halwekši ylewämielisesti muiden ylenkatsetta! Kunnioita itseäsi kohtuullisesti!“

Stjernhjelm sai pitää sekä ruumiinsa että sielunsa woimat wähentymättöminä aina kuolemaansa asti. Kun hän makasi kuolinwuoteellaan, odotti hän loppuansa rohkeasti. Hän lausui joku aika ennen kuolematansa ystäwälleen ja runoilija-weljelleen Kolumbukselle: „Kaikista paras, mitä täällä mailmassa woipi omistaa, on iloinen mieli. Mitä minä woin kehoittaa ja neuwoa, on se, ettei sekoittautua mailman ja maallisten asioiden kanssa enemmän kuin mielen riemu sallii.“

Kun sama Kolumbus kysyi häneltä, minkä hän tahtoisi hautakirjoitukseksi, wastasi hän: „Kirjoita: Vixit, dum vixit, lætus. — Niinkauan kuin hän eli, eli iloisesti.“

Pieni Susi-Jaakko.

Wuoden 1709 talwi oli, niinkuin tunnettu, mahdottoman ankara. Wiini jäätyi kellarissa, wesi kaiwoissa, metsä-

Pieni Suſi-Jaakko.

eläimet kuoliwat teille näläsẗä ja pakkasesta ja arjimpia lintuja woitiin pyytää paljain käsin. Eräänä päiwänä mainittuna talwena lähti muutama wiininwiljelijä Champagnen maakunnassa Franskanmaalla waimonsa kanssa puun hakkuusen metsään. Heidän yksitoista-wuotias poikansa Jaakko jäi yksin kotiin pienen sisarensa kanssa, jota hän tuuwitti kätkyessä. Yht'äkkiä syökse̊e susi owesta sisään ja suoraapäätä kätkyen luo, missä lapsi makasi. Poika huomattuaan tämän hirweän pedon, meni miehuullisesti sitä wastaan ja syösäsi kaikin woimin nyrkkiin puristetun kouransa suden awonaiseen kitaan. Turhaan wetäytyi raiwoisa eläin takaisin, saadaksensa hengittää, pieni Jaakko seurasi waan perästä, eikä irroittanut kättänsä sen kurkusta. Wihdoin ahdisti hän eläimen huoneen nurkkaan, missä se kaatui kuoliaana lattialle.

Outo tappelu ja se epämukainen asema, johon poika hetkeksi joutui täss̈ä, wäsyttiwät hänen woimansa ja hän kaatui tunnotonna wihollisensa wiereen.

Wanhempain kotiin palattua, ei ollut heidän hämmästyksensä wähäinen, mutta se pian muuttui iloksi ja riemuksi, kun he hawaitsiwat urhoollisen poikansa olewan ainoastaan tainnuksissa. Niin pian kun poika oli selwinnyt siitä, oli hänen ensimmäinen kysymyksensä: „eläkö pieni sisareni?" jonka jälkeen hän kertoi koko tapauksen wanhemmilleen.

Pieni Jaakko tuli kaikkien lemmityksi koko paikkakunnassa; kaikkialla puhuttiin hänen urhoollisuudestaan ja siitä hetkestä kutsuiwat kaikki häntä pieneksi „Susi-Jaakoksi."

Keisari ja wanha kerjäläinen.

Keisari Canchi Kiinassa joutui kerran ratsastaessaan metsästysmatkallaan eksyksiin. Silloin tapasi hän wanhan, köyhän miehen, joka näytti olewan suuresti suruissaan. Keisari ratsasti hänen eteensä ilmoittaumatta ken hän oli ja kysyi syytä hänen suruunsa.

„Ah, herra", wastasi ukko, „jos minä kertoisinkin teille kaiken sen, niin te ette woisi kuitenkaan auttaa minua."

„Ken tiesi?" wastasi keisari. „Ehkä minä woin olla sinulle suuremmaksi hyödyksi kuin luuletkaan. Kerro minulle waiwasi!"

Riemastuneena näistä lohdutuksen sanoista, alkoi wanha mies luottamuksella kertoa seuraawata:

„No, jalo herra, koska te nyt tahdotte tietää sen, niin sanon minä teille, että eräs keisarin wirkamies on syypää kokonaan minun kärsimyksseeni. Muutamana päiwänä pisti hänen päähänsä ottaa minulta pois minun tilani ilman maksutta, ja sen sillä syyllä, että tilani oli liian likellä keisarin huwilinnaa. Sen kautta saattoi hän käteeni kerjäläissauwan. Kuitenkaan ei hän wielä tyytynyt tähän; hän oli myös niin tunnoton, että otti poikani ja pakoitti hänen rupeemaan orjakseen. Tämän kautta ryösti hän wanhuuden turwani. Tämä, rakas herra, on syynä suruuni."

Keisari kuunteli tarkkuudella ja sanoi aikowansa auttaa häntä. Hän sanoi:

„Niin nurjastiko on menetelty sinun kanssasi! — Mutta odota, minä autan sinua ja pakoitan keisarillisen wirkamiehen antamaan takaisin sinulle sekä tilukses että poikasi."

„Pakoittaa häntä siihen?" lausui ukko. „Ah, herra, älkää koettako; hän on keisarillinen wirkamies, te kiihoitatte

sillä ainoastaan hänen wihaansa, saatatte itsellenne harmia, ja minun kanssani menettelee hän yhä julmemmin."

„Älä ole huolissasi minusta", wastasi keisari; „kyllä minä olen niin mahtawa, etten pelkää keisarillista wirkamiestä, ja ole huoleti, että asiasi päättyy onnellisesti, niin, onnellisemmasti kuin woit aawistaakaan."

Wanhus ei luullut pitäwänsä wastustella wieraan hywiä aikeita. Häntä ainoastaan arwelutti se, että hän wanha, heikko ukko ei joutuisi jalkaisin keisarin luo yhtä sukkelasti kuin hän joka ratsasti.

„No no, ystäwäni, käydä et tarwitse", sanoi keisari. „Minä olen nuori; nouse sinä hewoseni selkään, minä käwelen."

Kun wanhus ei tahtonut suostua tähän, sanoi keisari: "Mutta minä en salli sinun käwellä. Jos et suostu ehdotukseeni, niin pitää sinun ratsastaa yhdessä minun kanssani. Tule ja nouse tänne, wanhus!"

Ukko istautui hewosen selkään ja niin tuliwat molemmat heti keisarillisen wirkamiehen talon luo.

Keisari kutsutti hänet luokseen. Wirkamies kauhistui nähdessään herransa wihastuneena seisowan edessänsä. Keisari piti nuhdesaarnan hänelle; hän osoitti sitä laittomuutta, jonka hän oli tehnyt rehelliselle miehelle, ja soimasi häntä kowasydämmisyydestä. Ukko sai takaisin poikansa ja omaisuutensa sekä tuli poikineen asetetuksi keisarilliseksi woudiksi.

Hillitse wihasi!

Burgundin prinssi Ludwik, sittemmin Franskanmaan kuningas Ludwik kuudestoista, oli nuoruudessaan hywin raju

ja pikainen. Hänen opettajansa, Fenelon, koetti kaikin woimin poistaa tätä wikaa nuoresta ruhtinaasta, mutta kaikki hänen esittämisensä ja kehoituksensa oliwat ilman waikutuksetta. Silloin käytti Fenelon toista keinoa.

Kun prinssi muutamana päiwänä oli lyönyt kamaripalwelijaansa syyttömästi, tuli Fenelon huoneesen ja huomasi wieläkin oppilaansa wapisewan wihasta. Wähääkään soimaamatta häntä tästä, lausui Fenelon:

„Ruhtinaani, niin ankaran mielenliikutuksen perästä, on teille hyödyllinen wähän huwitella itseänne. Menkää kaunistapettiseen kapinettiin; siellä työskentelee taitawa nikkari. Siellä olette myös saapa huwiketta."

Ludwik meni kapinettiin. Nikkari ei ollut alussa millänsäkään, mutta kun prinssi rupesi käsittelemään hänen kapineitaan ja pyysi käskewällä äänellä selitystä milloin yhdestä milloin toisesta, puhkesi nikkari seuraawiin sanoihin:

„Teidän kuninkaallinen korkeutenne, antakaa minun ja minun kapineitteni olla rauhassa! Antakaa niiden olla siinä, missä ne owat!"

Näin jyrkkiin sanoihin ei ollut prinssi tottunut. Hän ei wastannut mitään, waan teki yhä enemmän häiriötä kapineissa. Nyt lausui nikkari yhä jyrkemmällä äänellä:

„Teidän kuninkaallinen korkeutenne, älkää häiritkö minua työssäni! Antakaa joko kapineiden olla paikallaan tahi lähtekää ulos huoneesta!"

Nämät ankarat sanat sytyttiwät prinssin wihaa. Hän kysyi nikkarilta, tiesikö hän ken hän oli, ja lisäsi uhaten, että nikkarin törkeä käytös tulisi hänelle paljon maksamaan.

Nyt muuttui nikkarin muoto yhä tuimemmaksi. Hän piti pitkän ripityksen prinssille ja lopetti sitte näillä sanoilla:

„Teidän kuninkaallinen korkeutenne, minä kehoitan teitä menemään tiehenne, muutoin minä en wastaa mistään, sillä

kun wihani kiehuu, en minä katso eteeni wähääkään. Minä annan mennä sen äärimmäiseen, käykön sitte kuinka hywänsä."

Tätä sanoissaan heitti hän prinssiin niin wihaisen silmäyksen ja nosti oikeata kättään, että prinssi näki parhaaksi kiirehtiä pois huoneesta ja wienši opettajalleen walittamaan.

Fenelon wastasi tähän tyynesti surkutellen sitä, että niin taitawa mies antoi semmoisen wallan wihalleen.

„Kuitenkin on teillä", lisäsi hän, „suurempi syy antaa hänelle wirheensä anteeksi kuin kellekään muulle, sillä te itse ette myöskään woi hillitä wihaanne."

Nämä sanat eiwät kuitenkaan olleet kyllikši mahtawat waikuttamaan ruhtinaassa ajattelewaisuutta; hän wastusti opettajaansa ja kiiwastui lopulla siihen määrään, että hän rupesi loukkaawasti soimaamaan häntä. Fenelon lähti huoneesta wirkkaamatta sanaakaan. Seuraawana päiwänä esitti hän prinssille, kuinka huonosti hän oli käyttäytynyt edellisenä päiwänä. Hän huomautti, ettei hänen korkea sukuperänsä woinut tuottaa hänelle anteeksi-antoa; päinwastoin piti hänen paljon innokkaammin kuin muiden harrastaa itsensä hillitsemistä, sillä wihaan wiettywä ruhtinas woi tehdä paljon enemmän pahaa kuin muut ihmiset. Ei myöskään hänen pitänyt pitää suuria ajatuksia siitä, että hän oli ruhtinas, sillä se ei ollut hänen ansionsa. Jos prinssi mahdollisesti ajatteli, että se oli onni olla tottelemattoman ruhtinaanpojan opettajana niin hän petthi siinä. Ainoastaan rakkaudesta hänen isäänsä kohtaan oli hän, Fenelon, ottanut tämän waikean toimen kaswattaakseen poikaa, waan nyt aikoi hän luopua tästä opetustoimesta.

Semmoinen puhe oli prinssille aiwan odottamaton. Nyt huomasi hän wäärydyn käytöksessään, ja Fenelonin sanat oliwat tehneet waikutuksensa. Hän pyysi opettajaltaan an-

teeksi. Muistaen nikkaria tiesi hän tulewaisuudessakin paremmin ottaa waarin käytöksestään ihmisiä kohtaan. Niin usein kuin ruhtinaan weri rupesi kiehumaan, näyttäytyi aina nikkarin kuwa hänen sielussaan; hän ymmärsi kuinka inhottawaksi wiha tekee ihmiset ja koetti siitä ajasta lähtien maltita mieltänsä. Sillä tawalla poisti hän wihansa ja katui katkerasti, jos hän joskus sattui unhottamaan itsensä.

Kuningas Kaarle XII.

Kolmekymmen-wuotisen sodan perästä tuli Ruotsin waltakunta mahtawimmaksi waltakunnaksi Pohjaismailla. Tämän arwon perustaja oli Kustaa II Aadolfi, ynnä sitä yhä lisäsiwät Kaale X ja Kaarle XI onnellisilla sotaretkillään ja wiisailla laitoksillaan maan eduksi. Tämän perinnön sai nyt Kaarle XII käyteltäwäkseen.

Mutta ei mikään ole enemmän waihtelewainen elämässä kuin onni. Wälistä se hymyilee ihmiselle, wälistä kääntää selkänsä hänelle. Ja sitä sai Kaarle XII runsaassa määrässä kokea.

Hän oli ainoastaan wiidentoista wuoden wanha isänsä kuollessa. Nuorena ja ymmärtämättömänä, ajatteli hän wähän niitä huolia, joita kuninkaan welwollisuus tuo myötänsä, waan antautui kokonaan nuoren mielensä hehkuwalla innolla huwituksiin ja kisoihin. Silloin luuliwat Ruotsin naapurit sopiwan tilaisuuden tulleen kukistaakseen Ruotsin wallan. Ruotsissahan oli ainoastaan nuorukainen kuninkaana, joka senlisäksi lakkaamatta tahtoi itseään huwitella. Wanhat neuwosherrat oliwat lewottomat niiden waarojen tähden, jotka

Kuningas Kaarle XII.

näyttiwät uhkaawan isänmaata. Mutta nuoressa kuninkaassa asui sankaruus, jota ei oltu aawistettukaan.

„Minua ihmetyttää", lausui hän, „että minun naapurini tahtowat sotaa. Mutta olkoon niin. Jumala kyllä auttaa meitä. Tahdon ensin päättää asian yhden kanssa; sitte saamme kyllä keskustella toisten kanssa."

Ja niin alkoi sota, onni oli Kaarlen puolella ja hän näytti toteen työssä sen urhoollisuuden ja oikeudentunnon, jotka pääasiallisesti tekewät hänen luonteensa omituisuuden.

Jo lapsuudessa huomattiin esimerkkiä hänen luonteensa lujuudesta. Kerran oli hoitajattarensa asettanut hänet tuolille istumaan ja ottanut häneltä lupauksen, että hän istuisi siinä hiljaa siksikun hän tulisi takaisin. Sillä wälin tuli kuningatar sisään wiedäkseen prinssin saarnaa kuulemaan. Mutta hän ei tahtonut lähteä, waan jäi istumaan paikalleen. Kun kuningatar, tästä hämmästyneenä, kysyi häneltä syytä hänen tottelemattomuuteensa, kertoi hän tehdyn lupauksensa ja aikomuksensa myöskin pitää se.

Moitteelle oli nuori Kaarle hywin arka. Niinpä oli hän tottunut sopimattomaan tapaan opetustunnillaan leikittelemään edessä olewan kynttilän kanssa. Opettajansa, Nordenhjelm, oli muistuttanut häntä tästä ja kerran werrannut hänet hyönteiseen, jota ruotsiksi kutsutaan „käringsjäl" (akansielu) ja joka yhäti kiekkuu palawan kynttilän ympärillä. Eräänä iltana esitti Nordenhjelm intialaisten sielunwaellusoppia. Prinssi tapansa mukaan leikitteli taaskin kynttilän kanssa, mutta kuunteli kuitenkin tarkasti esitystä. Wihdoin kysyi hän:

„Minua ihmetyttää juuri, minkähän olennon muodossa minun sieluni sijansa saisi tämän opin mukaan?"

Nordenhjelm wastasi heti:

„Arwattawasti „akansielun" muodossa."

Prinssi pani silmänräpäyksessä kynttilän pois, eikä näyttänyt enää koskaan wanhoja tapojansa kynttilän kanssa leikkimisen suhteen.

Kaarle XII.sta sotaretkellä Puolaan oli myöskin nuori Kaarle Kustaa Oxenstjerna mukana. Waikka hän oli tuon suuren waltiokansleri Aksel Oxenstjernan jälkeläinen, piti hänen kuitenkin alottaa retkensä raakana sotamiehenä. Keskustellessaan kuninkaan kanssa tuli kreiwi Kaarle Piper, joka oli kuninkaan suosituinen ja waltakunnan etewimpiä miehiä, puhumaan Oxenstjernasta ja lausui silloin muun muassa:

„Minä olen paholani tuon nuoren kreiwi Oxenstjernan tähden. Teidän majesteettinne olisi heti woinut tehdä hänet lipunkantajaksi."

Kuningas wastasi:

„Jos nuori aatelismies pääsee suorastaan upseeriksi, niin ei hän tiedä kuinka hänen on menetteleminen sotamiesten kanssa. Mutta kun hän itse on maistanut niitä kärsimyksiä, joita halwalla sotamiehellä on, niin tietää hän myös käyttää oikeutta sotamiehiä kohtaan. Paitsi sitä pahoittaisi se monta, jotka owat wanhemmat palweluksessaan, jos hän tulisi ennen aikojaan wedetyksi muiden edelle.

„Kreiwi Oxenstjernan ylentämisestä ei olisi kukaan tyytymätön", wastasi kreiwi Piper, „sillä hänen sukujuurensa on wanhimmista ja etewimmistä aatelisperheistä ja paitse sitä on hänellä etuisuus olla sukua teidän majesteetillenne."

„Wanha eli nuori aateli", wirkkoi Kaarle XII, „se ei waikuta mitään asiassa. Meillä on useita ryhmentin upseeria, jotka eiwät ole aatelissukua alunkaan ja owat kuitenkin kunnon miehiä! Kun waan on kunniallinen ja rehellinen ihminen, niin on aiwan yhden tekewä oliko aatelismies eli ei."

Stralsundin kaupungin piirityksessä tapahtui, että eräs wanha öwersti wäsyneenä wahdista oli ruwennut hetkiseksi

lepäämään penkille. Silloin tuli hänelle käsky käydä palwelukseensa. Wanhus nousi ylös, mutta lausui samalla tyytymättömyytensä wirkansa waiwoihin. Kuningas seisoi aiwan lähellä ja kuuli jokaisen sanan, jonka wanha öwersti lausui. Hän meni hänen eteensä ja sanoi:

„Te olette wäsyksissä, öwersti, mutta minä olen lewännyt. Pankaa maata minun kauhtanalleni ja nauttikaa hetkinen lepoa. Minä sillä aikaa toimitan wirkanne ja herätän sitte, jos tarwitaan."

Ukko ei tahtonut suostua tähän, mutta Kaarle kääri hänet kauhtanaansa ja houkutteli ukon makaamaan.

Tämmöisillä itsekiellon esimerkeillä sekä urhoollisuudella ja waaran halweksimisella ynnä muilla suurilla omaisuuksillaan ymmärsi Kaarle XII woittaa niinhywin sotamiehen kuin koko ruotsin kansan rakkauden ja ihmetyksen. Kuitenkin meni hän wälistä hywine omaisuuksineen liian kauas ja tämä oli hänelle onnettomuudeksi.

Se olisi ollut Ruotsin waltakunnan onneksi, jos hän olisi totellut niitä neuwoja, joita hänelle annettiin ja kun häntä kehoitettiin tekemään rauhaa sittekun hän oli woittanut ne wihollisensa, jotka luottaen hänen nuoruuteensa ja ymmärtämättömyyteensä tahtoiwat käyttää tilaisuutta wehkeittensä hywäksi, mutta hänen kammonsa kaikkeen pahaan ja ehkä myöskin liikanainen luottamus saatuihin woittoihinsa wietteliwät hänet uusiin sotiin, jotka päättyiwät tuolla onnettomalla tappiolla Pultawassa. Siellä laskeutui Kaarle XII:nen onnen aurinko. Hän tuumaeli Norjan walloituksella palkita Ruotsille kaiken sen, mitä se oli häwittänyt, waan kuolema tuli wäliin ja hän lopetti sankarielämänsä Fredrikshallin luona.

Hurskautensa ja yksinkertaisuutensa kautta tawoissa ja elämänlaadussa, urhoollisuutensa ja miehuutensa, wilpittömyytensä ja luonteenlujuutensa tähden on Kaarle XII tullut

perikuwaksi kaikelle sille, mitä wanhuudestaan pidetään ruotsalaisena, ja on omaisuuksillaan tehnyt ei ainoastaan oman nimensä, waan myöskin synnyinmaansa tunnetuksi kaukaisissa maissa ja kansoissa.

Anttawaiset neekerit.

Englantilainen merikapteeni Robert Bachert joutui kerran Afrikan purjehduswesillä ankaran myrskyn waltaan. Paitse sitä oli hänen miehistöllään kowa näläntuska, sillä kolmeen päiwään ei heillä ollut mitään syötäwää. Sentähden soutiwat he maalle, missä Portukalilaisilla oli wähäinen linnoitus; mutta nämä eiwät ainoastaan kieltäneet apuansa, waan ampuiwat wielä heitä tykeillänsä, kun he lähestyiwät rantaa, ja pakoittiwat heidät siten pakenemaan.

Nyt päättiwät nämä onnettomat merimiehet jättää henkensä neekerien huostaan. He purjehtiwat kolmekymmentä peninkulmaa eteenpäin, wiskasiwat ankkurin mereen, tarjosiwat mustille ihmisille lahjoja siten woittaaksensa heidät puolellensa ja anoiwat heiltä merkin annolla suojelusta ja apua. Heidän turwattomuutensa säälitti Afrikan ihmisiä ja he lupasiwat auttaa heitä. Englantilaiset soutiwat nyt maalle, missä useampia satoja neekeriä oli odottamassa. Aiwan maalle päästessä kaatui wenhe; afrikalaiset kuitenkin juoksiwat weteen heti, saattoiwat kaikki eurooppalaiset onnellisesti maalle ja pelastiwat heidän wenheensä kaikkine tawaroineen. Senjälkeen wirkistiwät he englantilaisia ruo'alla ja juomalla.

Niin tekiwät pakanat Afrikassa!

Kalmukkilainen ruhtinas.

Kalmukkilaisten tattarien päällikkö Zigan oli kerran palwelijainsa kanssa metsällä. Eräs hänen orjistansa haawoitti wahingossa nuolella hänen oikean silmänsä niin pahasti, että hän kadotti näkönsä siitä. Hänen kumppaninsa syöksiwät nyt orja raukan päälle ja tahtoiwat lyödä hänen kuoliaksi. Mutta Zigan meni wäliin hilliten heidän kiiwauttansa ja sanoi:

„Ainoastaan aikomusta tulee meidän rangaista, eikä tekoa. Ja tämä mies ei ole haawoittanut minua tahallansa, waan ainoastaan onnettomasta sattumuksesta. Jos te tapatte hänet, niin en minä sentähden saa näkööni takaisin."

Tämä jalomielinen ruhtinas ei ollut wielä tähän tyytywäinen, waan lahjoitti orjalle wapauden ja lohdutti häntä sanoen:

„Mene rauhaan! Jos tarwitset tulewaisuudessa apuani, niin tule luokseni. En tule koskaan pitämään wihaa sentähden että turmelit silmäni."

Keisarin wiimeinen riemu.

Myöhään eräänä myrskyisenä iltana wuonna 1725 huomattiin lähellä Lahtan kylää, ei kaukana Pietarin kaupungista, wenhe tulewaksi Kronstadtista päin. Koko joukko sotamiehiä oli wenheessä, jota aallot heitteliwät sinne tänne, kunnes se wihdoin joutui karille wähän matkaa Lahtasta. Sattumalta oli Tsaari Pietari suuri myös sinä iltana Lahtassa. Hän lähetti hetikohta miehiä purren kanssa pe-

lastamaan wenhettä, waan kaikki ponnistukset oliwat turhaan, sitä ei kuitenkaan saatu pois karilta. Aallot oliwat jo temmanneet joitakuita sotamiehiä ja ne wedettiin puolikuoliaina sieltä pois. Silloin ei keisari enää woinut hillitä itseänsä; hän päätti itse käydä pelastustyöhön. Kun hän lähestyi wenhettä noin sadan askelen päässä, niin wenhe taukosi, eikä päässyt likemmäksi luotojen tähden. Rohkeasti hyppäsi hän silloin purrestaan, kaahlasi haaksirikossa olewan wenheen luo ja auttoi sen irralleen sekä pelasti miehistön.

Ehkä tsaarilla oli rautainen luonto, tuli hän kumminkin ihmisystäwyytensä uhriksi. Läpimärkänä ja melkein jääkylmänä tuli hän kotiinsa ja kohta sen jälkeen kuoli hän. Mutta wielä joitakuita hetkiä ennen kuolematansa riemuitsi hän niin monen ihmisen hengen pelastuksesta, joka oli tapahtunut hänen rohkeutensa kautta.

Hywäsydäminen Tanskan prinssi.

Wuonna 1728 raiwosi Kyöpenhaminassa useampien wuorokausien kuluessa julma tulipalo, joka muutti huoneet kuudellakymmenelläseitsemällä kadulla tupruawaksi tuhkaksi. Kaikki oliwat hämmästyneet tästä hirweästä kurjuudesta eikä edes kuninkaallisessa howissa ajateltu syömistä eikä juomista, ainoastaan kuuswuotinen prinssi Fredrik, sittemmin kuningas Fredrik V, antoi luonnon tehdä waikutuksensa: hän pyysi ruokaa. Hänen pyyntönsä täytettiin kiiruusti, mutta laihalla tawalla. Kun prinssi kummasteli tätä, saatettiin hän ikkunan eteen ja näytettiin hänelle onneton, suuri ihmisjoukko, joka seisoi linnan edustalla itkien ja rukoillen leipää. Hä-

nelle selitettiin, että kaikkien näiden ihmisraukkojen täytyi nähdä nälkää. Niin pian kuin prinssi näki nämä onnettomat, alkoi hän katkerasti itkeä: hän ei enää walittanut kehnoa puolistaan, waan pyysi, että hänelle aiottu ruoka jaettaisiin noille kurjille ihmisraukoille.

Köyrä laulutaiteilija.

Karlo Broschi, tawallisesti tunnettu nimellä Farinelli, tuli wuonna 1737 Hispanian kuninkaan Fiilippi V:nen palwelukseen, joka jakoi tälle aikakautensa etewimmälle laulajalle ylenmäärin kunniata ja rikkautta. Huolimatta tästä oli kuitenkin Farinelli waatimaton ja toi usein esiin kauniita todistuksia jalosta luonteestaan. Niin kuuli hän kerran, juuri mennessään kuninkaan tykö, muutaman wahdissa olewan upseerin sanowan toiselle:

„Laulajalle jaetaan kunniasijoja runsain määrin, mutta me, jotka olemme palwelleet kuningasta kolmekymmentä wuotta, saamme käydä tyhjin käsin!"

Säweltaiturі muistutti kuningasta, että hän unhotti palwelijoitansa ja saikin hänet laatimaan päätöksen, jonka Farinelli antoi upseerille seuraawilla sanoilla:

„Minä olen äsken kuullut teidän sanowan että te olette palwelleet kuningasta kolmekymmentä wuotta, mutta siinä te teitte wäärin, kun ette uskoneet saawanne mitään palkintoa uskollisuudestanne. Tässä on se palkinto, jonka kuningas lahjoittaa teille!"

Alhaisempaa kansanluokkaa kohtaan osoitti Farinelli aina ystäwällisyyttä ja kohteliaisuutta. Eräänä päiwänä tuli hänen

räätälinsä hänen luokseen uuden nutun kanssa. Farinelli tahtoi heti paikalla maksaa sen, mutta silloin sanoi räätäli:

„Minä olen monta kertaa käynyt teidän ylhäisyytenne luona ja minulla on usein ollut kunnia walmistaa teidän ylhäisyydellenne waatteita, mutta minulle ei wielä koskaan ole sattunut onni saada kuulla teidän ylhäisyytenne ihanata laulua. Sentähden pyydän teidän ei pahaksumaan, jos minä —"

Räätäli ei ollut wielä ennättänyt puhua loppuun, kun Farinelli hymyillen pyysi häntä istumaan ja lauloi hänelle yhden arian samalla tarkkuudella, kuin jos itse kuningas olisi ollut kuuntelijana.

Kiitollinen poika.

Fredrik suuren aikana oli muutamassa preussiläisessä rykmentissä eräs ratsumestari, urhokas ja reima soturi, jonka köyhät wanhemmat asuiwat Meklenburg'issa. Kun ratsumestari seitsenwuotisen sodan loputtua, koristettuna kunniamerkillä, samosi rykmenttinensä Parchimiin, tuliwat wanhukset sinne moniwuotisen eron perästä jälleen tapaamaan poikaansa. He odottiwat häntä torilla. Niin pian kuin poika tunsi wanhempansa, laskeusi hän heti hewosensa seljästä ja syleili heitä wuodattaen ilonkyyneleitä. Hän pyysi heidän muuttamaan luokseen ja tarjousi sulostuttamaan heidän wanhuutensa päiwiä, niin paljon kuin hänen wähät waransa myönsiwät.

Kun kerran eräs upseeri laski siitä pilaa, että talonpo-

jat istuiwat ratsumestarin pöydässä, wastasi tämä kiitollinen poika:

„Miksikäs minä en kiittäisi ja kunnioittaisi elämäni ensimmäisiä hywäntekijöitä. Ennenkuin minä tulin kuninkaan ratsumestariksi, olin minä näiden poika.“

Nämä sanat tuliwat kenraalin korwiin. Hän meni ratsumestarin tykö ja ilmoitti aikowansa wierailla hänen luonansa sekä lausui toiweensa hänen pöydässään saada tawata muitakin karnisoonin upseeria.

Päiwä, jolloin juhlallisuus oli tapahtuwa, lähestyi. Kenraali saapui aiwan sanalleen ja huomasi jo upseerien olewan koossa. Pöytään istuttaessa kysyi kenraali:

„Mutta, rakas rustmestarini, missä owat teidän wanhempanne? Minä luulen, että he syöwät samassa pöydässä kuin tekin?“

Ratsumestari hymyili, eikä tiennyt alussa, mitä wastata. Silloin nousi kenraali ylös ja meni itse hakemaan wanhuksia sekä pakoitti heidät istumaan wiereensä ja keskusteli heidän kanssansa mitä ystäwällisimmällä tawalla. Kun nyt ruwettiin esittämään maljoja, tarttui kenraalikin sarkkaan, nousi seisalleen ja sanoi:

„Hywät herrat, minä tahdon myös esittää yhden maljan, ehkä minä en taida pitkää puhetta pitää. Hywät herrat, minä pyydän teidän tarttumaan lasiinne; maljallani tarkoitan näitä ansiollisen miehen kunnollisia wanhempia, sen miehen, joka on toteen näyttänyt, että kiitollinen poika on suuremmasta arwosta kuin röyhkeä ratsumestari.“

Muutamia päiwiä juhlapuolisen jälkeen oli kenraali tilaisuudessa kertoa kuninkaalle siitä kunnioituksesta ja rakkaudesta, jolla ratsumestari kohteli wanhoja wanhempiansa. Fredrik suuri iloitsi tästä pojan rakkauden kauniista todis-

tuksesta. Kun ratsumestari tuli Berliniin, tuli hän kutsutuksi kuninkaan howiin aterialle:

„Kuulkaapas ratsumestari", sanoi kuningas hänelle, „mistä perheestä olette oikeastaan? Mitkä owat teidän wanhempanne?"

Ratsumestari wastasi arwelematta:

„Teidän majesteettinne, minä olen syntynyt talonpojan töllissä. Wanhempani owat talonpoikaista kansaa ja minä jaan heidän kanssansa sen onnen, josta minun tulee teidän majesteettianne kiittää."

„Se on oikein", sanoi kuningas iloisesti, „se joka pitää arwossa ja kunnioittaa wanhempiansa, on kunnon poika; mutta se, joka ylönkatsoo wanhempansa, ei ansaitse olla syntynyt."

Itsensähillitseminen.

Luonnontutkija Firmin Abauzit sai kerran kokea kowinta koetusta kuin kenenkään ihmisen kärsiwällisyys woisi kestää. Hän asui jonkun aikaa Genevessä ja teki muun muassa useoita kokeita ilmapuntarissa ja sen muutoksissa, hawaitakseen, jos mahdollista, yleisiä lakia ilmanpainolle. Kahdenkymmenenseitsemän wuoden ajalla teki hän päiwittäin hawantojansa ja kirjoitti ne irtonaiselle paperilapulle.

Muutamana päiwänä tuli uusi palwelija taloon. Tämä oli pessyt ja siiwonnut luonnontutkijan huonetta sillä aikaa kun hän oli ulkona. Kun hän tuli kotia, kaipasi hän paperiaan ja kysyi niitä piialta.

„Mitä olet tehnyt paperilipuillani, jotka oliwat ilmapuntarin wieressä?"

Piika wastasi kaunistelematta:

„Ne oliwat niin likasia, että minä poltin ne ja panin uusia sijaan.“

Abauzit pani kätensä ristiin ja taisteli silmänräpäyksen itsensä kanssa; sitte sanoi hän aiwan tyynesti:

„Sinä olet häwittänyt hedelmät kaksikymmenseitsen-wuotisesta työstä. Älä wasta liikuta mitään, mikä on tässä huoneessa.“

Loukattu mahomettilainen munkki.

Sultanin suosituinen tapasi kerran matkallaan munkin, joka pyysi häneltä almuja. Wastauksekši wiskasi hän kiwen munkille. Tämä ei uskaltanut kuitenkaan wirkata sanaakaan wastaan, kuinka loukatuksi hän itsensä sitte tunsikin; hän otti kiwen ylös ja pani sen talteen.

„Aikaisemmin eli myöhemmin“, ajatteli hän, „olen kyllä tilaisuudessa kostaa tällä kiwellä tuolle ylpeälle ja julmalle miehelle.“

Joitakuita päiwiä senjälkeen kuuli munkki jyryä ja melua kadulla. Hän hankki tiedon siitä mitä tämä melu merkitseisi ja saikin silloin kuulla, että suosituinen oli langennut epäsuosioon sultanin edessä, joka nyt kuljetutti häntä kamelin selässä pitkin kaupungin kaikkia katuja ja pani siten hänet altiikši rahwaan häwäistykselle. Silloin sieppasi munkkikin kiwensä; mutta pian malttoi mielensä, wiskasi sen kaiwoon sanoen:

„Nyt ymmärrän minä ettei koskaan pidä kostaa, sillä jos wihollisemme on mahtawa, niin on se tyhmästi ja hul-

lusti tehty; jos hän taas on onneton, niin on se alentawaista ja julmaa."

Muutamia kuwauksia Fredrik suuren elämästä.

Tammikuun 24 päiwänä 1712 syntyi Berlinissä Frerik II, kutsuttu suureksi, eli niinkuin hänen nimensä kansan suussa kuului: wanha Fritz. Hänellä oli nuoruudessaan kowat päiwät, sillä hänen isänsä, Fredrik Wilhelm I, menetteli hänen kanssaan äärettömän ankarasti, koska hän tahtoi jo aikaseen taiwuttaa hänet tottelewaisuuteen ja muodostaa hänestä kelpo sotamiehen.

Kuta wanhemmaksi prinssi tuli, sitä kowemmalla häntä pidettiin. Kuningas, hänen isänsä, karkoitti hänet kelwottomana läheisyydestään, koska hän ei tahtonut taipua hänen tahtonsa mukaan; hän kiroi häntä useampia kertoja kaiken howiwäen edessä ja uhkasi wälistä kepillänsäkin. Silloin päätti nuorukainen salaisuudessa paeta Englantiin. Hänen tuumansa tuli kuitenkin ilmi ja hän wangittiin samassa silmänräpäyksessä kuin hänen piti panna aikeensa toimeen. Kun prinssi wietiin isänsä tykö, wihastui hän niin katkerasti, että tarttui miekkaansa ja aikoi syöstä läpi tuon arkamaisen karkurin, kuten hän nimitti häntä. Mutta wanha kenraali rensi wäliin ja tarttui kuninkaan käteen huutaen:

„Tappakaa minut, teidän majesteettinne, waan säästäkää poikaanne!"

Perintöruhtinas lähetettiin nyt Küstrinin linnaan; siellä hänellä oli puurahi istuimena, lattia sänkynä ja hywin huono,

tuskin riittäwä rawinto. Hädin tuskin woi hän wälttää kuoleman tuomiota.

Hänen ystäwällensä, luutnantti Katte'lle, käwi kuitenkin onnettomasti. Tämä oli nimittäin auttanut prinssiä hänen pako-yrityksessään, ja kuningas oli sentähden niin wihastunut häneen, että hän wiskasi hänet pitkälleen ja potki häntä, kun tuo luutnanttiparka tuotiin hänen eteensä. Hän päätti Katte'n tuomittawaksi kuolemaan, joka myös tapahtuikin. Mestauspäiwänä kulki tämä onneton, wahtien ja pappien seurassa, sen ikkunan siwuitse, missä prinssiruhtinas istui wangittuna. Kun Fredrik näki ystäwänsä, huusi hän kowasti waikeroiden:

„Anteeksi, kallis ystäwäni, anteeksi!"

Katte wastasi lohduttaen:

„Ah, ystäwäni, sinun edestäsi kuolla on suloista!"

Aiwan likellä wankihuonetta putosi pyöwelin kirwes hänen kaulallensa.

Tämä hirweä tapaus waikutti sywästi prinssiin. Hän katui todenteolla tekoansa, pyysi isältänsä kirjeen kautta nöyrimmästi anteeksi ja lupasi tulewaisuudessa olla hänelle kaikinpuolin kuuliainen poika. Silloin päästettiin hän wankeudesta irti, mutta sai jäädä wielä kauwaksi aikaa Küstriniin, työskentelemään siellä. Työtä teki hän suurella ahkeruudella ja hankki sen ohessa sywän kokemuksen moninaisissa waltiohallintoa koskewissa aineissa. Jonkun ajan perästä sopiwat isä ja poika täydellisesti ja prinssi nimitettiin öwerstiksi rykmentissä.

Wuonna 1740 nousi hän hallitusistuimelle. Nyt olisi hän woinut korwata sitä ankarata elämäntapaa, johon hän oli pakoitettu. Waan hän jäi entiselleen, wanhoille tawoilleen uskolliseksi. Hänen tarpeensa eiwät olleet monet ja tyy-

dytettiin helposti. Sentähden oli hänellä ainoastaan wähäinen määrä palwelijoitakin.

Kuningas teki työtä tawallisesti myöhään yöhön. Eräänä yönä soitti hän palwelijata huoneesensa. Ei tullut ketään. Hän awasi wiereisen odotussalin owen ja huomasi ihmeekseen howipojan makaawan tuolilla. Kummastuneena hänen huolimattomuudestansa, meni hän pojan luokse ja aikoi juuri herättää häntä, kun huomasi pojan taskussa paperilipun, jossa oli jotakin kirjoitettu. Tämä herätti kuninkaan uteliaisuutta. Hän otti paperin pojan taskusta ja hawaitsi sen olewan äitin kirjoittaman kirjeen pojalleen. Se sisälsi melkein seuraawaa: Hän, äiti, kiitti häntä lähettämästä raha-awustaan ja säästetyistä waroistaan. Jumala palkitkoon häntä kaiken sen edestä. Hänen pitäisi waan olla yhtä uskollinen Hänelle kuin kuninkaallekin, niin häneltä ei suinkaan puuttuisi maallista onnea.

Hiljaa meni kuningas takaisin huoneesensa, toi sieltä kääröksen tukaattia ja pisti ne kirjeen kanssa pojan taskuun. Heti sen perästä soitti hän niin kowasti, että poika heräsi.

„Sinä olet kaiketi maannut, luulen minä?" sanoi kuningas.

Poika änkytti puolinaisen anteeksipyynnön, pisti hämmingissä kätensä taskuunsa ja se kopsahti tukaattikääröön. Hän weti sen esille, waaleni ja katsoi kyynelsilmin kuninkaasen, taitamatta mitään wirkata.

„Mikä sinulla on?" kysyi kuningas.

„Oi, teidän majesteettinne", wastasi poika langeten polwillensa, „minua tahdotaan tehdä onnettomaksi; on pistetty rahoja taskuuni."

„Hm", sanoi kuningas, „ole rauhassa, poikani. Lähetä ne äitillesi ja terwehdä häntä minulta ja sano, että minä tahdon pitää huolta sekä sinusta että hänestä."

Fredrik suuri ja kamaripalwelija.

Fredrik rakasti sotamiehiään ja kohteli niitä kuin isä lapsiaan. Kerran kun piti yhden rykmentin hyökätä erästä kukkulaa, huomasi hän muutaman krenatöörin tulewan wähän jälempänä muita.

„Mitenkä sinun on laitasi?“ kysyi kuningas häneltä.

„Kyllä, Jumalalle kiitos“, wastasi sotamies, „on aika hywin; wiholliset juoksewat ja me woitamme.“

Kuningas huomasi nyt, että krenatööri oli haawoitettu; hän osoitti hänelle nenäliinansa ja sanoi:

„Sinä olet haawoitettu, poikani, ota tämä nenäliina ja sido haawasi!“

Kauniin osa Fredrik suuren luonteesta oli hänen ankara oikeudentunteensa.

Kun hän rakennutti komeata huwilinnaa Sans-souci, oli tuulimylly sen tiellä. Kuningas kutsutti myllärin luokseen ja tarjosi hänelle suurenmoista rahasummaa, jos hän luopuisi myllystään, sekä lupasi paise tätä toiseen paikkaan rakennuttaa wieläkin suuremman myllyn hänelle. Mies kielsi jyrkästi luopuakseen omaisuudestaan.

„Isäni isä“, sanoi hän, „on rakentanut myllyn; minä olen sen saanut isältäni ja poikani tulee perimään sen minun jälkeeni.“

„Mutta“, huusi kuningas wihastuneena, „etkös tiedä, että minä woin ottaa sen sinulta, jos tahdon?“

„Kyllä“, wastasi mies, „jos ei kamarioikeutta Berlinissä olisi.“

Kuningas ei enää koettanutkaan houkutella miestä, ja iloitsi siitä, että niin suurta luottamusta osoitettiin preussiläisille tuomioistuimille.

Fredrik suuri oli hywin kansaa rakastawa ruhtinas ja ymmärsi nöyrällä ja ystäwälliſellä tawalla woittaa kaikkein sydämmet, jotka tuliwat hänen läheisyyteensä.

Muutamana päiwäna tapasi kuningas hollantilaisen kauppiaan, joka käyskenteli Sans-soucin wieressä olewassa puistossa. Hän meni hänen luokseen ja kysyi, eikö hän tahtoisi katsoa puistoa. Kauppias, joka ei tuntenut kuningasta, wastasi ei tietäwänsä, jos se oli luwallista, koska hän oli kuullut, että kuningas oli tullut sinne.

„No", sanoi kuningas, „minä saattelen teitä ympäriinsä, jos tahdotte seurata minua."

Hän näytteli kauppiaalle kaikkea sitä, mikä ansaitsi katselemista puistossa, ja kysyi hänen ajatustaan useissa seikoissa. Kun kauppamiehen piti lähteä pois, weti hän kukaronsa esille ja tahtoi antaa oppaalleen juomarahaa.

„Kiitän paljon teitä", sanoi tämä, „me emme saa ottaa wastaan mitään; jos herramme saisi sen tietää, niin me saisimme waan wihat."

Kauppamies kiitti sitte häntä kohteliaisuudestaan ja otti jäähywäiset. Kohta senjälkeen kohtasi hän oikean puutarhurin, ja tämä kysyi häneltä, kuinka hän oli uskaltanut mennä puistoon tahi eikö hän tiennyt, että kuningas oli tullus Sans-souciin. Kauppias kertoi tapauksensa, ja ylisti sen miehen kohteliaisuutta, joka oli näyttelemässä puistoa hänelle.

„Mutta tiedättekö kuka tuo mies oli", kysyi puutarhuri; "se oli kuningas itse."

Saatamme arwata kauppiaan hämmästyksen.

Fredrik suuri piti paljon rohkeista lauseista ja uskaliaista sanoista, kun ne waan oliwat paikallaan.

Kerran huomasi hän Potsdamissa suuren ihmisjoukon, joka oli keräytynyt linnan läheisyyteen ja luki suurella innolla erästä ilmoitusta, joka oli liistaroittu huoneen nurkkaan. Hän lähetti howipojan katsomaan mikä se oli. Tämä tuli takaisin ja kertoi, että se koski hänen majesteettiansa itseä ja että kirjoitus sisälsi lauseita, jotka oli kaikkea muuta

paitsi ystäwällisiä, sitä kahwiweroa wastaan, jonka kuningas oli asettannut.

„Mene uudestaan", sanoi kuningas, „ja liistaroitse paperi wähän alemmaksi, niin että kansa woipi helpommin lukea sitä; se on liian ylhäällä nyt."

Syksyllä 1785 sairastui Fredrik suuri kowasti ja lyhyen ajan kuluessa kiihtyi sairaus siihen määrään, että hän alkoi aawistaa jo loppuansa. Tyynellä mielellä odotti hän kuitenkin kuolemaansa, joka sattui elokuun 17 päiwän edellisenä yönä 1786.

Ihmisystäwä.

Jos tulet, lukijani, joskus Leipzigiin, niin muista käydä Johanneksen kirkkomaalla. Täällä huomaat sinä hautakiwen, jossa on nimi Gellert. Tämän hautakiwen alla lepää se yksinkertainen ja hurskas runoilija, joka niin wähän sai onnen lahjoja omaksi osakseen, waan piti suurimpana huwituksenaan walmistaa muille ihmisille iloa ja riemua. Kuinka myötätuntoinen hän oli lähimmäistensä kärsimyksissä, nähdään hänen monilukuisista hywistä töistään, joita hänen kerrotaan tehneen.

Kun Gellert muutamana päiwänä oli ulkona käwelemässä, tapasi hän erään wanhan waimoihmisen, jonka muoto osoitti surua ja hätää. Gellert seisattui ja kysyi mikä häntä waiwasi. Hän ei kuullut kysymystä, waan kiiruhti pikaisesti hänen ohitsensa. Gellert joudutti myös käyntiään ja tawoitti wihdoin hänet. Silloin alkoi waimoraiska itkien kertoa:

„Tuolla pienessä huoneessa makaa mieheni ja lapsi-

raukkani kipeinä. Wiiteen wiikkoon en ole woinut ansaita mitään. Me olemme welassa rikkaalle kauppamiehelle, talonisännällemme, hyyrystä, ja hän ei tahdo enää odottaa. Minä olen wastikään ollut hänen tykönänsä rukoilemassa pitämään odotusaikaa, mutta hän on kowasydämminen ja tahtoo ajaa meidät ulos huoneestaan jo tänäpäiwänä."

„No, no", tuumaeli Gellert, „niin pahasti ei se toki saa käydä. Tule minun kanssani; ehkä Jumala lähettää teille apunsa."

Hän wei waimon mukanaan kotiinsa, awasi kirjoituspöytänsä laatikon ja antoi hänelle tarwittawat rahat, sanoen:

„Tuossa on rahat. Menkää maksamaan nyt isännällenne, mutta älkää tehkö sitä ennenkuin tunnin perästä. Kuulkaa, wasta tunnin perästä! Menkää nyt, Jumala kyllä wieläkin auttaa teitä."

Waimon mentyä pois, läksi Gellert rikkaan kauppamiehen luo, joka oli juuri lukemassa suurta rahasummaa. Hän alkoi keskustella rikkaan miehen kanssa ja johti puheen rahoihin:

„Teistä woipi warmasti oppia paljon, sillä niin Luojan lahjoilla siunattu mies kuin te olette, käytätte kaiketi rikkauttanne mitä kauniimmalla tawalla. Warmasti on jo teidän kädestänne sangen moni ihminen apunsa saanut!"

Kauppamies, joka ei oikein ymmärtänyt, mitä Gellert tarkoitti näillä sanoillansa, ja jolla sitä paitsi oli ajatuksensa äsken luetuissa rahoissa, wastasi puoleksi hajamielisesti.

„Ojaa, jahah, niinkuin sanotte!"

Gellert jatkoi puhettaan ja lausui lämpimyydellä siitä riemusta, jonka hywäntekewäisyys ja ihmisrakkaus tuottaa. Itse liikutettuna ajatellessaan waimoa, jonka äsken oli tawannut, oli hän hellyttänyt melkein kyyneleihin tuon saiturin,

kun köyhä waimo astui sisään, pannen rahat, mitkä hän oli welkaa, pöydälle ja liikutetulla äänellä lausui:

„Tuossa on rahat; nyt ette kaiketi aja ulos meitä huoneestanne!"

Kauppamies, joka joutui hänen tulonsa ja sanojensa kautta wähän hämille, wastasi lauhkealla äänellä:

„No, olisi näillä nyt wielä ollut aikaa. Kuinka te tulette sillä tawalla — näettehän että minulla on wieras — ei se nyt olisi ollut niin kiire rahojen kanssa."

Samassa silmänräpäyksessä unhotti hän taas itsensä ja alkoi lukea: „wiis, kymmenen, wiistoista."

„Oi", sanoi köyhä waimo, „huomenna olisitte te warmaan sanoneet toista. Te tahdoitte wiskata ulos minun kipeän mieheni ja sairaat lapseni kadulle, ja jos ei tätä jaloa herraa olisi ollut — osoitti Gillertiin — jos ei hän olisi antanut minulle rahoja, niin olisiwat teidän uhkauksenne kyllä käyneet toteen."

Gellert wiittasi hänelle, että hän waikenisi, mutta hän waan pitkitti:

„Ei, rakas herra, wiittailkaa te waan niin paljon kuin tahdotte! Minun täytyy kuitenkin sanoa, ketä minun on oikeastaan kiittäminen saadusta awustani."

Kauppamies häpesi tämän jalon ihmisystäwän edessä. Hän osoitti Gellertille kätensä ja sanoi:

„Herra professori, minä näen että te ette ainoastaan kirjoita kauniisti, waan että myöskin teidän tekonne owat yhtäpitäwät aatteenne kanssa. Minä kiitän teitä sydämmestäni tästä terweellisestä opista, jonka tänään olen teiltä saanut. Te olette tähän asti pitäneet minua kowasydämmisenä ihmisenä; mutta tästä lähtien tulette te tuntemaan minua paremmaltakin puolen."

Tämän sanottuaan kääntyi hän waimoon päin sanoen:

„Tässä on kuittinne ja rahanne takaisin. Menkää kotionne, hoitakaa sairasta miestänne ja lapsianne.“

Waimo läksi wuodattaen ilokyyneliä. Kauppamies kääntyi takaisin Gellertin puoleen:

„Minä en tahdo seisattua puolitiehen, herra professori; tahdotteko seurata minua, niin menemme katsomaan sairaita.“

He meniwät yhdessä köyhän waimon asuntoon. Rikas kauppamies otti hankkiakseen lääkärin apua, niin että isä ja lapset pian paraneisiwat. Ja hän teki wieläkin enemmän: hän otti sittemmin parantuneen isän palwelukseensa ja piti huolta hänen lastensa kaswatuksesta.

Luotsi.

Lokakuussa wuonna 1774 raiwosi hirweä myrsky ja kaikki, joilla oli ystäwiä eli sukulaisia merellä, wapisiwat pelosta heidän tähtensä. Silloin huomattiin eräänä päiwänä muutamasta luotsipaikasta Itämerellä hollantilainen laiwa, joka pyrki satamaan, waan ei woinut päästä myrskyltä. Kolme wuorokautta oli laiwa leikkipallona aaltojen raiwossa, kunnes se wihdoin tärskähti karille joitakuita satoja syliä rannasta.

Laineet repiwät laiwasta kappaleen kappaleensa perästä; kuoleman tuska ja kauhu wallitsi kurjassa laiwawäessä ja matkustajissa; he pitiwät itsiään toiwotta ja pelastuksetta heitettyinä winkuwan myrskyn ja kohisewien aaltojen waltaan.

Rannalla seisoi monta katsojata, jotka kyllä olisiwat uskaltaneet henkensä hukkuwien weljiensä pelastukseksi, joll'ei edeltäkäsin olisi huomattu, että kiihoitettujen luonnonwoimain

raiwo teki kaiken pelastuksen turhaksi. Silloin astui luotsi ulos tuwastaan. Tuskin oli hän nähnyt waaran suuruutta, kun hän juoksi takaisin huoneeseensa warustamaan tarpeellisia pelastuskapineita. Tosin lankesi waimonsa hänen kaulaansa rukoillen häntä säästämään henkeänsä; myöskin lapset syleilivät hänen polwiansa. Mutta hän wastasi waan:

„Mitä huolin minä meren kuohusta ja tuulen ulwonnasta? Minä en kuule mitään muuta kuin onnettomien walitushuutoja, ja he ojentawat jo kätensä minun puoleeni. Jumala on kyllä suojelewa minua, niin että tulen onnellisesti takaisin, ja jos minä kuolisinkin, niin ei Hän hylkää teitä!"

Näitä sanoja sanoessaan syleili hän waimoaan ja lapsiaan ja läksi kahdeksan urhokkaan merimiehen kanssa rannalle. He hyppäsiwät wenheesen ja soutiwat woimakkaasti laiwaa kohti. Neljä kertaa koettiwat he lähestyä laiwaa ja yhtä monta kertaa tuliwat he kuohujen syrjääminä takaisin rannalle. Wäsynein woimin palasiwat he kotiinsa. Uskalias luotsi meni huoneesensa, lankesi polwilleen, rukoili Jumalalta rohkeutta ja woimaa — ja hänen rukouksensa tulikin kuulluksi! Monien turhien koetusten perästä onnistui hän wihdoin pääsemään laiwan luo ja saattamaan yksitoista henkeä maalle. Hän jännitti uudestaan woimiaan; hän lähestyi taas laiwaa — jo wiskasiwat onnettomat, jotka wielä oliwat laiwasta jälellä, köyden wenheesen päin, sillä wetääkseen sitä luokseen, kun yhtäkkiä wenhe kaatui ja Jtämaiden armottomat laineet nielasiwat tuon jalon pelastajan.

Yrjö Washington.

Etewimpiä miehiä, joista uudemman ajan historia tietää kertoa, on epäilemättä Yhdys-Waltojen ensimmäinen presidentti, Yrjö Washington. Harwoin on niin monta oiwallista ja hywää puolta yhtynyt yhdessä henkilössä tekemään siitä mainiota miestä.

Waikka amerikalaiset koulut Washingtonin nuoruudessa oliwat alhaisella kannalla, oli hän kuitenkin hankkinut itselleen jommoisenkin määrän tietoja.

Millä wakamielisyydellä hän jo nuorena ollessaan ajatteli henkisen wiljelyksen korkeata merkitystä, osoittawat hänen päiwäkirjansa, jotka antawat meille tärkeän ohjauksen arwostellessamme hänen luonnonlahjojensa suunnitusta. Näissä löydämme huolellisesti kirjoitettuja asiakirjoja, jotka owat tärkeitä yhteiskunnalliselle elämälle, niinkuin wekseleitä, welkakirjoja, kuitteja, wälikirjoja, testamentteja sekä osto- ja myyntikirjoituksia; toisin paikoin löydämme wärsyjä ja opettawaisia runoelmia, ja muutamassa hänen päiwäkirjassansa tapaamme joukon elämän-ohjeita ja mielenperusteita, jotka kirjoittaja oli ottanut eri teoksista. Saadaksemme silmäillä pohjaisamerikalaisen sankarin henkiseen elämään, panemme tähän muutamia näitä lyhyitä lauselmia:

1:o. „Kun olet ihmisten seurassa, älä koskaan tee mitään, jonka kautta woisit loukata sitä kunnioitusta, jota sinun tulee osoittaa jokaiselle läsnäolewalle."

2:o. „Älä nuku, kun muut puhuwat; älä istu, kun seisowat; älä puhu, kun sinun tulisi olla waiti, äläkä käy, kun toiset seisattuwat."

3:o. „Älä ole imartelija, äläkä laske leikkiä semmoisen kanssa, joka ei kernaasti suwaitse kanssansa leikkiä tehtäwän."

4:o. „Älä lue kirjoja, kirjeitä tahi muita papereita, kun olet ihmisten seuroissa. Jos sattuisi semmoinen pakkotila, että sinun täytyy se tehdä, niin pyydä ensin anteeksi. Kun toinen kirjoittaa tahi lukee, niin älä mene häntä niin lähelle, että woit lukea hänen kanssansa, ellei hän sinua pyydä, ja lausu ajatuksesi luetusta ainoastaan siinä tapauksessa, että hän sitä sinulta kysyy."

5:o. „Katsantosi olkoon iloinen, waan totisissa asioissa totinen."

6:o. „Älä koskaan ilmoita iloasi toisen onnettomuudesta, waikka hän olisikin sinun wihamiehesi."

7:o. „Puhutellessasi asiamiehiä lausu lyhyesti ja koskekoon puheesi ainoastaan asiata."

Washington ei tyytynyt semmoisten elämänohjetten paljaasen kirjoittamiseen, hän koki myöskin elämässään niitä noudattaa. Koko hänen olentonsa osoitti jo aikaisin jotakin lujuutta ja wakawuutta. Hänen luonteensa rehellinen totisuus kuin myös hänen käytöksensä, joka tarkkaan noudatti sopiwaisuuden kaikkia lakeja, woittiwat hänelle monta ystäwää. Sangen aikaisin ymmärsi hän woittaa alkuansa kiihkoista luonnonlaatuansa lujan tahtonsa wallan alle ja tuli tällä tawoin jo nuoruudessaan woittajaksi, nimittäin oman itsensä woittajaksi — todellakin waikein, waan myöskin kauniin kaikista woitoista!

Tottumus nuoruudesta asti waikutti sen, että kaikki, mitä hän kirjoitti, oli se yksityisiä kirjeitä tahi julkisia asiakirjoja, osoitti järjestyksen harrastusta ja tarkkuutta.

Merkillistä on, ettei hänen päiwäkirjassaan löydy mitään walitusta elämän moninaisista waiwoista ja wastuksista, joita hänen päälleottamansa welwollisuudet arwattawasti tuottiwat; hänen huomaa täsäkin suhteessa aina py-

syneen omatapaisenaan, käsittäen ja arwostellen kaikkea käytännölliseltä kannalta.

Weljensä Lorens'in kuoleman kautta sai Washington jommoisenkin omaisuuden ja olisi woinut wiettää sangen hupaista elämätä rauhassa ja lewollisuudessa. Waan hän ei antautunut suinkaan toimetonta elämää wiettämään. Hänen tapansa oli talwella nousta ennen päiwän walkenemista. Itse pani hän huoneensa lämmitä ja rupesi kirjoittamaan tahi lukemaan kynttilän walolla. Kesällä söi hän aamiaista noin kello seitsemän, talwella kello kahdeksan. Kaksi kuppia teetä ja pari pikku leipää oli koko yksinkertainen ateriansa. Paikalla aamiaisen syötyä nousi hän hewosen selkään ja ratsasti maakartanollensa, jossa hän itse katseli kaikkia taimia ja usein käwi käsin työhön.

Jos ilma oli senkaltainen, ettei se sallinut hänen mennä ulos, käytti hän aikaansa järjestääkseen papereitansa, läpikukeaksensa tilejänsä ja kirjoittaakseen kirjeitä. Loput päiwää wietti hän lukemisella ja perheensä keskuudessa.

Neekereitänsä kohteli hän lempeydellä, piti huolta heidän hywästä toimeentulostansa ja osoitti heille suurta ystäwällisyyttä heidän sairaina ollessa. Hän ei kärsinyt koskaan nähdä laiskuutta ympärillänsä; päinwastoin oli tahtonsa, että kaikki toimitettaisiin mitä suurimmalla tarkkuudella. Hän käsitti erinomaisen sukkelaan mihin hänen wäkensä kelpasi, joka oli hänelle suureksi hyödyksi asioittensa hoitamisessa. Hänen päiwäkirjansa sisältää monta merkillistä todistusta siitä.

Hänen oikeuden tuntonsa oli muodostunut sangen jyrkäksi. Jos jotakin tapahtui, joka oli wasten hänen käsitystään oikeasta, astui hän suoraan sitä tahi niitä wastaan jotka olliwat syypäänä siihen. Englantilainen asetus sääti ettei kuningas saanut määrätä minkäänlaisia weroja ilman waltakunnan edustajien suostumuksetta. Kun sentähden ku-

ningas Yrjö III tahtoi säätää uuden weron, rupesi Washington uskaliaasti sitä puolustamaan.

„Minä tiedän", kirjoitti hän, „tämän weron olewan itsessään wähäpätöisen, waan siirtolaisten oikeus on semmoinen, ettei heidän tarwitse mitään myöntymystä antaa tässä suhteessa. Mikśihän me riitelemme! Ehkä sentähden, että kolmen pence'n wero naulasta teetä olisi kowin rasittawa? Ei suinkaan; me wastustamme ainoastaan oikeutta säätää tämä wero ilman meidän myöntymyksettä."

Pohjais-Amerikan siirtowallat syntyiwät niistä siirtokunnista, joita Englantilaiset oliwat seitsemännentoista wuosisadan alusta lähtien perustaneet Pohjais-Amerikan itäiselle rannalle.

Filadelfian waltakokouksessa 4 päiwänä Heinäkuuta 1776 julisti ensin seitsemän ja sitten muut kuusi waltiota itsensä Englannin wallasta wapaiksi. Lokakuussa samana wuonna heitettiin pois nimitys „englantilaiset siirtomaat" ja nimi „Pohjois-Amerikan Yhdyswallat" otettiin sijaan. Washingtonin hartain toiwo oli saada waltioliiton erityiset osat jollakin sopiwalla tawalla yhdistetyksi keskenään ja saada yhteinen woimallinen hallitus toimeen, ja tämän hänen tahtonsa mukaan tehtiin waltioasetus, jonka hywäksyi yhdeksän waltiota 17 päiwänä Syyskuuta 1787.

Kun oli huomattu wälttämättömän tarpeelliseksi, että yksi mies liiton päämiehenä ohjaisi yhteistä hallitusta, woi tietysti yksi nimi waan tulla kysymykseen. Tunnettiin waan yksi ainoa, jota katsottiin tämän korkean wiran ansaitsewaksi, ja se oli Washington. Hän walittiin presidentiksi ja hän suostui siihen.

Millä tunteilla hän tämän teki on hän itse lausunut päiwäkirjassaan. Hän on siinä kirjoittanut 16 päiwänä Huhtikuuta 1789 seuraawat sanat:

„Tänäpäiwänä kello kymmenen olen sanonut Mount-Vernon'ille, yksityiselle elämälle ja perheelliselle onnelleni jäähywäiset. Sydän täynnä tuskallisempia tunteita kuin woin nyt ilmoittaa, olen matkustanut New-York'iin, päättänyt kun olen palwella maatani, totellen sen kehoitusta, waan wähällä toiwolla woida täyttää sen toiweita minusta."

Kohta kyllä tuliwat hänen toimensa hywät hedelmät näkywiin. Waltiotalous tuli järjestetyksi, kauppa wirkistyi, yleinen luottamus tuli jälleen ja yhä enemmän ja enemmän waltasi turwallisuuden tunne kaikkia. Hallitsewat ja hallitut oliwat yksimielisiä kaikessa, mikä koski yhteiskunnan pääkysymyksiä.

Tällä tawalla poistuiwat Washingtonin kaikki pelkäämiset ja epäilykset, ja koko kansa kiitti häntä isänmaan pelastajana ja onnellisesti tekijänä. Kaikkialla häntä otettiin wastaan epäilemättömimmillä rakkauden ja kiitollisuuden osoitteilla: kaikkialla tunnustettiin hänen hyödyttäwä toimensa kokonaisuuden hywäksi.

Waan Washington ei kuitenkaan uhrannut kaikkia ahkeroimisiansa ainoastaan uudelle waltioliitolle; hän muisti myös ja piti huolta yksityisten lähimmäistensä puutteista. Niin kerrotaan hänestä seuraawa hywäntekewäisyyden osoitus:

Muutamana päiwänä käweli hän syrjäistä katua Filadelfiassa. Oli aikaisin aamulla eikä liike kaupungissa ollut sentähden wielä alkanut. Äkkiä astui nuorukainen kalpeilla, murheellisilla kaswoilla hänen luoksensa. Arkana, wieläpä wapisewana ja häneen katsomatta pyysi hän apua. Washington katsoi teräwästi häneen, waan kohta hänen katseensa tuli lempeämmäksi, kun oli hetken katsellut nuorukaista, sillä nuoren miehen käytös, hänen wapisewa äänensä ja koko hänen ulkomuotonsa osoittiwat, ettei hän ollut mikään tawalli-

nen kerjäläinen, waan onneton tämän sanan täydessä merkityksessä.

„Te ette näytä minusta tottuneelta kerjäämään. Mikä on saattanut teidät tähän ryhtymään? Olkaa suora ja rehellinen ja puhukaa koko totuus, waan ainoastaan totuutta, sillä siitä on riippuwa, autanko minä teitä."

Näin sanoi Washington lempeällä ja kehoittawalla äänellä.

„Woi, sen tahdonkin minä tehdä", sanoi murheellinen nuorukainen. „Minä en ole syntynyt niissä oloissa, joihin te nyt näette minun joutuneen. Ne onnettomuudet, jotka owat kohdanneet minun poloista isääni, se sanomaton kurjuus, jossa äitini on, owat pakoittaneet minua tätä askelta ottamaan, jota minä ainoastaan suurella wastenmielisyydellä olen tehnyt."

„Kukas sitte teidän isänne on?" kysyi Washington edelleen ja sai nyt tietää että hän oli ollut warakas kauppias, joka oli joutunut häwiöön ja mierolle saatetuksi muutaman asiakumppalin petollisen käytöksen kautta häntä kohtaan. Huolet tästä syyttömästä kurjuudesta kehittiwät äkkiä taudin, jonka alkua jo oli ennen löytynyt hänessä, ja muutamien kuukausien perästä kuoli hän. Äiti, nuorukainen ja wielä yksi nuorempi weli joutuiwat yhä suurempaan köyhyyteen. Eräs hänen isänsä ystäwä antoi nuorukaiselle tilaisuutta ansaita elatuksensa hänen luonansa; äiti koetti puolestaan työllä elättää itsensä ja nuorempaa weljeä, kun hän tuli sairaaksi ja melkein oli kuoleman kynsissä. Nuorukaisella ei ollut penniä, jolla hän woi hankkia hänelle lääkkeitä ja apua. „Woi", lopetti hän kertomuksensa, „minulla ei ollut rohkeutta käydä meidän tuttawiemme luokse ja pyytää heiltä apua. Rikkaat owat kowasydämmisiä; köyhät, jotka tahtoisiwat auttaa, eiwät woi. Sentähden —"

Washington oli syvällä liikutuksella kuunnellut nuorukaisen kertomusta. Hänen sydämmensä sanoi hänelle: se on tosi — se ei woi olla walheen ääni, joka niin puhuu.

„No, kerro enempää", sanoi hän lempeästi.

„Sentähden", jatkoi nuorukainen, muutamien kyynelten wieriessä hiljaa hänen poskiansa alas, „sentähden rohkaisin itseni ja puhuttelin wierasta, woittaen sen häpeän, joka sitä minussa wastusti. Woi, armahtakaa minun onnetonta, sairasta äitiäni!"

„Asuuko teidän äitinne kaukana täältä?" kysyi Washington.

„Wiimeisessä talossa tämän kadun wasemmalla puolella, weljännessä kerrassa", sanoi nuorukainen, rukoilewasti katsellen häneen.

„Ja te ette ole wielä kysyneet neuwoa lääkäriltä. No, tässä on teille muutamia dollars'ia. Noudattakaa sukkelasti lääkäri."

Nuorukainen tarttui wieraan käteen ja kasteli sitä kyynelillään. Hän ei woinut puhua, hän saattoi waan soperoida sanat: „Jumala siunatkoon teitä!" Sen perästä rientsi hän kiireesti pois.

Washington katseli hetken hänen jälkeensä, sitten pudisti hän päätänsä ja sanoi hiljaa itsekseen: „Ei!"

Hän meni nyt osoitettuun taloon ja seisoi kohta lesken owella. Hän koputti sitä. Pieni kaunis poika, jonka silmät oliwat täynnä kyyneleitä, awasi hiljaa owen. Washington astui sisään. Nopealla katseella tarkasti hän pikimmältään huonetta. Siinä seisoi wanha petäjäinen pöytä, kaksi tuolia samaa puulajia sekä wanha kaappi ja pöydällä oli muutamia puoleksi walmiita waimowäen käsitöitä. Kaikialla walitsi järjestys ja puhtaus waan samalla kertaa suurin köyhyys. Hywin huonossa sängyssä lepäsi sairas waimo.

Nämä ulkonaiset seikat herättiwät wielä suurempaa liikutusta Washingtonissa. Hän astui esille sängyn luokse ja kysyi sairaalta, kuinka hänen wointinsa oli, josta syystä tämä piti häntä lääkärinä. Washington koetti puhua hänelle lohdutusta ja teki sen niin wirkistäwällä tawalla, että waimo awasi sydämmensä hänelle ja kertoi hänelle kaikki ne onnettomuudet, jotka hän oli kärsinyt ja jotka hänen poikansa jo oli kertonut wieraalle kadulla. Washington kuulteli tarkkaan häntä, lohdutteli häntä ja kehoitti häntä pitämään huolta siitä että hänen kallisarwoinen elämänsä säilyisi hänen lapsillensa. Sen perästä pyysi hän paperilipun, waan semmoista ei löytynyt. Sängyllä oli rukouskirja, lesken lohdutus. Hän otti sen käteensä ja sanoi: „Walkea lehti on joutawa täsiä ja riittää minulle kyllin.“ Hän repi sen warowasti kirjasta ulos, istuutui pöydän ääreen ja kirjoitti. Sitten tarjosi hän sairaalle kättänsä, puhui wielä muutamia lohduttawia sanoja hänelle ja läksi tiehensä. Wähän aikaa sen jälkeen tuli wanhin poika kotiinsa.

„Rakas äiti“, huusi hän iloisesti, „Jumalan armo ei ole meitä hyljännyt! Jalomielinen wieras on antanut minulle wiisi dollars'ia. Jumala siunatkoon häntä! Nyt on lääkäri kohta tulewa. Rohkaise mielesi, rakas äiti!“ Äiti painoi lapsiansa wasten sydäntään ja pani kätensä ristiin rukoillakseen. Sitten sanoi hän:

„Sinä olet kutsunut lääkärin? Kummallista, hän on jo ollut täällä!“

„Mahdotonta!“ sanoi poika, kummastuneena.

„On, lapseni, wastasi äiti, „ja hän on myös oikea sielunlääkäri. Woi kuinka rakkaat ja lohduttawaiset hänen sanansa oliwat! Tuolla on lääkelista, jonka hän on kirjoittanut.“

Hän osoitti pöydälle, jossa kirjoitettu paperi oli. —

Hämmästyneenä rensi nuorukainen pöydän luokse, luki mitä wieras oli kirjoittanut ja rupesi wapisemaan.

„Äiti", huusi hän, „ei se ole mikään lääkelista; kuule!"

Ja hän luki nyt ääneen rahannostokirjan suurelle summalle. Ilosta wawisten nousi nyt äiti istuilleen tilallansa.

„Allekirjoitus, poikani, allekirjoitus?" huusi hän.

„Yrjö Washington, Yhdys-waltain presidentti", lukee nuorukainen.

Silloin waipuu äiti taintuneena takaisin. Poikien onnekši, jotka luuliwat äitinsä kuolleen, tulee lääkäri, ja hänen onnistui kohta saada sairas eloon. Myöskin hän lukee sywällä liikutuksella rahannostokirjan, jonka Washington oli kirjoittanut.

Jalo Washington ei kuitenkaan antanut asian jäädä siihen; muutamien päiwien kuluttua tuli hän takaisin ja huomasi ilokseen lesken olewan paranemaan päin. O, kuinka kiitolliset oliwat! Kuinka hän tunsi itsensä liikutetuksi, kun lapset tarttuiwat hänen käsiinsä, suuteliwat niitä ja kasteliwat niitä kyynelillään. Hänellä oli wielä enemmän ilahuttawia sanomia antaa heille. Hän oli hankkinut wanhimmalle pojalle paikan tunnetun kauppamiehen luona ja nuorimmalle oli hän walmistanut pääsyn muutamaan maan parhaimpia kouluja. Asiain näin asettuen saattoi leski elää jokseenkin huolettomasti wähissä oloissaan.

Monien tointensa keskellä, joita hänen ylhäinen wirkansa tuotti muassaan, oli Washingtonilla kuitenkin aikaa tiedustella turwanalaistensa tilaa ja edelleen pitää huolta leskestä, jota hän tekikin uskollisesti, kunnes wanhin poika, joka syystä oli woittanut esimiehensä täyden luottamuksen, oli päässyt siihen tilaan, että hän kunnollisesti woi pitää huolta äidistään ja nuoremman weljensä kaswatuksesta ja tulewaisuudesta.

Kun hänen kiitolliset hoidokkaansa wiimein lopettiwat sen waiti-olon, johon heitä oli welwoitettu, silloin kuului koko Filadelfiassa ainoastaan yksi ääni: „Jumala siunatkoon isänmaan pelastajaa ja onnettomien suojelijaa! Jumala siunatkoon Washingtonia!“

Ensimmäisten neljän wuoden kuluttua tuli Washington toisen kerran walituksi presidentiksi wieläkin neljäksi wuodeksi. Todella ymmärtäwäiset isänmaanystäwät kehoittiwat häntä hartaasti ottamaan kolmannen kerran presidenttiwiran, waan siihen häntä ei woitu saada. Ihanalla puheella kansalle erosi hän Maaliskuussa 1797 ainaiseksi wirastansa ja muutti takaisin rakkaasen maakartanoonsa Mount-Vernon'iin. Hänen päiwänsä oliwat kuitenkin luetut; hän sai ainoastaan kaksi ja puoli wuotta nauttia lewollisuutta ja onnea tässä maakartanossaan. Hän sattui wilustumaan ja kuoli 14 päiwänä Joulukuuta 1797 kuudenkymmenenseitsemän wuoden iässä.

Muisto siitä, mitä jalo Yrjö Washington on tehnyt, ei ole koskaan sammuwa uudessa eikä wanhassa mailmassa ja hänen kuolematon ansionsa on aina ja kaikkialla muistettawa, jossa suurten ja jalojen miesten muistoa pidetään kunniassa. Jokaisen amerikalaisen rinnassa elää unohtumaton mies kiitollisessa muistossa. Hänen kuwansa löytyy melkein joka perheessä, ja hänen elämästään ja hänen töistään isänmaan hyödyksi kerrotaan lapsille ja lastenlapsille.

Kiitollinen neekeriorja.

Eräällä franskalaisella wiljelysmaan-omistajalla Domingon saarella oli orja, joka uskollisen palwelukseensa täh-

den oli saanut lupauksen päästä wapaaksi. Kun orja ahkeruutensa ja uskollisuutensa tähden oli herrallensa suureksi hyödyksi, oli asia kumminkin, huolimatta orjaraukan useista muistutuksista, jäänyt paljaasen lupaukseen.

Muutamana päiwänä tuli neekeri herransa luo ja jätti hänelle tuon melkoisen summan, wiisisataa louisdor'ia, jotka hän sanomattomlla ponnistuksella ja puutteen kärsimisella oli onnistunut kokoon haalia.

„Herra, ottakaa tämä summa wapauteni lunastukseksi", lausui tuo rehellinen orja.

Herra tunsi itsensä liikutetuksi.

„Ota rahasi takaisin ja mene", sanoi hän; „kauwan olen minä muutenkin pitänyt kauppaa kanssa-ihmisteni wapauden kanssa. Mene ja ole wapaa!"

Wähän aikaa senjälkeen muutti wiljelysmaan-omistaja kotiinsa Franskanmaalle. Mutta pian kadotti hän haitallisten suhteiden tähden kaiken omaisuutensa ja hänen täytyi matkustaa takaisin Domingon saarelle. Täällä sai hän nyt alottaa elämäänsä suurimmassa puutteessa ja antautua alhaisimpiin töihin. Silloin tuli häntä tapaamaan hänen entinen orjansa.

„Herra", sanoi hän, „sinä lahjoitit minulle kerran wapauden. Tahdotko wastaanottaa orjaltasi sen, mitä hän kauwan kiitollisuudesta on tahtonut antaa sinulle? Woisitkohan kenties kahdellasadalla louisdorilla tulla toimeen wuosittain, jos palajaisit takaisin Franskanmaalle?"

Kauppamies seisoi kauwan liikkumattomana, eikä woinut wirkata sanaakaan wastaukseksi. Pikaisesti kiiruhti neekeri ulos ja tuli hetkisen perästä takaisin lain wahwistama kirjoitus kädessään, jonka kautta hän wakuutti entiselle herrallensa kahdensadan louisdorin wuotuisen sisääntulon, niinkauwan kuin hän eli.

Benjamin Franklin.

Benjamin Franklin, mainio amerikalainen waltiomies ja sähköjohdattajan keksiä, josta eräs franskalainen sanoo: „Taiwahan liekin hän woi ja Tyrannitkin nöyriksi tehdä", kuului niiden miesten joukkoon, jotka kulkewat rataansa suorasti ja kuitenkin huolimatta suuruudestaan pysywät aina yksinkertaisina olennossaan ja siweämielisinä.

Benjamin Franklin oli sisaristansa ja weljistänsä nuorin; kaswatuksensa jäi wajanaiseksi, hän sai oppia ainoastaan lukemaan, lukua laskemaan ja kirjoittamaan; muutoin täytyi hänen itsensä etsiä keinoja tyydyttääkseen tiedonhaluaan. Jokaisen hetken, jonka tuo wäsymättömästi ahkera ja opinhalukas nuorukainen sai liikenemään, käytti hän tietojen hankkimiseen.

Kun Franklin kerran tuli Filadelfiaan ja neuwotonna, kuinka hän asettaisi elämänsä, kuljeskeli katuja pitkin, tapasi erään lapsen leipä kädessä. Franklin meni myös leipuripuotiin ostamaan itselleen leipää. Niillä rahoilla, jotka hän jätti leipurille, saikin hän kolme leipää ja tuli tästä ylöllisyydestä niin hämmästyneeksi, ettei tiennyt mitä piti tehdä noilla kahdella leipäkyörikällä, joita hän ei jaksanut syödä. Silloin johtui mieleensä eräs köyhä waimo, jonka hän oli nähnyt samassa laiwassa, jolla hän oli tullut. Hän otti heti liikanaiset leipäkyökikkänsä kainaloonsa ja läksi astumaan satamaan, missä toiwonsa mukaan löysikin matkakumppalinsa ja ilahutti häntä lahjallaan.

Benjamin Franklin ei ollut wielä kahdenkymmenen kolmen wuoden wanha, ja kuitenkin, mitä kokemusta hän ei ollut itselleen hankkinut! Hän teki työtä wäsymättömällä innolla ei ainoastaan ammatissaan waan myös sisällisen ihmisensä ja-

lostuttamiseksi. Hänen mielilauseensa oli: „Ainoastaan kelpo ihminen woi tulla todellisesti onnelliseksi!"

Wälttääkseen weltostumista, awujensa täydellisentämispyrinnössään, laittoi hän itselleen taulun, johon oli merkitty kaikki etewimmät awut, missä hän tahtoi itseään harjoitella. Siinä seisoi: kohtuullisuus, wähäpuheisuus, säännöllisyys, päättäwäisyys, säästäwäisyys, uutteruus, wilpittömyys, puhtaus, tyyneys, nöyryys. Oppiakseen kaikkia näitä awuja, harjoitteli Franklin itsekussakin jonkun määrätyn ajan; hän merkitsi silloin joka päiwä wiiwalla tauluunsa, jos hän oli rikkonut, ja koetti sitä ahkerammin saada wiiwoja katoamaan taulusta. Kuinka hän riemuitsi, kun hänellä muutamien wikkojen kuluttua ei ollut yhtään wiiwaa taulussa määrätyn kohdan edessä!"

Wielä wanhoilla päiwillään sanoi Franklin, että lähinnä Jumalaa oli hänen kiittäminen muistokirjojansa elämänsä onnesta. Kohtuullisuuttansa kiitti hän oiwallisesta terweydestänsä; ahkeruuttaan ja säästäwäisyyttään taas siitä warallisuudesta, jonka hän oli hankkinut itselleen, sekä kaikista tiedoistansa, jotka oliwat tehneet hänet hyödylliseksi ja hankkineet hänelle hywin ansaitun, tunnustetun sijan oppineitten joukossa. Wilpittömyyttään ja oikeudentuntoaan oli hänen kiittäminen isänmaansa luottamuksesta ja niistä arwokkaista wiroista, jotka oliwat hänen huostaansa uskotut. Näiden kaikkien hywien omaisuuksien yhdistyksestä woitti hän sen tyyneyden, joka aina korkeaan wanhuuteensa asti teki hänet niin suloiseksi nuoremmille tuttawilleen.

„Minä olin wielä seitsenwuotinen lapsi", — niin kirjoitti herran Franklin eräälle sukulaiselleen — „kun sukulaiseni muutamana juhlapäiwänä antoiwat minulle pienen summan rahaa. Minä läksin heti puotiin, missä myötiin lasten leikkikaluja. Kuullessani äänen eräästä pienestä wihellys-

pillistä, joka oli toisella pojalla, herätti se minussa niin suurta ihastusta, että minä mielelläni annoin kaikki mitä minulla oli tuosta pienestä pillistä. Nyt menin kotio, jossa puhaltaen kuljin nurkasta nurkkaan, ollen sangen tyytyväinen pillistäni, waan tuskaksi koko perheelle. Kun sisareni ja weljeni sekä muut sukulaiset saiwat kuulla paljonko olin antanut tästä leikkikalustani, wakuuttiwat he kaikki minulle, että olin antanut neljä kertaa enemmän kuin sen oikea arwo oli. Silloin rupesin minä ajattelemaan kuinka paljon kauniita kaluja olisin woinut ostaa itselleni, ja kun he nauroiwat minun ymmärtämättömyydelleni, wihastuin minä ja aloin itkeä. Harmi ajattelemattomasta kaupastani tuotti minulle enemmän tuskaa kuin leikkikaluni iloa."

„Tämä waikutti kuitenkin minuun mahtawasti ja tuli tulewaisuudessa suureksi hyödyksi minulle. Usein kuin olin kiusauksessa ostaa jotakin hyödytöntä, sanoin minä itselleni: 'Muista wihellyspilliä', ja niin säästyi rahani."

„Kun kaswoin suureksi, tulin mailmaan ja otin waaria ihmisten teoista, luulin usein tapaawani ihmisiä, jotka saattoiwat itselleen turhanpäiwäisiä menoja."

„Jos tapasin jonkun saiturin, joka kielsi itseltään kaikki elämän mukawuudet, joka epäsi itseltään ilon tehdä muille ihmisille hywää ja woittaa kansalaistensa kunnioitusta, joka uhrasi ystäwyyden ilot tawaran kokoamishimolleen, silloin sanoin minä: 'Mies parka, sinä saat kalliisti maksaa rientosi!'"

„Jos tapasin jonkun ihmisen, joka ainoastaan etsi huwituksia ja joka himollisen nautintonsa tähden laiminlöi työskennellä sielunsa jalostuttamiseksi, niin ajattelin minä: 'Petetty mies, sinä hankit itsellesi ainoastaan tuskaa ilon sijaan; sinä maksat liian paljon siitä mitä sinä et tarwitse!'"

„Jos satuin näkemään jonkun ihmisen, joka hyöri ja pyöri

kokonaan kauniiden waatteiden, huonekalujen ja sellaisten hankinnassa, jonkatähden hän teki welkoja ja lopetti elämänsä wankihuoneessa — silloin sanoin minä: 'Hän on maksanut ilonsa kalliisti, hywin kalliisti!'"

„Lyhyesti sanoen, minä luulin huomaawani ihmisten itsensä olewan suurimmaksi osaksi syypäät onnettomuuksiinsa siten että he wäärin arwosteliwat kappaleet ja saattoiwat itselleen menoja turhanpäiwäisistä esineistä."

Kirjailijana antoi Franklin ulos erään kalenterin, jossa on monta hyödyllistä oppia, muun muassa myöskin muutamia „hywiä neuwoja nuorille käsityöläisille."

„Ajattele että aika on rahaa. Jos koko päiwän työskentelemisellä woipi ansaita yhden talarin, mutta käyskentelee puolen päiwää työtönnä ja elämänsä tarpeihin panee otaksukaamme ainoastaan kaksikymmentäwiisi äyriä, niin ei saa luulla että tämä on ainoa meno. Päinwastoin on sitä paitsi todenteolla tullut menetettyä wiisikymmentä äyriä."

„Sananlasku sanoo että hywä maksaja hallitsee toistenkukkaroita; se on: joka on tunnettu hywäksi welkainsa maksajaksi määrälleen ja oikealla ajalla, woipi luottaa saawansa lainata melkein sanoen kuinka paljon hän tahtoo, kun hän on waan tarpeessa. Tämä on usein suureksi hyödyksi ihmiselle."

Samoinkuin Franklin oli wapauden sankari, oli hän luonnollisesti myös neekeriorjuuden wihollinen. Wielä wiimeisen sairautensa aikana kirjoitti kirjoituksen kongressiin orjuuden poistamisesta. Samaa sisälsi myös hänen wiimeinen kirjoituksensa, jonka hän kirjoitti.

Huolimatta niistä suurista tuskista, joita hän kärsi elämänsä lopulla, oli hän kuitenkin iloinen mielessään ja kiitti Jumalaa näistä tuskista, joita hän piti tarpeellisina keinoina walmistaa hänen sieluansa korkeampaa elämää warten.

„Minä olen", sanoi hän eräälle ystäwälleen, „elänyt

kauwan ja sill'aikaa nähnyt suuren osan mailmaa. Minä tunnen kiihtywän halun päästä oppia tuntemaan toista mailmaa ja jätän ilolla ja lapsellisella luottamuksella sieluni ihmisyyden suuren ja hywän isän huostaan, joka on luonut minut ja aina syntymisestäni asti minua niin armollisesti suojellut ja warjellut."

Tässä uskossa lopetti Franklin elämänsä 17 päiwä Huhtikuuta 1790.

Kaikki itkiwät hänen poismenoansa ja Filadelfian asujamet seurasiwat häntä hänen wiimeiselle lepokammiollensa.

Keisari Josef II.

Maaliskuun 13 päiwänä 1741 wallitsi suuri riemu keisarikaupungissa Tonawan warrella. Sinä päiwänä oli nimittäin prinssi syntynyt wanhalle Habsburgin kuningashuoneelle.

Josef II — niin oli se nimi, jota nuori prinssi sitte keisarina kantoi — on wilpittömästi ahkeroinnut toteuttaa niitä toiweita, jotka oliwat häneen kiinitetyt hänen syntymisensä aikana. Se tarkoitusperä, johon hän pyrki, oli korkea, ja jospa hän itse ei saanut elää niinkauwan, että olisi woinut koota hedelmiä kylwöstään, niin tuliwat kuitenkin nämä hedelmät runsain määrin hänen jälkeentulewaistensa osaksi.

Jo poikasena osoitti Josef II eläwätä mielenlaatua, hywää käsitykswoimaa ja erinomaista muistia. Hän taisi latinan, franskan, italian, unkarin ynnä useampia muita kieliä, sekä rakasti suuresti soitantoa.

Wirkamiehilleen antoi Josef II wäsymättömällä työin-

nollaan kauniin esimerkin. Hän oli ankarasti säästäwäinen. Samoin kuin hän oman persoonansa suhteen kammoi kaikkia hyödyttömiä menoja, niin tahtoi hän myös, että järjestys ja säästäwäisyys wallitseisi waltiotaloudessakin. Innostunut ihmisrakkaudesta, koetti hän kaikkialla, missä waan hawaitsi puutetta ja kurjuutta, saattaa sinne apua ja turwaa. Joka päiwä jakeli hän rahoja tarwitsewille; käwipä wälistä itsekin kurjuuden majoja katsomassa ja lahjoitti onnettomille lohdutusta.

Wuonna 1766 syttyi ankara tulipalo Wienissä ja Josef II otti itse osaa pelastustyöhön. Howimiehet ihmettelewät, että heidän hallitsijansa waiwasi itseään kuin tawallinen työmies, jopa melkein pani henkensä altiiksi, mutta Josef wastasi heille: „Minä olin ihminen, ennenkuin minä tulin keisariksi, ja minä pidän ihmisenä olemistani kaikkein suurimmassa arwossa!“

Kerran matkallansa Böhmiin ja Mähriin näki keisari Josef erään talonpojan kyntäwän pellollansa. Ajatus maanwiljelyksen suuresta merkityksestä waltiolle waltasi keisarin niin mahtawasti, että hän seisatti waununs, hyppäsi ulos, tarttui itse auraan ja kynti useampia wakoja. Aura, jota keisari Josef tässä tilaisuudessa käytti, löytyy wieläkin tallella ja pellon omistaja panetti sille paikalle, missä keisari oli kyntänyt, marmoritaulun tapauksen muistoksi.

Muutaman kerran metsästysretkellään oli keisari Josef ratsastanut eksyksiin ja tuli, ainoastaan eräs ratsunihti seurassaan Wienin läheisyyteen. Tällöin oli talwi ja lumen paljous peitti maan. Yht'äkkiä syökse ratsunihti hewosineen päiwineen eräästen hautaan, joka oli lunta täynnä ja sentähden meni näkymättömiin. Keisari, joka ratsasti jonkun matkaa edelläpäin, hämmästyi ratsunihdin huudosta, kääntyi takaisin ja etsiskeli häntä. Hän laskeutui heti alas hewosensa

seljästä ja koetti kaikin mahdollisin woimin auttaa uskollista palwelijaansa. Mutta hauta oli jotenkin syvä ja mies näytti peräti wahingoittaneen itseään pudotessaan. Keisari huomattuaan, ettei hän yksinään woisi auttaa häntä, nousi takaisin hewosensa selkään, kehoittaen ratsunihtiä olemaan hywässä toiwossa; hän, keisari, lupasi hetkisen kuluttua tulla takaisin awun kanssa. Senjälkeen ratsasti hän lähimmäiseen kylään. Täältä pyysi hän joitakuita miehiä mukaansa ja yhdet waunut, ja keisari ei palannut Wieniin ennen kuin oli nähnyt wahingoitetun saatettuna kotiinsa.

Eräällä matkalla tapahtui kerran, että keisari Josef sai odottaa hewosia postitalossa, samalla kuin postimestari, huolimatta tuntemattomasta matkustajasta, piti tähdellisenä näytellä keisarin kuwaa muutamille wieraille. Wiimein näytti hän myös kuwaa Josef II:sellekin, lausuen:

„Tässä näette te meidän hywän ja wiisaan herramme muotokuwan —"

„Ja kaikkein armollisimman keisarin", lisäsi yksi herroista, jotka oliwat keisarin seurueessa.

„Ainoastaan ihminen, niinkuin tekin", wastasi korkea matkustaja, ja kääntyi hetken hiljaisuuden perästä hänen puoleensa, joka yllämainitut sanat oli lausunut, lisäten wakaalla äänellä:

„Kaikkein armollisin on ainoastaan Yksi; osoittakoon Hän meille kaikille laupeutta ja armoa!"

Josef auttoi koko joukon sairaita ja köyhiä ihmisiä, ja kerrotaan monta esimerkkiä hänen jalomielisyydestänsä tässä suhteessa.

Eräänä päiwänä käweli hän, puettuna hywästi woiwan porwarin pukuun, muutamalla Wienin kadulla. Kirkon läheisyydessä huomasi hän joukon köyhiä, jotka kerjäsiwät apua kirkosta tulewilta. Myöskin keisari antoi usealle heistä ra-

haa ja aikoi sitte aiwan huomaamatta poistua siitä, kun eräs kahdeksoista wuotinen poika tuli hänen eteensä.

„Mikä sinulla on, ystäwäni?“ kysyi keisari lempeästi.

„Oi, herra“, wastasi pieni poika, „te näytätte niin hywältä; te ette suinkaan aja minua pois.“

„Mutta sano sitte mikä sinua waiwaa, lapseni“, sanoi keisari.

„Oi, meillä ei ole mitään syömistä. Minun isäni oli upseeri ja wielä joitakuita kuukausia sitte emme luulleet näin pikaan joutuwamme leiwän puutteesen. Mutta pappa kuoli ja nyt olemme me kaiken puutteessa.“

„Lapsi parka! Onko sinulla sisaria ja weljiä?“

„On, herra, minulla on kaksi nuorempaa weljeä, jotka owat kotona mamman luona, sillä hän on hywin kipeänä.“

„Kuule nyt, poikani! Kiiruhda suoraa tietä lääkärin luo. Tässä on sinulle rahoja, jotka saat antaa hänelle äitisi luona käynnöstä. Pyyhi pois kyyneleet ja ole hywässä turwassa. Me tapaamme hetken kuluttua toisemme.“

Poika kiiruhti noutamaan lääkäriä, sittekuin hän keisarille oli ilmoittanut äitinsä asunnon. Hänen luokseen läksi nyt Josef II astumaan. Kaikki todisti täällä suurta kurjuutta. Siinä huoneessa, missä sairas makasi, ei ollut mitään muuta kuin sänky, ja sekin mitä wiheliäisintä lajia. Waimo parka, joka nähtäwästi näytti olleen tottunut parempiin päiwiin, hengitti raskaasti; ei näyttänyt pitkijä aikoja hänellä olewan jäljellä. Kun wieras astui sisään, hämmästyiwät sekä äiti että lapset.

„Minä olen lääkäri“, sanoi keisari Josef; „minä tulen tarjoomaan teille palwelustani,.

„Oi, herra“, wastasi sairas heikolla äänellä, “minä tuskin jaksan palkita teitä siitä.“

„Älkää huoliko siitä seikasta. Kunhan minä waan woin

Keisari Josef lääkärinä.

teidät tehdä terweeksi jälleen, tunnen minä itseni kyllin palkituksi."

Nyt astui keisari hänen sänkynsä luo, koetti hänen waltasuonensa tykytystä, kirjoitti joitakuita sanoja paperille ja pani sen kamiinin päälle.

„Tässä on reseptini", sanoi hän; „minä toiwon heti saawani kokea lääkkeeni auttaneen."

Hän ojensi kädellänsä jäähywäisiksi ja oli silmänräpäyksessä poissa.

Hetkisen kuluttua tuli wanhin poika takaisin, ollen hänellä seurassaan todellinen lääkäri. Hän kertoi äitillensä kohtauksensa wieraan kanssa kirkon luona.

„Mutta täällä on jo ollut lääkäri", sanoi sairas ihmetellen; „tuossa on hänen reseptinsä."

Poika otti paperilapun ja luki sen.

„Ah, mamma, se on minun tuntematon hywäntekijäni. Keisari antaa meille eläkerahan. Kuuleppas waan mitä tässä seisoo:

„Hywä rouwa! Teidän poikanne, jonka onnellinen sattumus on lähettänyt eteeni, on kertonut minulle, että te olette erään urhollisimpien upseerieni leski. Puute, jonka omaksi te olette joutuneet, on kokonaan ollut tuntematon keisarille. Siis ette saa häntä syyttää wäärydestä. Hänen on sangen waikea tietää kaikkea mitä hänen pitäisi saada tietää. Mutta nyt, koska hän on saanut asiasta selwän, on hän hankkiwa teille apua, niin paljon kuin hänen woimansa myöntäwät, ja toimittawa waroja lapsienne kaswatukseksi. Rahastonhoitajani on saanut käskyn piirtää nimenne eläkerahainnauttijain listaan. Josef."

Köyhän perheen riitollisuus ja ilo oli rajaton. Lääkäri tunsi itsensä sywästi liikutetuksi ja pyyhkäsi kyyneleen silmästänsä.

Ja keisari Josef? Hän taisi tänä iltana sanoa niinkuin Titus kerran sanoi: „Minä en ole tuhlannut päivääni.“

Yhtä paljon kuin keisari Josef ymmärsi ilahuttaa murheellisia, yhtä paljon ymmärsi hän myös ottaa osaa ja lisätä iloisien iloa. Matkustaessaan Franskanmaalle tuli hän kerran kreivi Falkenstein'in nimellä erääsen postitaloon, jonka omistaja pyysi häntä jäämään seuraawaan päiwään, koska hän oli lähettänyt kaikki hewosensa noutamaan wieraitansa äskensyntyneen lapsensa kastetoimitukseen. Josef suostui pyyntöön ja wieläpä tarjoutui lapselle kummiksi. Kun pappi kysyi hänen nimeänsä, wastasi hän lyhyesti: „Josef“, ja seuraawaan kysymykseen, hänen säädystänsä ja arwostansa, „Saksalainen keisari.“ Woimme arwata talonisännän ja hänen wieraittensa hämmästyksen.

Keisari Josef II koetti saada aikaan suuria muutoksia waltiohoidossa. Hän tahtoi panna toimeen yhtälaisen weroituksen, yleisen asewelwollisuuden, uskonnonwapauden, sanalla sanoen kaikkea mikä sittemmin on tunnettu oikeaksi perustukseksi jokaiselle waltiolle ja jokaiselle hallitukselle, jolla alammaisten onni on päämaalina. Josef II:sen aikalaiset eiwät kuitenkaan aina ymmärtäneet tätä oikeata ja jaloa hänen pyrinnöissään. Kun hänen olisi pitänyt niittää rakkautta, sai hän usein sen sijaan wastaanottaa kiittämättömyyttä, jopa wihaakin. Mutta jälkimailma on tietänyt paremmin kunnioittaa tämän hallitsijan muistoa ja on hänessä nähnyt walistuksen ja edistyksen jalon sankarin.

Mozart.

Ainoastaan harwat taidemiehet owat luoneet niin oiwallisia teoksia musiikin alalla kuin Wolfgang Amadeus Mozart.

Hän oli tuskin wiiden wuoden wanha, kun hän jo alkoi osoittaa erinomaista edistystä klaweerin soitannossa. Tämä hämmästytti ja melkeinpä huoletti hänen isäänsä niin että isä koetti pidättää pojan työnintoa. Hän ei tahtonut eikä uskaltanutkaan opettaa näin nuorelle oppilaalle säwelsepitsemisopin sääntöjä. Hänen warowaisuutensa oli kuitenkin turhaan, sillä pikku Mozart mietiskeli jo klawerikonsertin sepittämistä. Hän rupesi sitä kirjoittamaan ja muutamana päiwänä löysi isänsä, joka astui huoneesen muutaman tuttawan kanssa, hänet täydessä toimessa säwelteostaan sepittämässä.

„Mitä sinä siinä teet?“ kysyi isä.

„Minä kirjoitan klaweerikonsertin. Ensimmäinen osa on jo walmis.“

„Saanko katsoa! Se mahtaa olla jotakin erinomaisen kaunista!“

„Ei, se ei ole wielä walmis.“

Isä otti nuottiarkin häneltä, katseli tarkasti kirjoitettua. Kyyneleet nousiwat hänen silmiinsä.

„Katso kuinka oikein hän on pannut kaikki“, sanoi hän ja antoi ystäwälleen täyteen kirjoitetun arkin. „Wahinko waan että se on kowin waikeata.“

„Sentähden se onkin konsertti“, sanoi pikku nuotinsepittäjä. „Täytyy harjoitella, kunnes se käy. Näin se tulee kuulumaan.“

Näin sanoen istahti hän soittokoneen eteen ja alkoi soittaa. Ei hänen onnistunut soittaa kappaletta aiwan oikein,

waan kuitenkin niin että kuulijat woiwat ymmärtää miten sen piti oleman.

Ne toiweet, jotka hän lapsena oli herättänyt, täytti hän runsaassa määrässä nuorukaisena ja miehenä. Mozartin nimi oli kohta etewimpiä taiteensa historiassa. Ja wielä tänä päiwänä kunnellaan ihastuksella semmoisia hänen älynsä loistawia tuotteita kuin hänen operansa „Taikahuilu", „Figaron Häät", „Don Juan", sekä hänen lähtöwirtensä, tuo hänen „Reqwiem'insä", joka on ihanimpia sielumessuja, mitä ikinä on kirjoitettu.

Tämän wiimeksi mainitun teoksen synnystä kerrotaan seuraawaa:

Mozart teki par'aikaa nutterasti työtä walmistaessaan „Taikahuilu"-nimistä operaansa, kun muuan pitkä, laiha, yksitoinen mies eräänä päiwänä jätti hänelle kirjeen ilman allekirjoitusketta, jossa kirjeessä häneltä kysyttiin tahtoisiko hän kirjoittaa sielumessun ja mihin hintaan. Mielihywällä otti hän tämän tehdäkseen ja waati siitä 50 (toiset sanowat 100) dukaattia. Aikaa, jolloin messu woisi olla walmis, hän ei kuitenkaan tahtonut niin tarkalleen määrätä. Tämän wastuun saatuansa läksi kirjeen tuoja pois ja palasi kohta tuoden waaditun summan, kehoitti Mozartia kirjoittamaan aiwan oman tunteensa ja mielialansa mukaan, mutta pyysi häntä ettei koskaan koettaisi päästä tietoon kuka säwelteoksen oli teettänyt.

Ihmisenä oli Mozart suora, teeskentelemätön ja kaikesta turhuudesta wapaa; hän puhui hywin wähän taiteestaan ja teoksistaan ja koko hänen olentonsa ilmoitti hywäsydämisyyttä ja ystäwällisyyttä. Hän kuoli 5 päiwänä Joulukuuta 1791 sangen nuorena, ei täydelleen kolmenkymmenen kuuden wuoden ikäisenä.

Uskollinen palwelija.

Tapahtui tuona kylmänä talwena wuonna 1776 että muuan puolalainen kartanonherra käski palwelijansa warustaa kaikki matkustusta warten lähellä olewaan kaupunkiin, ja erittäin käski hän tallirenkinsä Nepomukin seuraamaan matkalle.

Tämä astui herransa eteen ja pyysi häntä wielä lykkäämään matkansa muutamaksi aikaa, koska paljon susia oli näkynyt niillä seuduin pakkasen aikana, waan hänen isäntänsä pyysi kuitenkin lujasti sanotussaan ja huusi wihastuneena:

„Pelkäätkö sinä? Jää silloin kotiin, sillä minä en woi kärsiä ihmisiä, jotka owat pelkureita."

„Herra, olkoon sitten niinkuin tahdotte", wastasi tallirenki.

Seuraawana päiwänä lähdettiin matkalle. Nepomuk ratsasti edellä. Ei näkynyt mitään merkkiäkään susista. Isäntä alkoi laskea leikkiä palwelijansa kanssa ja kysyi häneltä, missä kaikki nuo sudet oliwat, joita hän oli niin paljon peljännyt.

Uskollinen palwelija ei sanonut mitään, waan katsoi tarkasti ympärilleen. Silloin näki hän äkkiä suuren suden töytääwän esille metsästä. Se näytti olewan hywin nälkäinen ja läheni lähenemistään matkustawaisia. Hewosia koetettiin saada juoksemaan niin paljon kuin mahdollista, waan peto juoksi kumminkin kowemmin ja tuli joka hetki yhä lähemmäksi.

„Herra, parasta on että minä uhraan hewoseni pelastukseksemme", sanoi tallirenki. „Sill'aikaa kun tuo inhottawa peto töytää hewosen päälle, kiiruhdamme me eteenpäin."

Isäntä suostui ehdotukseen ja kyyneleet silmissä jätti Nepomuk hewosensa saaliiksi werenhimoiselle sudelle.

Jo luuliwat matkustawaiset päässeensä kaikesta waarasta, kun he uudestaan saiwat nähdä ensin yhden ja sitten koko joukon susia töytäämän ulos metsästä ja uhkaawina lähestymän hewosia. Kaikki apu näytti mahdottomalta. Silloin heittäytyi uskollinen tallirenki ulos reestä ja huusi isännälleen:

„Herra, pidä huolta waimostani ja lapsistani. Minä panen itseni alttiiksi pelastaakseni teidät ja teidän rouwanne. Kiiruhtakaa niin että pääsette pakoon sillä aikaa kun minä töytään wihollisia wastaan."

Siwalluttaen sapelillaan töytäsi hän urhoollisesti susia wastaan, tappoi useampia petoja ja puollustihe kauwan, kunnes sudet wiimeinkin repiwät hänet kappaleiksi.

Sillä aikaa ajoi Nepomukin isäntä niin pikaan kuin waan hewoset jaksoiwat juosta, kaupunkiin, johon matkan tarkoitus oli. Hän muisti aina kiitollisuudella uskollista palwelijata, joka oli antanut itsensä altiiksi pelastaakseen hänen ja hänen waimonsa henget, ja piti runsaasti huolta pelastajan waimosta ja lapsista.

Isä ja tytär.

Wiime wuosisadan lopulla kohtasi kowa wedenpaisumus erästä pientä kaupunkia Tonawan warrella. Jää oli äkkiä sulanut pitkällisen leutoilman kautta; julman isoja jäämöhkäleitä oli lohkeillut irti ja niitä kulki nyt joka paikalla jokea, joka kohosi kohoamistaan. Joka hetki kaswoi waara; wähän ajan sisään murtautui wesi kaupungin kaduille; niin pitkältä kuin silmä ylettyi katsomaan, ei nähnyt muuta kuin

Tonawan likaisenkeltaisia aaltoja, joilla jääkappaleita, eläimiä, huonekaluja ja muita semmoisia kappaleita ui. Peljästyneinä pakeniwat asujamet ylös huoneittensa yläkerroksiin ja wiimein ylös winnihuoneisin, pelastuakseen päälle tunkeawalta wedeltä.

Pienessä talossa asui köyhä sairas mies. Useampia wuosia oli hän ollut herwoton käsistään ja jaloistaan eikä woinut toimittaa mitään; mutta hänellä oli hywä tytär, joka työllään hankki elatusta sekä itselleen että hänelle. Tytär ei tahtonut luopua isästään — „minä hänet joko pelastan tahi kuolen hänen kanssaan", sanoi hän.

Isä lepäsi sängyssään ja woi ainoastaan waiwalla nousta niin paljon että hän huoneensa ikkunasta saattoi nähdä häwityksen. Woipuneena painui hän alas wuoteelleen, pani wapisewat kätensä ristiin ja rukoili hywän lapsensa edestä.

Wesi nousi yhä korkeammalle, kohta saawutti se jo huoneen, jossa wanhus makasi, ja kostutti hänen tylmää olkiwuodettansa — silloin koetti tytär nostaa isäänsä wuoteelta ja kantaa häntä katolle. Mutta tämä oli hänelle kowin raskas. Tytär antoi silloin wanhuksen tarttua käsiwarsillaan hänen kaulansa ympärille, nosti hänet selkäänsä ja niin kaalasi hän taakka selässä ulos huoneesta weden ja jään läpi ja pääsi onnellisesti katolle. Siellä täytyi heidän oleskella koko wuorokauden ennenkuin kukaan tuli heille awuksi.

Kun waara oli ohitse kiitti tytär Jumalata omasta ja isänsä onnellisesta pelastuksesta.

Itsensä alttiiksi paneminen.

Bretagne'ssa, eräässä Ranskan maakunnassa, asui ranskalaisen wallankumouksen aikana Ifigenia Defille yhdessä sisarensa kanssa, joka oli naimisissa ja jolla oli neljä lasta. Sisarukset eliwät yksinäisyydessä; heidän ainoa ilonsa oli pienten lasten rakkaus. Walitettawasti tuli tämä hiljainen onni kestämään lyhyen ajan. Paris'ista tuli muutamana päiwänä käsky panna wankeuteen kolmekymmentä henkeä, joita pidettiin epäluulon alaisina, ja wiedä ne wallankumous oikeuden eteen. Näiden kolmenkymmenen joukossa oli myös wiaton Ifigenia, joka ilman säälittä eroitettiin sisarestaan ja wietiin wankina Paris'iin. Wallankumous-oikeus pani hänen eteensä kirjeen, jonka alla oli kirjoitettuna nimi Defille ja jonka sisällyksestä päätettiin että kirjeenkirjoittaja piti jotakin yhteyttä kuninkaanpuoluelaisten kanssa.

„Onko se maanpetosta, onko se rangaistusta ansaitsewa rikos tuntea ihmistä, joka kuuluu kuninkaan puolueesen!" kysyi Ifigenia. „Me tahdomme ainoastaan tietää tunnustatko sinä tämän kirjeen oikeaksi", oli oikeuden wastaus.

„Kyllä tunnustan kirjeen", sanoi Ifigenia rohkeasti, „waan ennenkuin minua tuomitsette, niin antakaa minulle asianajaja awukseni."

Seuraawana päiwänä lähetettiin jalo ja wilpitön mies, tuo oikeudenoppinut Gauveau hänen luokseen wankihuoneesen puhumaan ja keskustelemaan hänen puollustuksestaan.

„Hywä herra", sanoi Ifigenia puollustajallensa, „minä pidän jo edeltäkäsin warmana että te tulette käyttämään kaikkia keinoja minun pelastuksekseni, mutta sanokaa minulle kuitenkin minkälainen tuomio minulla on peljättäwänä."

„Minä tulen koettamaan kaikkea teitä pelastaakseni;

mutta se tulee sangen waikeaksi, kun te tunnustitte kirjeen allekirjoituksen omaksenne, sillä se painaa paljon oikeuden silmissä."

„Puollustakaa waan minua urhoollisesti! Minä olen syytön. Jos te wannotte minulle ette koskaan ilmaisewanne minun salaisuuttani kellenkään, niin kerron teille jotakin, joka teidät saattaa siihen wakuutukseen että te ajatte oikeata asiata."

Gauveau wannoi wilpittömästi säilyttäwänsä hänen salaisuutensa.

„Niin tietäkää sitte", sanoi Ifigenia, „etten minä ole, waan sisareni on kirjoittanut tämän kirjeen. Ei kukaan woi syyllä tuomita meitä rikollisiksi; jos kumminkin täytyy niin tapahtua, niin minä tahdon kuolla sisareni edestä. Hänellä on neljä lasta, jotka wielä tarwitsewat äitin hoitoa; minä olen yksinäni ja woin huoletta erota elämästä."

Oikeuspäiwä tuli. Gauveau puollusti häntä lämpimyydellä ja innolla. Turhaan! Syytetty tuomittiin kuolemaan.

Ifigenia kuoli urhoollisuudella; hän uhrasi itsensä kuolemaan rakkaudesta sisareensa.

Warmaan olisi tämä kaunis siskorakkauden osoite jäänyt unhotuksiin, ellei Gauveau olisi ennen kuolemataan uskonut tämän salaisuuden muutamalle ystäwälle, joka wuorostaan on tehnyt sen jälkimailmalle tunnetuksi.

Jalo prinssi.

„Kun kaswan aikamiehekſi" — sanoi kerran nuori Braunschweigin prinssi Leopold — „tahdon auttaa köyhiä, tah-

don antaa heille kaikki rahani, joita en wälttämättömästi tarwitse. Minua huwittaa suuresti antaa köyhälle almuja ja nähdä kuinka hän siitä iloitsee ja kiittää minua kyynelet silmissä. Kuitenkaan en pidä siitä että ihmiset osoittawat kowin suurta alammaisuutta ja nöyryyttä minua kohtaan. Owathan rikkaat, ylhäiset ja onnelliset ihmiset juuri sen tähden olemassa että he pitäisiwät huolta köyhistä ja onnettomista. Onhan Jumala paljon enempi minua, ja hän pitää kuitenkin huolta kaikista ihmisistä, halwimmistakin."

Seitsentoista wuotiaana teki prinssi Leopold lupauksen „olla kuuliainen Jumalalle, armias lähimmäistä kohtaan, hywäntekewäinen, uskollinen tehtäwänsä täyttämisessä ja rehellinen, oikeutta noudattawa, puolta pitämätön ja kohtuullinen kaikissa toimissaan." Frankfurtissa Oder'in warrella, jossa prinssi oleskeli pitkän aikaa, oli hänen elämänsä ikäänkuin jakso ihmisystäwällisiä tekoja. Tällä ajalla hän kirjoitti päiwäkirjaansa nämät kauniit sanat:

„Mikä ilo woida auttaa ja palwella lähimmäisiänsä! Kun woisin waan toimittaa enemmän, niin olisin wielä onnellisempi. Suurin ilo, jonka woin ajatella, on ihmishengen pelastaminen. Suokoon Jumala armostaan minulle kuitenkin kerta tämä ilo!"

Kaiwattu tilaisuus tarjoutuikin kohta.

Kewätpuoleen 1785 alkoi Oder-joki paisua rantojensa yli. Pidättömällä woimalla mursi se rikki salpaukset Frankfurtin kohdalla, pani etukaupungin tulwan alle ja uhkasi sitä täydellisellä häwityksellä. Rakennus hajosi ja kaatui rakennuksen perästä. Jokea alas rientäwät jäämöhkäleet särkiwät siltarakennukset ja etukaupunki tuli tyhkönään eroitetuksi muusta kaupungista ja kaikesta awunsaannista. Asujamet pakeniwat huoneistaan ylempänä olewaan ja lujasti rakennettuun silkkitehtaasen. Kaupungista nähtiin miten waara tuli suurem-

maksi joka hetki, waan ei löydetty mitään mahdollisuutta saada onnettomille apua, sillä joen poikki ei woitu soutaa.

Pelkäämätön prinssi Leopold, joka monesti oli pannut henkensä altiiksi tulipaloissa, ei kuitenkaan tahtonut antaa tuon esteen pidättää itseään. Häntä kiellettiin koettamasta soutaa yli joen. Mutta hän wastasi:

„Enkö minä ole ihminen niinkuin te? Tässä kysytään waan ihmisten pelastamista hengen waarasta!"

Pari hänen sotamiestään lankesi polwilleen hänen eteensä ja pyysi häntä säästämään kallisarwoista henkeänsä, joka oli niin monen turwa ja ilo.

Tämä harras rukous waikutti prinssiin. Hän astui wenheestä ja läksi pois.

Olipa muuan kalastaja päättänyt tehdä pelastuskoetuksen. Hän oli saanut kaksi miestä awukseen, joista toinen oli sotamies. Tämä rupesi nyt herttuan luokse pyytämään lupaa saada seurata waaralliselle retkelle. Kun herttua sai kuulla miten asian laita oli, kiiruhti hän sotamiehen kanssa, nousi sanaakaan sanomatta wenheesen, ja työnsi sen ulos rannasta.

Samassa tuli kalastaja. Kun hän sai nähdä herttuan wenheessä, huusi hän hänelle ettei suinkaan antautuisi uhkaawaan waaraan ja koetti nyt kaikella tawalla estää ylimenemistä.

„Jos te ette tahdo seurata", wastasi herttua wakawalla äänellä, „niin minä näiden kahden miehen awulla pelastan onnettomat."

„Ei se käy laatuun", huusi tuskallisesti kalastaja, „wenhe on kowin pieni."

„Saamme nähdä", wastasi Leopold herttua.

Kalastaja huomasi nyt ettei wastustaminen auttanut.

Waarallinen matka alkoi. Kaikkien silmät katsoiwat

herttuaan, kaikkien sydämmet wapisiwat hänen tähtensä. Äkkiä nähtiin, miten wenhe tärähti muutamaa sulkuwarustusta wasten ja alkoi wuotaa. Herttua, joka oli wähällä pudota jokeen, tarttui kiinni toiseen soutaijsta ja pysyttelihe sillä tawoin wenheessä. Mutta samassa silmänräpäyksessä ajoi wenheen keula muutaman sillan jäännöksien päälle, joka oli silkkitehtaan edessä, ja kaatui. Miehet putosiwat weteen.

Heille koetettiin ojentaa seipäitä ja köysiä, waan turhaan. Wuolas wirta wei kaikki pois. Hetken taisteltuaan aaltojen kanssa katosi prinssi Leopold. Molempien soutajien onnistui pelastautua.

Yleinen murheenhuuto kuului koko kaupungissa kun saatiin tieto rakkaan ruhtinaan kuolemasta. Wasta kahden päiwän kuluttua onnistui uutteran etsimisen perästä löytää hänen ruumiinsa, joka tawattiin noin pari sataa askelta siitä paikasta, missä wenhe oli kaatunut.

Neekeri nimeltä Ali.

Suuttuneina kowaan kohteluun, jota neekeriorjat St. Domingon saarella oliwat saaneet wiljelysmaiden omistajien puolelta kärsiä, tekiwät nämä wuonna 1792 kauhean kapinan. Neekerit oliwat salaa hankkineet itselleen aseita, töytäsiwät herrainsa päälle, murhasiwat heidät ja sytyttiwät heidän kartanonsa tuleen. Ainoastaan harwat „walkeat" pääsiwät pakenemaan heidän kostoansa.

Muutaman wiljelysmaan omistajan luona eiwät neekerit kuitenkaan tarwinneet walittaa kowaa kohtelua. Oliwat saaneet hywää ja runsasta elatusta, eikä heitä oltu millään

tawalla pakoitettu tekemään työtä liiaksi. Herra ja orjat oliwat sentähden eläneet sowussa keskenään.

William, tämän wiljelysmaan omistajan poika, oli mieltynyt erinomaisen paljon muutamaan nuoreen neekeriin, jonka nimi oli Ali; hän piti hänestä ja koetti niin paljon kuin hän woi, tehdä elämää keweäksi hänelle. Ei kummaa siis, jos neekeri wuorostaan osoitti nuorta herraansa kohtaan uskollisinta rakkautta. Tämä tuli myös näkywiin kapinan syttyessä.

William, joka siihen aikaan oli neljäntoista wuoden iässä, palasi muutamana päiwänä metsältä. Hän huomasi silloin neekerijoukon, joka ryntäsi hänen isänsä asuntoa kohden ja sytytti sen tuleen.

Kun nuorukainen näki liekkien kohoawan taiwasta kohden, pakeni hän kauhistuneena takaisin metsään. Siellä löysi hän syrjäisen luolan, jossa hän koetti piiloitellata kapinallisten neekerien raiwolta. Uupuneena wäsymyksestä ja lewottomuudesta nukkui hän wiimein. Yht'äkkiä kawahtaa hän ylös ikäänkuin kauhean unen waiwaamana — hänen edessään seisoi hänen iso, englantilainen doggikoiransa ja tämän wieressä uskollinen Ali.

Alussa peljästyi William, waan neekeri sanoi ystäwällisesti hänelle:

„Seuraa minua; minä olen sinua johdattawa, ettet joudu weljieni käsiin. Sinä olet aina ollut ystäwällinen minua kohtaan, nyt on minun wuoroni palkita hywyytesi.“

Ali saattoi nyt Williamia syrjäisiä teitä, soiden ja rämeiden poikki. Tuli pitkä waellus ja usein heitti jo William kaiken toiwon päästä onnellisesti julmistuneiden neekerien raiwoa pakoon.

„Ole pelwotta!“ sanoi silloin aina uskollinen johdattaja. „Minä saatan sinut pääkaupunkiin; siellä on monta

laiwaa satamassa, joihin pääset ja jotka wiewät sinut Europaan."

Neljännen päiwän lopulla näkiwät he wiimein kaupungin tornit ja muurit edessään. Mutta tuskin oliwat jättäneet metsän, ennenkuin heitä tuli wastaan joukko neekerejä, jotka töytäsiwät heidän päällensä hurjasti huutaen. Nyt näytti kaikki pelastus mahdottomalta. Silloin astui Ali esille ja rukoili armoa ja sääliä hywäntekijällensä sekä kertoi kuinka suuressa kiitollisuuden welassa hän oli Williamille. Alin rukoukset waikuttiwat. Neekerit saattoiwat Williamia aina kaupungin portille asti, ja täällä löysi hän suojaa tarpeeksi.

Kaarle von Linné.

Jo wanhimpina aikoina harrastiwat etewät miehet tutkimuksia luonnon waltakunnissa. Niin owat semmoiset muinaisajan wiisaat kuin Aristoteles, Theofrastos, Dioseorides y. m. kirjoittaneet hawaintonsa ja kokemuksensa luonnon esineistä kirjoihin ja mahtawimmat ruhtinaat owat kilwoitelleet kootakseen mestarien teoksia. Waan sitten tuli keskiaika, ja sen sijaan kuin olisi pitänyt käydä edelleen aloitettua tietä luonnon tuntemiseen, tehtiin tämän tieteen harjoittaminen jonkunlaiseksi ylenluonnolliseksi toimeksi, sitä pidettiin welhoutena ja loihtimisena ja wanhojen luonnontutkijoiden teokset joutuiwat unhotuksiin.

Wasta kirjapainotaidon keksimisen kautta tuliwat nämä teokset suuremmalle yleisölle tunnetuiksi ja nyt heräsi monella taholla harras mielihalu luonnon tuntemiseen. Ruwettiin wertailemaan niitä luonnonesineitä, joita löytyi kunkin ym-

pärillä niihin selityksiin, joita esim. Plinius y. m. oliwat antaneet, ja näyttämään missä nämä oliwat erehtyneet. Uutterat tutkijat kokoeliwat ja selittiwät niitä luonnontuotteita, joita näkiwät kotomaassaan. Kohta otti tutkija piirustajan ja puupiirustajan awukseen, alussa ainoastaan koristamaan teostansa, waan sitten kuwan kautta tehdäkseen esittämänsä asian selwemmin näkywäksi lukijalle. Tällä tawoin kehittyi wähitellen luonnontutkiminen erityiseksi tieteeksi, kun sitä ennen oltiin ainoastaan lääketieteellisiä tahi teollisia tarpeita warten tutkittu wissiä luonnonesineitä.

Mutta samalla kun opittiin tuntemaan yhä useampia luonnon tuotteita, käwi niiden järjestäminen tarpeelliseksi. Tehtiin lukuisia kokeita tähän tarkoitukseen, waan ilman erinäisettä menestyksettä. Puuttui wielä yhdenmukaisuutta selityksien tekemistawassa, puuttui määrättyjä nimityksiä tarkoitetuille asioille, ylinähtäwäisyyttä ja järjestystä j. n. e. Sentähden woi tapahtua niin, että eri luonnontutkijat selittiwät samaa kaswia, joka kaswoi useammassa eri maassa, yhtä monekši eri kaswikši.

Suuri tällä epäselwyyden ja epäwarmuuden aikakaudella luonnontieteen harrastuksissa synnyi se mies, joka syystä on saanut nimen luonnontieteen isä: Kaarle von Linné.

Toukokuun 23 päiwänä 1707 näki hän ensi kerran päiwän walon matalaisessa majassa eteläisessä Småland'issa. Hänen isänsä oli pappina Stenbrohult'in pitäjässä ja nimeltänsä Nicolaus Linnæus. Hän oli köyhä mies ja sen ajan, jota ei papillisten welwollisuuksiensa täyttäminen wienyt, pani hän pienen puutarhan hoitamiseen, joka oli hänen suurin ilonsa.

Jo ensi horjuwilla askelillaan elämässä kohtasi sentähden poika niitä kukkia, joita isä niin suurella huolella hoiti, ja jo pienokaisesta asti imi nuori Kaarle sitä rakkautta kaswi-

mailmaan, joka kerran oli tekewä hänen nimensä kuuluisaksi. Ei ollut pojalla suurempaa iloa kuin isän näyttäessä ja selittäessä hänelle milloin jotakin lehteä, milloin jotakin juurta, milloin taas jonkun kaswin siemenkotaa, ja usein tuli poika, suuremmaksi tultuaan, kotiin käwelyiltä tuoden muassaan joukon kasweja, jotka hän oli kerännyt ja joista hän woi kyllä isältään loppumattomiin. Päiwä päiwältä eneni hänen rakkautensa kaswimailmaan ja kohta hän ei tuntenut ainoastaan kaikkia niitä kasweja, joita kaswoi kotiseuduilla, waan myös paljon kasweja kylmästä pohjolasta ja lämpimistä etelämaista, joista hän oli ottanut selkoa isänsä runsaissa kaswikokoelmissa tahi isän kirjastossa löytywistä kirjoista.

Luonnon suurta kirjaa poika siis ennen kaikkia tahtoi tutkia. Muista lukemisista piti hän wähän, ja wanhat kielet, jotka oliwat etewimpänä opetusaineena sen ajan kouluissa, oliwat hänestä suorastaan wastenmielisiä. Seuraus olikin se että hänen opettajansa Wexiössä julistiwat hänet kelwottomaksi lukemaan ja antoiwat hänen isällensä neuwon panna poikansa räätälin tahi nikkarin oppiin. Tästä pelasti hänet kumminkin muuan hänen isänsä ystäwä, Tohtori Rothman, joka käsitti pojan taipumuksen ja saattoi hänen isänsä antamaan pojan lukea luonnontieteitä. Mutta hän edistyi myöskin nyt sangen huonosti ja kun hän jätti Wexiön gymnasiumin lähteäksensä Lundin yliopistoon sai hän kaikkea muuta paitse kehoittawia lauseita päästötodistuksessansa.

Lundiin tultuaan pääsi nuori Linné tuon luonnonoppineen Stobæus'en tuttawuuteen, jonka perheessä hän sai asua ja jossa häntä kohdeltiin hywin ystäwällisesti Mutta pääsy oppineen miehen kirjastoon oli häneltä kuitenkin kielletty, ja ainoastaan onnellisen sattumuksen kautta pääsi hän tilaisuuteen sitä käyttämään.

Eräs ylioppilas, joka asui Stobæus'en luona, hankki

hänelle nimittäin salaisuudessa kirjoja kirjastosta. Näitä luki Linné öisin. Mutta muutamana yönä, kun hän istui lukuihinsa waipuneena, tuli äkkiarwaamatta hänen luokseen Stobæus, joka oli nähnyt kynttilänwalon hänen huoneestansa. Hänen täytyi nyt tunnustaa miten hän oli saanut kirjat käsiinsä, ja siitä hetkestä pääsi hän wapaasti Stobæus'en kirjastoon.

Kohta huomasi Linné kuitenkin, että Upsala oli ainoa, oikea paikka niiden lukujen harjoittamiselle, joita hän enin rakasti. Sinne hän läksikin huolimatta wanhan ystäwänsä Stobæus'en mielikarwaudesta. Ainoastaan wähäisen summan woi hänen köyhä isänsä lahjoittaa hänelle awuksi nuteen oppipaikkaan lähteissä, ja kun tämä oli loppunut, alkoi kowa puutteen aika Linné'llä. Hänen köyhyytensä meni niinkin suureksi, ettei hänellä ollut tarpeeksi waatteita näyttäytyä ulkona. Muutamilta kumppalilta sai hän muutamia waatekappaleita, joita eiwät enää pitäneet, ja näitä korjasi hän nyt itse kotona huoneessaan niin että hän edes saattoi käydä ulos kasweja etsimään.

Kohta tapahtui kuitenkin käänne nuoren miehen elämässä. Eräänä päiwänä seisoi hän kaswitieteellisessä puutarhassa waipuneena sywiin mietteisin wasta au'enneesta kukasta. Hän oli melkein unhottanut murheensa ja köyhyytensä, ja tutkiskeli huolellisesti kaswia. Wiimein tahtoi hän taittaa kukan sitä säilyttääkseen muistona onnellisemmista päiwistä nyt kun hänen täytyi jättää Upsala ja rakkaat lukunsa. Juuri kun hän ojensi kätensä kukkaa taittaakseen pidätti häntä tuikka ääni. Hän käänsihe katsomaan ja näki edessään wanhan Olof Celsiuksen. Tämä ei tarwinnut kuin tehdä muutamia kysymyksiä huomatakseen nuoren miehen tietoja. Hän osoitti Linné'lle suurta ystäwyyttä ja teki hänet tutuksi oppineen Olof Rudbeck wanhemman kanssa, joka ei ainoastaan otta-

nut Linné'n lastensa opettajaksi, waan hankki hänelle myös määräyksen Rudbeck'in sairauden aikana opettaa yliopilaille kaswitiedettä. Tämän tehtäwän toimitti Linné kaikkien mielikſi, kunnes jonkun ajan perästä wanhempi yliopiston opettaja tuli kotio ulkomaalta ja otti Linnén wiran toimittaakseen.

Jo aikaisin oli Linné mielkynyt Lapin kaswimailman tutkimiseen. Celsius saattoi hallituksen huomion hänen puoleensa ja hänen wälityksensä kautta sai nuori luonnontutkija toimekseen tehdä matkustus Lapinmaahan sen kaswieloa tutkimaan. Linné otti tarjoumuksen wastaan ja tuli, tehtyänsä matkan, jolla hän monesti oli hengen waarassa, takaisin Upsalaan, ja alkoi nyt kohta järjestää kokoelmiansa ja walmistaa teosta Lapinmaan kaswistosta. Kateus kumminkin wiritti juoniansa hänen ympärillään ja ilolla hän sentähden käytti tilaisuutta lähteäksensä Falun'iin pitämään luentoja mineralogiassa eli kiwennäisopissa. Täällä tuli Linné kohta tutuksi kaupunginlääkärin tohtori Moræus'en perheessä ja kihlasi jonkun ajan kuluttua hänen tyttärensä.

Linné'n päämääräksi tuli nyt päästä omawaraiselle kannalle ja hän ajatteli nyt todella suorittaakseen lääkärintutkinnon. Hän piti parhaimpana tätä tarkoitusta warten lähteä Hollantiin, jossa lääketiede tähän aikaan oli erinomaisen korkealla kannalla. Täällä saawutti hän myöskin ei ainoastaan tohtorinarwon, waan wielä mitä suurinta kunniata opistansa. Koko joukko ulkomaalaisia, suurimmaksi osaksi etewiä miehiä, rupesiwat hänen oppilaikseen ja pitiwät kunniana olla semmoisina; hän julkaisi useampia teoksia, jotka kaikkialla otettiin kiitoslauseilla wastaan; hänelle kustannettiin matkustuksia muihin maihin ja hänelle tehtiin auliita tarjoumuksia useammasta ulkomaalaisesta paikasta tahtoisiko hän ottaa wastaan opettajawirkoja tieteessään. Mutta hänen isänmaan-

rakkautensa saattoi hänet kotio ja hän palasi Ruotsiin oltuansa kolme wuotta poissa. Waikka Linné oli woittanut niin suurta kunniata ulkomailla, joutui hän kuitenkin kotona melkein kokonaan unhotuksiin. Hänen täytyi ansaita elatuksensa toimiwana lääkärinä ja wasta kun hän oli semmoisena saawuttanut maineen suuresta taidosta määrättiin hän professoriksi Upsalaan.

Nyt rupesi hän pitämään luentoja luonnontieteissä ja niiden kanssa yhteydessä olewissa aineissa. Luentosali tuli kuulijoita täyteen ja hänen maineensa lewisi yli koko Euroopan ja Amerikaan asti. Kaikista maista tulwaili oppilaita yhteen kuuntelemaan hänen luentojansa. Usein teki hän retkeilyjä metsiin ja wainioille ja hänen seurassansa saattoi olla silloin pari sataa oppilasta. Jos silloin löydettiin joku merkillinen kaswi, kokoontuiwat kaikki mestarinsa ympärille ja kuunteliwat tarkalla huomiolla hänen selityksiänsä ja muistutuksiansa. Kun ilta tuli, palasiwat kaikki, kukilla koristettuina ja onnellisina, Upsalaan.

Linné oli keskinkertaista pituutta ja warreltaan woimakas. Hän kyllä kulki wähän kumarruksissa, joka ehkä oli seurauksena hänen tawallisesta asennostaan kasweja etsiessä. Hänen tukkansa oli mustanruuni, wanhuudella hopeanwalkoinen. Hänen silmänsä oliwat ruunit, loistawat ja katsantoinsa teräwä. Hänen luonnonlaatunsa oli wilkas ja hän oli hywin helläluontoinen ilolle, surulle, wihastumukselle ja muille sieluntiloille. Woimakas ja uuttera oli hän nuoruudessaan ollut ja wanhempana rakasti hän myös liikkuwata ja toimeliasta elämätä.

Linné sai eläessään yltäkyllin kunnian osoituksia. Hänen kuninkaansa nimitti hänet arkiateriksi ja pohjantähdentähdistön ritariksi, jota siihen aikaan pidettiin erinomaisena asiana. Wuonna 1757 aateloittiin hän myöski ja otti silloin

nimen von Linné. Waan ei nämä eiwätkä mitkään muut kunnioitukset häntä huikaisseet. Hänen woimakas ja miehekäs luonteensa pysyi yksinkertaisena ja teeskentelemättömänä. Hänen mielilauseensa oli: „Elä rehellisesti, Jumala sinut näkee!" ja tälle mielilauseellensa pysyi hän uskollisena kuolemaansa saakka.

Kaarle von Linné nukkui kuoleman uneen 10 päiwänä Tammikuuta 1778. Yliopiston kaikki oppilaat ja wirkamiehet saattoiwat häntä hautaan ja kuningas Kustawi kolmas walitti waltion säädyille sitä wahinkoa, jonka isänmaa oli kärsinyt hänen kuolemansa kautta.

Paljon owat olot muuttuneet sen jälkeen kuin Linné eli, waan hänen työnsä ja toimensa tulee kumminkin aina pitämään arwonsa. Ennen hänen aikaansa ei ollut kelläkään mitään aawistusta kaswien ja eläinten järjestöllisestä jaoitukseste. Yksityiset ajattelijat oliwat kyllä aloittaneet jotakin semmoista, waan heidän toimensa oliwat kuitenkin kowin wähäpätöisiä herättääkseen yleisempää huomiota. Wasta Linné on opettanut meitä säännöllisesti järjestämään kaswi- ja eläinkuntaa. Hänen aikanansa tunnettujen kaswien luku on kyllä sittemmin suuresti lisääntynyt; waan ne lajit, jotka hän toi esiin ja ne luokat, jotka hän määräsi, soweltuwat kuitenkin niihin kaikkiin.

Linné on saanut nimen „kaswitutkijain kuningas", ja tätä nimeä kantaa hän wielä tänäkin päiwänä kenenkään wastustamatta yli koko mailman. Ja tuskinpa on kenenkään ruotsalaisen miehen nimi lewinnyt niin kauwas kuin Kaarle von Linné'n, sillä koko siwistyneessä mailmassa löytynee tuskin yhtäkään henkeä, joka ei tietäisi kuka hän oli ja mitä hän on toimittanut, ja joka ei sydämmessään häntä kunnioittaisi ja ihmetteleisi. Hänen muistonsa onkin aina kunniassa pidettäwä ja jokaisen sydämmessä säilytettäwä.

Nahyda Tschernikow.

Nahyda Tschernikow.

Wiime wuosisadan wiime wuosikymmenellä eli Nikitin nimisessä pienessä wenäläisessä kaupungissa rehellinen tulliwirkamies nimeltä Tschernikow. Hiljainen ja waatimaton koko olennossaan täytti hän uskollisesti welwollisuutensa wirkamiehenä ja häntä nimitettiin koko seutukunnassa rehelliseksi tullimieheksi. Hän eli hywissä waroissa ja hän oli siinäkin onnellinen että hänellä oli oiwa waimo ja herttainen tytär, jonka nimi oli Nahyda.

„Miten onnellisia me kuitenkin olemme!“ sanoi muutamana päiwänä Tschernikow waimollensa. „Ei mitkään murheet meitä paina, kaikki ihmiset pitäwät meistä ja kunnioittawat meitä ja oiwallinen Nahyda on ylpeytemme.“

Niin puhui Tschernikow. Mutta ei kukaan ihminen woi luottaa onnen pysywäisyyteen; usein tulee onnettomuuden yö päällemme silloin kuin wähimmin sitä odotamme. Myöskin Tschernikowi käwi murheen päiwiä kokemaan.

Muuan arwossa pidetty kauppias, joka salakuljetuksen kautta oli woittanut suuria rikkauksia, koetti woiton himosta päästä niistä maksuista Wenäjän waltiorahastolle, jotka oli sille tulewat, ja tahtoi kiertää lakia lahjoittamalla tulliwirkamiehiä. Myöskin Tschernikowia koetteli hän wietellä, waan tämä pysyi lujasti welwollisuudessaan eikä häntä saatu ei edes mitä houkuttelewimmilla lupauksilla luopumaan oikeuden tieltä.

Tästä suuttui petollinen kauppias ja saattaakseen rehellisen tullimiehen wirattomaksi panetteli hän häntä keisarillisessa howissa, jossa hän wäitti tullimies Tschernikowin lausuneen hänen majesteetistansa keisarinnasta ja tämän ensimmäisestä ministeristä Potemkinistä hywin sopimattomia sa-

noja, sekä lisäsi että tarpeellista olisi pitää tarkasti silmällä tätä waarallista miestä.

Tämän epäluulon johdosta hankki Potemkin keisarinnalta käskyn ajaa onneton Tschernikow maanpakoon Siperiaan. Eräänä päiwänä istui Tschernikowin perhe rauhallisesti jutellen muutamien naapurien kanssa — silloin astui owesta sisään sotamiehiä ja muuan heistä luki läsnäolewille keisarinnan ankaran käskyn. Sanatonna seisoi siinä Tschernikow, waaleana ja tunnottomana waipui hänen waimonsa alas sohwalle, itkien syleili Nahyda äitiänsä.

Sotamiehet tuliwat liikutetuiksi tästä murheellisesta näytelmästä, waan heidän welwollisuutensa pakoitti heitä wangitsemaan onnettoman isän.

„Ole lewollinen, rakas waimoni", sanoi wiimein Tschernikow, „ole lewollinen; se on warmaan erehdys. Enhän minä tiedä mistään rikoksesta!"

Kun eron hetki tuli tarttui Nahyda, joka silloin oli seitsenwuotias, kiinni isäänsä eikä waimokaan tahtonut erota miehestään. Sentähden seurasi häntä waimo ja lapsi hänen wankeuteensa.

Kauwan mietiskeliwät wanhemmat minkä rikoksen he oliwat woineet tehdä ja kuka heille tämän kowan kärsimyksen oli saattanut. Wiimein juohtui Tschernikowin mieleen petollinen kauppias; hän muisti miten tämä kerran kun Tschernikow oli ylenkatseellisesti kieltänyt hänen rikokselliseta ehdotuksestaan, suuttuneena oli huutanut hänelle:

„Herra, te tulette wielä katkerasti katumaan että olette minua käskeneet luotanne tällä röyhkeällä tawalla!"

Tschernikow wietiin oikeuden eteen, keisarillinen käsky julistettiin hänelle ja hän käskettiin kahdenkymmenenneljän tunnin sisään olemaan walmiina lähtemään matkalle. Tuo-

mittu kantoi tyynesti ja wakaasti kohtaloansa, sillä hänen sydämmensä oli puhdas ja omatuntonsa saastuttamaton.

Wakawasti tuntien wiattomuutensa nousi Tschernikow seuraawana päiwänä waimoineen lapsineen waunuihin; rohkaistuina naapuriensa sääliwäisyydestä läksiwät he matkustamaan määräpaikkaansa kohti ja tuliwat pitkän ja waiwaloisen matkan perästä Tobolskiin, Siperian pääkaupunkiin.

Erityisen kirjoituksen johdosta Jekaterinoslawin kuwerööriltä Tobolskin kuwernöörille suotiin onnettomalle Tschernikowille muutamia liewityksiä rangaistuksessa. Hän sai itselleen ja perheelleen majan ja maakappaleen; hän sai luwan ostaa tarpeellisia elatuksen waroja ja hankkia itselleen muutamia mukawuuksia, jotka saattoiwat tehdä hänen surkean tilansa wähemmän tuntuwaksi.

Kun maanpakolaiset oliwat muutamien päiwäin kuluttua tointuneet matkan perästä ja järjestäneet wähäisen asuntonsa, saiwat he määrätyn työn tehtäwäkseen. Tschernikow määrättiin maatansa wiljelemään ja joka kuukausi maksamaan 36 soopelin, 10 kärpän ja 6 ketun nahkaa.

Iltasilla tuli tawallisesti muutamat naapurit, joiden kohtalo oli sama kuin Tschernikowin, hänen luokseen ja niiden joukossa oli hän erittäin mieltynyt muutamaan nuoreen mieheen, jonka nimi oli Luponsky.

Tämä tuli usein hänen luokseen, käwi Tschernikowin seurassa metsällä ja häntä pidettiin wiimein melkein perheen jäsenenä.

Kymmenen wuotta oli Tschernikow tällä tawalla elänyt Siperiassa waimoineen lapsineen, ja waikka hänen tilansa wuosi wuodelta tuli paremmaksi, ikäwöi hän kuitenkin usein kotoseutuansa, warsinkin koska hänen ruumiinwoimansa alkoiwat tuntuwasti wähetä.

Nahydassa, joka nyt oli kaswanut kauniiksi ja kukois-

tawakſi neidokſi ja joka ei woinut olla huomaamatta iſän raskasmieliſyyttä, kyſyi nyt kauwan ſitte mietitty aikomus päätökſeſſi. Hän tahtoi mennä jalon, ihmisyſtäwälliſen keiſari Aleksanterin luokſe, heittäytyä hänen jalkoihinſa ja rukoilla häneltä armoa onnettomille wanhemmillenſa.

Kohta keſän tultua, läksi Nahyda matkalleen Pietariin. Hän kulki päiwäkaudet, wieläpä öilläkin, myrskyſſä ja sateeſſa; hän ei peljännyt waaroja eikä waiwoja. Aiwan nuppuneena tuli hän wiimein Pietariin, yksitoista wiikkoa kuljettuanſa arojen ja wuorten poikki tuon pitkän matkan Siperiaſta.

Hän meni muutamaan majataloon ja ilmaiſi ſen iſännälle pitkän matkanſa tarkoituksen. Iſäntä rohkaiſi hänen mieltänſä ja neuwoi häntä enſin kääntymään ruhtinatar Trubetzkoi'n puoleen, joka oli yleiſesti arwoſſa pidetty hywäntekewäiſyytenſä wuokſi. Paikalla ſeuraawana aamuna läksi hän ruhtinattaren luokſe, kertoi hänelle totiſesti onnettomain wanhempainſa kohtalon ja matkanſa tarkoituksen.

„Armahtakaa meitä", rukoili hän lopuksi, „elkääkä ſyſätkö luotanne minua onnetonta tyttöä! Auttakaa minua ja eſittäkää onnettomuutemme keiſarille. Kuuluuhan keiſari olewan niin hywä ja ihmisrakas; warmaan hän on armahtawa wiatonta. Jumala tietää iſäni olewan wiattoman!"

Ruhtinatar lupaſi pikaista apua. Hän läksi ſenatori Koſadawlef'in luokſe, joka oli jäſenenä ſiinä komiteaſſa, jonka keiſari oli aſettanut wanhojen oikeusjuttujen tarkaſtusta warten. Luettelokirjaſta ei löydetty muuta kuin Tſchernikowin maanpako tuomio ja petolliſen kauppiaan kirje. Nahyda, joka uſein oli kuullut iſänſä puhuwan kauppamiehen petolliſiſta aiheiſta, ſelitti arwoituksen. Komitea kirjoitti paikalla kertomuksen keiſarille, joka, liikutettuna tytön lapſelliſeſta rakkau-

desta, samassa antoi käskyn Tschernikowin wapauttamisesta ja soi Nahydalle eteenpääsyä.

„En ole wielä koskaan“, sanoi Aleksanteri ruhtinatar Trubetzkoi'lle, „oppinut tuntemaan naisolentoa, jonka silmistä puhtain wiattomuus, jonka sanoista selwin totuus ja luonnollisuus olisi puhunut niin suloista ja liikuttawaa kieltä kuin tällä tytöllä.“

Saatuansa kalliita lahjoja keisarilta ja howin etewimmiltä miehiltä, ajoi Nahyda kotio ruhtinattaren luo. Seuraawana päiwänä seisattuiwat keisarilliset waunut portin eteen ja Nahydalle annettiin käskykirje kaikille postiwirkamiehille niin pian kuin mahdollista ja keisarin kustannuksella saattaa hänet wanhempainsa luokse. Sitä paitsi lähetettiin Tobolskin kuwernöörille kirje, joka sisälti käskyn heti panna Tschernikow wapauteen, antaa maksaa hänelle neljä tuhatta ruplaa ja lähettää hänet Pietariin.

Neljä wiikkoa kestäwän matkan perästä oli Nahyda wanhempiensa sylissä ja antoi heille tiedon heidän wapaudestansa.

Surullisena jätti Tschernikow waimoineen ja lapsineen pienen majan, joka kymmenen wuoden aikana oli ollut hänen hiljaisen kärsiwällisyytensä todistajana. Tobolskin kuwernöri otti heitä wastaan erinomaisella kunnioituksella ja antoi heidän mukawissa ajokaluissa matkustaa Pietariin.

Tschernikowin täytyi tulla keisarin luokse ja juurta jaksain kertoa hänelle kertomuksen maanpakolaisuudestaan. Keisari, joka jo ennemmin oli hankkinut tietoja hänestä Nikitinista, nimitti hänet Dnieper-wirran warrella olewien tullipaikkojen ylitarkastajaksi.

Petollinen kauppias oli kuollut muutamia wuosia ennen Tschernikowin wapauttamista, muuten hän ei olisi wälttänyt maallista rangaistusta.

Nahyda tuli naimisiin Lopinskyn kanssa, joka oli palannut Wenäjälle kaksi wuotta aikaisemmin kuin Tschernikow ja joka melkoisella omaisuudellaan oli perustanut kukoistawan kaupan Moskowaan.

Welwollisuudelleen uskollinen.

Maaliskuun 17 päiwänä 1797 purjehti englantilainen amiralilaiwa Kuningatar Charlotta 110 tykillä ja 1,200 miehen laiwueella Liwornosta kapteini William Todd'in päällikkyyden alla.

Kun laiwa oli tullut ulos merelle, pääsi walkea irki laiwalla ja liekit lewisiwät niin äkkiä että kaikki apu näytti mahdottomalta. Kapteini Todd pysyi kuitenkin tolkussaan. Hän antoi paikalla täyttää kruutikamarin wedellä ja ryhtyi kaikkiin toimiin laiwan pelastukseksi. Mutta turhaan! Kohta oli koko laiwa ilmiwalkeassa. Ei ollut laiwueella muuta tehtäwänä kuin pelastaa henkensä. Wenheet laskettiin weteen ja kaikki kiiruhtiwat jättääkseen laiwaa. Kapteini Todd ja muutamia miehiä oli kuitenkin wielä jäljellä kun wiimeinen wenhe läksi laiwasta. Heidän kohtalonsa näytti jokseenkin warmalta. Lähestyä palawaa laiwaa oli hywin waarallista.

Silloin teki muuan matrosi, joka oli pelastautunut muutamaan wenheesen ja jonka käwi säälikši onnettomia kumppaleitansa, rohkean päätöksen. Hän heittäytyi mereen, ui laiwan luokse, pyysi kumppaleitaan yksitellen heittäytymään mereen, otti häntä wastaan ja wei hänet uiden wenheensä luokse. Tämän teki hän kuudesti. Waan silloin oli hän

aiwan uupunut waiwaukſistaan ja waipui tunnotonna wenheen pohjalle.

Wielä oli kapteini Todd laiwalla. Hän olisi helposti kyllä woinut pelastautua ennen, waan hän piti welwollisuutenansa jäädä wiimeiseksi mieheksi ja lausui kaikkiin kehoituksiin pelastautumaan ainoastaan tämän:

„Minä jään paikalleni, kunnes kaikki owat turwassa!“

Hänen welwollisuudentuntonsa oli niin suuri että hän, waikka liekit joka puolella häntä ympäröiwät, aiwan kylmäwerisesti kirjoitti kertomuksen onnettomuudesta ja sen wielä kahdessa eri kappaleessa, jotka hän jätti muutamalle matrosille, joka kauwimmin oli waarassa ollut hänen kanssansa.

Kapteini Todd sai urhokuoleman liekeissä ja upposi laiwansa kanssa meren sywyyteen.

Miehuullinen weli.

Vernanton'issa lounaisessa Ranskassa asui lauttaustyömies nimeltä Aubry. Hän oli kyllä köyhä maallisista rikkauksista, waan hänellä oli rikkautta hywissä ja oiwallisissa lapsissaan, jotka eliwät sowussa ja rakkaudessa keskenään.

Yonne-wirran kauheat wirrat oliwat useampia kertoja häwittäneet lauttakaiwannon ja sulkurakennukset, jotka sanomattoman suurilla kustannuksilla oli pitänyt laittaa kuntoon. Semmoisen uudestaan rakentamisen perästä oli kerran hirsilautta kuljetettawa jokea alas siinä piti Aubry'n kolmentoista wuotiaan pojan tehdä ensimmäisen matkansa. Hän oli saanut käskyn asettautua takimmaiseen päähän lauttaa.

„Ei se käy laatuun“, sanoi hänen isänsä, „tuo toimi

on kowin waarallinen sinulle. Sinä olet kowin nuori ja wirta on kowin raju. Ilman minutta et saa lähteä tuommoiseen waaralliseen yritykseen. Minä tahdon seisoa rinnallasi."

Poika tahtoi estää isän apua.

„Jos minulle käy pahoin, ei minun siskoni kadota niin paljoa", sanoi hän, „minä en wielä kykene tekemään mitään heidän hywäksensä. Mutta jos onnettomuuteni tempaisi myös sinut aaltoihin, rakas isäni, silloin olisiwat he kadottaneet kaikki. Anna minun sentähden lähteä yksin; Luoja on kyllä minua suojelewa ja minulla on mitä iloisimpia toiweita jälleen nähdä teidät."

Pojan sanoista kuitenkaan pitämättä nousi isä lautalle ja asettui pojan wiereen; hän oli pannut toisen käsiwartensa pojan kainaloihin, toisella piteli hän kiinni muutamasta hirrestä. Tuskin oli lautta päässyt liikkeelle, ennenkuin peräpuoli painui weden alle. Kuohuwat laineet raiwosiwat semmoisella hurjalla woimalla, että oli mahdotonta ihmisen tehdä wastarintaa.

Waikka isä piti lujasti poikaa sylissään tuliwat he kuitenkin toisistaan irti temmastuiksi. Aubry päästi kauhistuksen huudon nähdessään miten wirranpyörre tempasi hänen poikansa; hän teki mitä hän woi häntä pelastaakseen waan kohta sai wirta hänenkin waltaansa ja wei hänet muassaan huimaawaa wauhtia.

Sillä aikaa oli joukko ihmisiä kokoontunut rannalle ja katseliwat kamalaa näytelmää. Huudettiin apua onnettomille; jalot ihmiset kiiruhtiwat tarjoamaan rahoja niille, jotka tahtoiwat koettaa Aubry'ta ja hänen poikaansa pelastaa.

Nämä taisteliwat sillä aikaa tuskallista taistelua aaltojen kanssa. Isä, joka oli enemmin kokenut semmoisissa waaroissa, pysyttelihe kauwan ylhäällä; hänen katseensa etsi

apua, wähemmin kuitenkin itselleen kuin pojalleen. Myös nuorukainen taisteli kauwan urhoollisesti, waan kohta alkoiwat hänen nuoret woimansa wäsyä.

Samassa onnistui muutamain miesten heittää ulos köysi isälle. Hän tuli maalle wedetyksi ja pelastetuksi, waan meni paikalla tainnuksiin ja waipui woimatonna maahan.

Sillä aikaa oli Aubry'n tyttäret tulleet saapuwille. Kiitollisuuden wallassa ojensiwat he kätensä taiwasta kohti hiljaa rukoillen; samalla kun kiittiwät Jumalaa isän pelastuksesta, rukoiliwat myös weljensä pelastusta. Mutta joka hetki käwi heidän toiwonsa yhä wähemmäksi. Ei kukaan uskaltanut lähteä ulos wirtaan ja nyt ei nähty muuta kuin nuorukaisen toinen käsi ja osa hänen päätänsä, joka pisti ylös wedestä, silloin saapui eräs wanhempi weli, joka nyt wasta oli saanut kuulla onnettomuudesta, paikalle.

„Woi meitä, poikani", huusi isä hänelle osoittaen sormellaan wirtaa kohti.

„Woi onnetonta weljeäni!" huokasi nuorukainen, jolta tykinkuula oli sodassa kaapannut toisen käden. „Ei löydy ketään, joka tahtoisi häntä pelastaa? Eikö kukaan tahdo armahtaa onnetonta?'

Turhaan huutaa hän apua. Silloin heittäytyy hän itse weteen sanoen isällensä:

„Minä pelastan hänet tahi kuolen hänen kanssaan! Jumala olkoon kanssani!"

Yhdellä kädellään lähtee hän uimaan ja hänen onnistuu todellakin saawuttaa weljensä; hän ottaa hänet selkäänsä ja saattaa hänet rantaan läsnäolewan ihmisjoukon riemuhuutojen kaikuessa.

Keisari Napoleon ja hedelmänkauppias.

Keisari Napoleon ensimmäinen oli nuoruudessaan oppilaana Brienne'n sotakoulussa. Koska hän hywin mielellään söi hedelmiä, oli hänellä tapana käydä muutaman hedelmiä kaupitsewan waimon luona, jonka kauppapuoti oli läheisyydessä. Jos hänellä oli rahaa, niin hän maksoi; jos hänellä ei sattunut olemaan, otti hän welaksi ne hedelmät, jotka hän söi.

Tulipa wiimein se päiwä, jolloin hänen piti jättää sotakoulu. Hän sattui silloin olemaan welkaa hedelmäkauppiaalle wähäisen rahasumman. Hän meni hänen luoksensa ja sanoi:

„Hywä rouwani, minun täytyy nyt matkustaa pois enkä woi maksaa teille welkaani. Mutta minä en unhota welkaani."

„Olkaa huoleti, nuori herra", wastasi rouwa, „suokoon Jumala teille terweyttä ja kaikkea muuta onnea maailmassa!"

Monen wuoden kuluttua käwi Napoleon Brienne'ssä. Silloin muistui hänen mieleensä hedelmänkauppias. Hänen juolahti päähänsä sukkela tuuma. Hän tiedusteli oliko rouwa wielä elossa, ja sai tietää hänen wielä eläwän, mutta suuressa köyhyydessä. Pieni kauppapuotinsa oli hänellä wielä jäljellä, ja sinne läksi nyt keisari yksi herra waan seurassa. Hän astui sisään, terwehti rouwaa, waan tämä ei tuntenut häntä.

„Woipiko täällä saada jotakin wirwoketta?" kysyi keisari.

Wanha rouwa otti esille meluunia. Molempain herrain sitä syödessä, kysyi toinen heistä:

„Sanokaa minulle, hywä rouwa, tunnetteko keisaria? Sanotaan hänen tulleen tänne tänään."

„No, minä en tuntisi häntä! wastasi hedelmänkauppias.

„Hän on ostanut paljon hedelmiä minun luonani, ollessaan wielä sotakoulussa täällä."

„Onko hän myös aina maksanut teille kunnollisesti?" kysyi keisari.

„On, tietysti; hän on täsmällensä maksanut kaikki."

„Hywä rouwani, te joko ette puhu täyttä totta, tahi on teillä huono muisti. Ensiksikin te ette tunne keisaria, sillä minä olen juuri keisari! Ja toiseksi minä en ole todellakaan maksanut teille niin kunnollisesti kuin wäitätte. Päinwastoin olen teille welkaa ja minä tahdon nyt maksaa welkani."

Näin sanoen luki Napaleon pöydälle suuren rasasumman, jonka hän antoi rouwalle.

Kun wanha hedelmänkauppias sai tietää että se oli keisari ja näki suuren rahasumman, käwi hän wallan mielettömäksi ilosta ja hämmästyksestä.

Keisari käski repiä alas hänen wanhan rappioisen huoneensa ja rakentaa uuden hänelle sijaan.

„Tässä talossa tahdon asua aina kun tulen Brienne'en", sanoi hän; „se on kantawa minun nimeäni."

Hän lupasi myös pitää huolta wanhan rouwan lapsista, ja hän piti rehellisesti lupauksensa.

Ruhtinas ja talonpoika.

Muuan ruhtinas kohtasi kerran talonpojan ja alkoi paikalla jutella hänen kanssaan. Jutellessa sai hän tietää, ettei talonpojalla ollut omaa maata, waan oli ainoastaan päiwäpalkkalainen ja teki työtä toiselle hywin pienestä palkasta. Ruhtinas ei woinut ymmärtää miten oli mahdollista elää

niin pienillä tuloilla ja kuitenkin olla hywillä mielin. Silloin sanoi köyhä maanmies:

„Hywin huonolla kannalla olisiwat asiani, jos minä tarwitsisin niinkään paljoa. Minun täytyy tyytyä kolmanteen osaan; sillä yhdellä kolmannella osalla täytyy minun maksaa wekojani ja jäljelle jääwän kolmannen osan panen minä talteen tulewia tarpeita warten."

Tämä oli taas jotakin käsittämätöntä ruhtinaasta. Mutta ujostelematon maanmies jatkoi:

„Minä ja'an ansioni ijällisten wanhempaini kanssa, jotka eiwät enää jaksa tehdä työtä, ja lasteni kanssa, jotka owat kowin nuoria wielä ansaitaksensa mitään; edellisille olen kiitollisuuden welassa siitä rakkaudesta, jota owat osoittaneet minua kohtaan lapsuudessa, jälkimmäisistä toiwon etteiwät minua jätä kerran, kun joudun wanhaksi ja kykenemättömäksi."

Ruhtinas palkitsi oiwallista miestä hänen rehellisistä mielipiteistään ja antoi hänelle wuotuisen eläkkeen sekä piti huolta hänen pojistaan, kunnes he pääsiwät koulusta ja woiwat itse ansaita jotakin.

Saukari rauhallisissa urhoöissä.

Edinburgissa, Skottlandin pääkaupungissa, syntyi 15 päiwänä Elokuuta 1771 kuuluisa englantilainen runoilija ja romanikirjoittaja Walter Scott. Hän oli ahkerimpia ihmisiä, joita tunnetaan, ja hänen teoksensa owat tulleet käännetyiksi useampiin niihin kieliin, joita nyt puhutaan.

Mikä ylewä ajatus Walter Scott'illa oli ahkeruuden käytännöllisestä merkityksestä ja miten hartaasti hän halusi

lapsiensa mieleen teroittaa ahkeruuden tärkeyttä, sen huomaa muutamasta kirjeestä, jonka hän kirjoitti pojallensa ja jossa hän antaa tälle muutamia isällisiä neuwoja:

„Minä en woi kylliksi teroittaa mieleesi että työ on se laki, jonka Jumala on antanut meille joka askeleella elämässä noudatettawaksi. Ei mikään omaisuus ole arwollista, jonka woi saada ilman työttä, aina leiwästä alkaen, jota maanmies syö otsansa hiessä, niihin huwituksiin saakka, joilla rikkaan miehen täytyy ikäwyyttään karkoittaa. Mitä tietoihin tulee, niin niitä woi yhtä wähän istuttaa ihmissieluun, kuin wiljawainioon woi kylwää siemeniä, ennenkuin se on kynnetty. Suuri eroitus on kyllä siinä, että olojen ja asianhaarain waikutuksesta toinen woi saada leikata sen ton'on jonka toinen on kyntänyt peltoon, kun sitä wastoin ei kukaan woi onnettomuuden eikä sattumuksen kautta kadottaa lukemisiensa hedelmiä, päinwastoin tulewat aina suuremmat ja laweammat tiedot, jotka ihminen woi saawuttaa, hänelle itselleen hyödyksi täydellisesti. Tee sentähden työtä, rakas poikani, ja käytä aikaa oikein. Nuoruudessa owat askeleet kepeät, mielemme on taipuwainen ja tiedot kootaan nopeasti. Jos olemme huolimattomia kewään aikana, ei kesä meitä hyödytä, syksymme tuo meille waan akanoita ja wanhuutemme talwi on kolkko ja ihmisten myötätuntoisuutta wailla."

Walter Scott ansaitsi teoksillansa niin suuren omaisuuden, että hän woi ostaa itselleen pienen maatilan. Hän nimitti sitä Abbotsford'iksi; se oli neljä peninkulmaa Edinburgista ja siellä syntyiwät useat mainion kirjailijan etewimmistä teoksista.

Walitettawasti hän yhtä wähän kuin muutkaan ihmiset pääsi kowan onnen koettelemuksista. Se kustantaja, jonka kanssa Walter Scott oli tehnyt kauppakontrahdin teoksistansa, lakkautti sitoumuksiensa suorittamisen, ja Walter Scott me-

netti sen kautta ei ainoastaan kaikki mitä hän oli ansainnut kahdenkymmenen wuoden kuluessa, waan joutui myöskin sen kautta jotenkin suureen welkaan.

Tämän kowan onnettomuuden kohdatessa käytti hän itsensä kuin todellinen mies. Waikka hänen ystäwänsä tarjoutuiwat hankkimaan niin paljon rahaa, että hän woisi tyydyttää saamamiehensä, sanoi hän ylewästi:

„En huoli, minä olen omalla kädelläni tekewä työtä kunnes kaikki on maksettu. Jos kadottaisinkin kaikki, niin tulee ainakin kunniani pysymään saastuttamatta.“

Tästä hetkestä asti teki hän työtä wäsymättömästi, kunnes hän liian työn waiwaukseta sai halpauksen kohtauksen. Tuskin oli hän uudelleen saanut niin paljon woimia, että hän woi pitää tynää, ennenkuin hän taas istui kirjoituspöydän ääreen. Turhaan käskiwät häntä hänen lääkärinsä herkeämään tuosta uutterasta työstä — häntä ei saatu suostumaan.

Syksyllä 1832 kohtasi häntä uudestaan halpaus, nyt waarallisemmasti kuin edellisellä kerralla. Nyt tunsi hän ruumiinsa woimain olewan lopussa, waan kuitenkaan hän ei kadottanut rohkeuttaan eikä kestäwyyttään.

„Minä olen kärsinyt kauheasti“, kirjoitti hän päiwäkirjaansaan, "joskohta enemmän ruumiin kuin sielun puolesta, ja usein toiwos mieleni saawani panna maata ja nukkua koskaan enää heräämättä. Waan minä tahdon taisteluni taistella loppuun, jos se waan on minulle mahdollista.“

Syyskuun 21 päiwänä 1832 ummisti Walter Scott ainaiseksi silmänsä. Muuan hänen wiimeisiä lauseitansa oli hänen arwoisensa.

„Minä olen ehkä ollut aikakauteni tuottelijain kirjailija“, sanoi hän, „ja se on minulle lohdutukseksi, etten ole koskaan saattanut kenenkään ihmisen uskoa horjumaan, etten ole tur-

mellut kenenkään siweydellisiä perusjohteita ja etten ole kirjoittanut mitään, jota minun täytyy pyyhkiä pois kuolinwuoteellani."

Wäwyllensä sanoi hän joku hetki ennen kuolemistansa: „Lockhart, minulla ei ole enää kuin hetki kanssasi puhella. Ole kunnollinen ja hurskas, ole hywä ihminen. Ainoastaan se woi sinua lohduttaa, kun kuolemankin hetki lähestyy."

Lockhart menetteli wainajan tahdon mukaisesti. Hän kirjoitti „Scott'in Elämä" ja antoi kaiken woiton siitä wainajan saamamiehille hänen welkojensa korwaamiseksi, joita Lockhart kyllä ei ollut welwollinen maksamaan, waan joita hän mainion kirjailijan muistoa kunnioittaen tahtoi suorittaa.

Volney Beckner.

Kun nuorelta Volney Beckneriltä, joka oli muutamain Irlannissa asuwan ranskalaisen poika, kerran kysyttiin, mikä todellinen kunnia oli, antoi hän seuraawan wastauksen:

„Palwella isänmaataan ja loistawalla tawalla täyttää ne welwollisuudet, jotka ihmisen asema yhteiskunnassa määrää."

Volney ei kyllä saanut kuolla sankarikuolemaa isänmaansa edestä, waan hänestä tuli kuitenkin sankari, sillä hän kuoli ihmisrakkautensa uhrina.

Volney oli aiwan nuori kun hän matkusti St. Domingo nimiseen länsi-indian saareen. Laiwalla oli muiden muassa amerikalainen waimo pienen tyttärensä kanssa. Sillä aikaa kun lapsen kaitsija nukahti, juoksenteli pikku tyttö laiwan kan-

nella ja lähestyi laiwanpartaita katsellaksensa aaltoja. Samassa kallistui laiwa ja lapsi putosi mereen. Volney'n isä näki tämän ja heittäytyi paikalla lapsen perästä weteen koettaakseen sitä pelastaa. Hän saikin kiinni hänen waatteista ja ui nyt toisella kädellään laiwan luokse, toisella painaen lasta wasten rintaansa. Silloin sai hän yhtäkkiä nähdä suuren haikalan tulewan wastaan.

Hän huusi kowasti apua.

Laiwalla syntyi yleinen häiriö, waan ei kukaan tehnyt mitään häntä pelastaakseen. Ammuttiin kyllä muutamia laukauksia wasten petoa, waan siitä se ei ollut milläänkään. Jo oli hai-kala syöksähtämäisillään lapsen pelastajaa wastaan; — silloin tarttui nuori Volney teräwäkärkiseen miekkaan, heittäytyi weteen, sukeltaa alas pedon alle ja työntää altapäin miekan sen ruumiisen.

Nyn kääntää hai-kala raiwonsa nuorta Volney'ta wastaan. Hänelle heitettiin köysi ja häntä wedetään kiireimmiten takaisin; jo kailui riemuhuuto: „Pelastettu!" — silloin sukelti meripeto alas sywemmälle, tuli ukon tulen nopeudella taas weden pintaan ja iski teräwät hampaansa nuoren Volney'n rintaan niin ettei hänestä kohta ollut muuta jäljellä kuin silwottu ruumis.

Laiwawäki pelasti jäännökset hänen ruumiistaan, ja matkustawaisten ja laiwawäen kyynelten wuotaessa tehtiin nuorelle miehelle wiimeinen palwelus.

Waarallinen hyppäys.

Lähellä Pill nimistä pikkukylää Tyrolissa löytyy pitkä kapea laakso, jonka toisessa päässä on iso wuorifeinämä.

Tämän röysteisen wuoriseinämän päältä syöksee alas kuohuwa wirta, joka sitten hakee tiensä läpi laakson ja pienen kylän. Aikojen kuluessa on isoja kiwilohkareita lohennut ympärillä olewista kallioista ja syöksynyt alas joen keskelle. Tämän kautta on luonnollisia salpauksia syntynyt ja näitä wastaan töytää nyt wirta muodostaen waahtoawia koskia. Jos nousee raju-ilma, ei ole laaksoon meneminenkään, sillä hengen waara siellä silloin on tarjona.

Elokuussa wuonna 1819 oli kowa Jumalan ilma rai-wonnut näissä seuduin; ankarien wesisadetten kautta oli joen wesi melkoisesti lisääntynyt ja se kuohueli nyt tawallista rajummin. Tämä ei estänyt muutaman köyhän maanmiehen wiisitoistawuotiasta poikaa käymästä laaksossa joen oikeanpuoliselta äyräältä niittääkseen sitä wähäistä nurmea, mikä kaswoi jyrkkien kallioiden kupeilla. Nuorukaisella, jonka nimi oli Pietari Hierner, oli matkassaan nuorempi welisensä, kymmenwuotinen Yrjö, ja ylempänä muutamalla kalliolla seisoi eräs wielä nuorempi weli.

Yht'äkkiä luiskahtaa Pietarin jalka, hän syöstyy alas weteen ja katoaa Yrjön näkywistä. Tämä kuulee kosken pauhinan — mikä hänellä tehtäwänä? Kiiruusti kiipee hän kallionlohkareelta kallionlohkareelle ja pääsee wiimein alas joen pintaan.

Melkein keskellä jokea kohoaa kaksi isoa kiwilohkaretta. Näitä wasten töytää kuohuwa wesi mitä rajuimmalla wäkewyydellä. Toisella näistä kiwilohkareista näkee Yrjö onnettoman weljensä olewan; osa hänen ruumiistaan on kiwellä, muu ruumis wedessä, joka on werestä punaisena. Silloin tekee Yrjö epätoiwossaan uskaliaan päätöksen: hän tekee rohkean hyppäyksen ja pääsee onnellisesti kiwelle. Tässä hän nyt seisoo yksinään auttamaton weljensä edessään.

Pannen kaikki woimansa liikkeelle ottaa hän toisella kä-

dellään kiinni muutamasta kallionkärjestä ja toisella tunnottoman weljensä ruumiista ja wetää hänet kuohuwasta koskesta. Hän pitää häntä sylissään. Ei näy mitään elon merkkiä hänessä. Tuskallisena katselee Yrjö ympärilleen.

Sillä aikaa oli nuorin weljistä kiiwennyt alas siltä kalliolta, jolla hän oli ennen seisonut. Yrjö huutaa nyt hänelle käskien häntä menemään heidän isänsä luokse ilmoittamaan mikä onnettomuus on tapahtunut. Tämä tekee niin, ja wiimein tulee isä wäen kanssa awuksi, molemmat weljet saatiin ylös koskesta ja lääkäri pelasti turmioon joutuneen.

Pohjanperillä matkustajan muorundesta.

Niiden miesten joukossa, jotka pitiwät Franklinin ja hänen kumppaliensa etsimistä elämänsä päämaalina, ansaitsee epäilemättä amerikalainen Elisha Kane etewän sijan. Kahdesti purjehti hän laiwallaan jäätä täynnä olewaan pohjais-jäämereen — kolmannelle retkelle oli hän jo warustautunut kun hän, edellisten matkojen waiwoista kukistuneena, nukkui iankaiktiseen uneen, sankarina, joka oli kaatunut ihmiskunnan ja uskollisen welwollisuuden täyttämisen palwelukseesa.

Kane säilyy pohjanperän-matkustajain historiassa pelkäämättömänä merimiehenä, waan samalla myös rakastettawana miehenä, jonka koko luonnetta hallitsi todellinen Jumalan pelko ja ihmisrakkaus. Hänen käytöksensä tukalissa tiloissa kärsiwiä kumppalejansa kohtaan ja hänen lewollinen mielensä kauheimpina waaran hetkinä kiinnittäwät niin suu-

ressa määrässä huomiota, että warmaan on olewa wiehättäwää saada tietää jotakin hänen nuoruudestaan.

Elisha Kane syntyi 3 päiwänä Helmikuuta wuonna 1803 Filadelfiassa. Nuoruudessaan oli hänellä terwe ruumis; hänen lujat ja woimakkaat jäntereensä tekiwät sen että hän näytti ruumikkaammalta kuin hän todellakin oli. Hän oli erinomaisen wikkelä kaikissa liikkeissään, koko ruumiinmuoto ja erityinen jäsen solweltui erittäin hywin woimistelun harjoituksille, jonka tähden nuori Kane oli suuresti mielttynyt semmoisiin. Hänen wilkas luonteensa ei suonut hänelle rauhaa ja siitä syystä oli hänen omaisillansa täysi työ hänen kanssansa. Oikeana pikku kapinannostajana käänsi hän nurin kaikki talossa. Huolettomana eleli hän päiwiänsä ja rohkeudessaan meni hän usein liikanaisuuksiin. Kuitenkin pitiwät hänen siskonsa hänestä paljon, sillä hän kohteli heitä aina lempeästi ja niinkuin wanhimman tulikin tehdä, hän suojeli ja piti heitä silmällä, jos niin tarwittiin.

Kane ei ollut wielä yhdeksän wuoden wanha, kun hän osoitti seuraawan merkillisen siskorakkauden esimerkin. Hänen noin kaksi wuotta nuorempi weljensä oli tehnyt jonkun wirheen koulussa, jossa kumpikin käwi, ja hänen piti saamaan rangaistusta opettajaltansa. Tuskin oli wanhempi weli saanut tämän tietää, ennenkuin hän tawallisella wilkkaudellaan hyppäsi ylös paikaltansa, tahtoi astua wäliin nuoremman weljensä suojelijana ja huusi opettajalle melkein enemmän käskewällä kuin rukoilewalla äänellä:

„Älkää lyökö häntä, hän on niin pieni — lyökää minua sen sijaan!“

Nämä sanat, joiden tarkoitus tietysti oli saada asia hywällä sowitetuksi, tuliwat nähtäwästi hywästä ja sääliwästä sydämmestä; waan wika oli siinä että nuori Kane oli liian ynsistelewä eikä tyytynyt rukoilemiseen. Seuraus tästä oli

että opettaja piti hänen käytöstänsä koetuksena pilkata hänen waltaansa ja nuhteli häntä seuraawilla sanoilla:

„Niin, sinua olen myöskin kurittawa!"

Poika ei wielä woinut asioita siihen määrään arwostella, että olisi woinut käsittää wirheellisyytensä ja siitä lähtewän nuhtelun; hän luuli aikeensa suojella pientä weljeänsä olleen hywän, ja hänen mielestään oli sentään opettaja tehnyt hänelle wääryyttä.

Hänen luonteessansa oli jo hänen ensi nuoruudestaan saakka eläwä oikeudentunto huomattawana ja hän wastusti sentähden kaikkea, joka soti sitä käsitystä wastaan, mikä hänellä oli oikeudesta ja kohtuudesta. Toisessa tilaisuudessa, jossa hänen inhonsa kaikkea wääryyttä wastaan tuli näkywiin, oli hänellä kumminkin aiwan oikein.

Muutamat pojat naapuristosta oliwat nimittäin eräänä päiwänä kiwenneet muutaman Kanen isän omistaman rakennuksen katolle ja heittiwät sieltä alas sawipalloja tyttöjen päälle, jotka oliwat paikalla. Näiden huutaessa rientää kymmenwuotias Kane esille, rupeaa paikalla heidän suojeliakseen ja käskee loukatun herrasmiehen käytöksellä pahantekijöitä lakkaamaan wallattomuudestaan ja nousemaan alas katolta. Pojat, jotka tunsiwat itsensä olewan turwassa ylewällä paikallaan, wastasiwat waan sillä, että heittiwät koko latingin sawipalloja hänen päällensä. Tämä pahanelkisyys harmitti nuorta Kanea; silmänräpäyksessä tarttuu hän räystäänkouruun, kiipee ylös katolle ja seisoo äkkiä wihollistensa keskellä, ennekuin yksikään heistä edes woinut pakenemista ajatella. Nyt ne oliwat hänen wallassansa.

Katto oli jyrkkä ja sentähden waarallinen liikuntapaikka hänen säikähtyneille wastustajillensa; hänelle taas, joka oli niin tottunut semmoiseen ja jonka liikkeet oliwat niin notkeat, tarjosi se tarpeeksi turwallisuutta ja antoi hänen wapaasti

käyttää woimiaan, kun sitä wastaan hänen wastustajansa, jos wähänkään koettiwat tehdä wastarintaa, oliwat waarassa pudota maahan. Kane rankaisi nyt rauhanhäiritsijöitä yhden toisensa perästä ja wielä lisäksi hän ei tyytynyt siihen että oli heitä ansion mukaan kurittanut, waan weti heidät katon rajalle ja pakoitti heitä oikein pyytämään anteeksi niiltä, joita oliwat loukanneet. Hänen tätä tehdessään, huusi hänen nuorempi weljensä, joka oli katsellut nuorten rauhattomuuden nostajien rankaisemista ja nyt pelkäisi jonkun heistä putoawan alas ja lyöwän itsensä kuoliaaksi, Elishalle tulla alas, waan tämä ei antanut häiritä itseään toiminnassaan weljensä kehoitukseta. Hän wastasi aiwan lewollisesti:

„Ei wielä, Tom, eiwät ole kaikki wielä pyytäneet anteeksi!“

Kane tuli erittäin kuuluisaksi tuikijana pohjanperän seuduissa. Hän meni lääkärinä Yhdys-Waltojen laiwaston palwelukseen, oli muassa muutamalla retkellä Kiinaan, käwi sitte Filippineissä, Cylonissa, Indiassa, Egyptissä ja Kreikassa. Wähän oltuaan Amerikassa läksi hän sitten Afrikaan, waan täällä tapasi hänen kuumetauti ja hänen täytyi palata kotionsa. Wuonna 1850 seurasi hän ensimmäistä amerikalaista lähetysretkeä pohjoisnawan maihin, läksi 1853 taas pohjanperän wesille ja palasi monta waiwaa kärsittyänsä Lokakuussa 1855.

Hän kuoli 16 päiwänä Helmikuuta 1857 Hawannassa

Uskaliaan pohjanperänmatkustajan muisto warmaan ei tule koskaan unhottumaan. Äärettömän laajain jääkenttien keskellä, kowimmissa lumimyrskyissä, taisteluissa willipetojen, näljän ja taudin kanssa, seisoi hänen sankarimuotonsa kukistamattomana. Ei silmänräpäykseksikään hän unhottanut sitä suurta tarkoitusperää, jolle hän oli omistanut elämänsä, ja waikka itse waiwoja ja tuskaa kärsiwä, rohkaisi hän to-

dellisella Jumalanpelwolla ja altiiksi panewan huolenpidon kautta usein kowin sortuneitten seuralaistensa mieltä.

Jalomielinen soturi.

Muuan kersantti seisoi kerran Sewastopolia piiritettäessä wahdilla. Wihollinen teki ulosryntäyksen ja hänen kumppalinsa tuliwat tapetuiksi ja hän itse pahasti haawoitetuksi päähän. Hän kulki horjuen leiriin, näki tiellä haawoitetun, nosti hänet selkäänsä ja kantoi hänet myös leiriin. Sinne päästyään waipui hän tunnotonna maahan. Kun hän muutamia tuntia sen jälkeen tointui, oli hänen ensimmäiset sanansa kysymys kuinka hänen asekumppalinsa laita oli: „Eläkö hän wielä?" Samassa tuli pahasti haawoitettu sotamies, joka monta wuotta oli ollut hänen wihamiehensä, hänen wuoteensa luo ja kiitti häntä pelastuksestaan. Silloin sanoi kersantti:

„Sinä olet siis se jonka minä kannoin leiriin. Se minua ilahuttaa. Minä en sinua tuntenut, waan jos olisin tuntenutkin, olisin kuitenkin sinua pelastanut."

Abrahami Lincoln.

Me olemme jo ennen tässä kirjassa oppineet tuntemaan kahta miestä, joiden toimet erinomaisen paljon owat kohottaneet Amerikan Yhdys-Waltojen sisällistä waralliſuutta ja

ulkonaista kunniata: tarkoitamme Yrjö Washington'ia ja Benjamin Franklin'ia. Kolmannen kunniasijan näiden molempain rinnalla saapi Abrahami Lincoln.

Hän syntyi 12 päiwänä Helmikuuta 1808 ja sai isänsä jälkeen nimen Abrahami, josta hänen lähimmäiset sukulaisensa ja ystäwänsä tawallisesti tekiwät lyhennyksen Abe. Kun meillä lapsi tulee kuuden tahi seitsemän wuoden wanhaksi, lähetetään se kouluun, ja myös köyhemmät lapset woiwat hyödyllisten yhteiskunnallisten laitosten kautta päästä nauttimaan tietojen etuja. Mutta niin onnellisissa oloissa ei nuori Lincoln elänyt. Hänen wanhempansa oliwat hywin köyhiä ja pojan täytyi jo aikaisin luottaa omaan itseensä. Myöhemmin sai hän opettajan, joka piti pientä yksityiskoulua, waan joka ainoastaan woi opettaa oppilailleen ensimmäisiä alkeita lukemisessa ja kirjoittamisessa. Pojan hartain toiwo oli tulla äitinsä kaltaiseksi tiedoissa, äitinsä, joka niin kauniisti luki pyhästä raamatusta sunnuntaina ja joka niin hywästi woi selittää luetut luwut.

„Milloinkahan minä kerran tulen niin oppineeksi?" kysyi usein poika lapsellisella ihastuksella.

Hänen opinhalunsa tuli kuitenkin pian tyydytetyksi.

Lähellä hänen isänsä pölkkymajaa asui mies nimeltä Hanks, joka ymmärsi wähän kirjoitustaidetta. Tämä tarjoutui antamaan pojalle opetusta tässä aineessa. Opetus alkoi ja nuori oppilas edistyi sukkelasti. Koska hänen köyhillä wanhemmilla usein ei ollut waroja hankkia paperia, kyniä ja mustetta, täytyi hänen joskus tyytyä liitupalaseen, wieläpä toisinaan hiilenkappaleesenkin. Kuitenkin harjoitti hän itseään niin suurella ahkeruudella, että hän kohta tuli opettajaansa etewämmäksi.

Jos nuori Abrahamimme sattui olemaan metsässä, tapahtui usein että hän otti puunokkan ja piirusti kirjaimia

sillä maahan. Muutamana päiwänä, kun hän oli tässä toimessa, tuli hänen luokseen äkkiarwaamatta muuan naapurinpoika, joka kysyi häneltä:

„Mitä sinä siinä teet?"

„Minä kirjoitan", wastasi Abrahami yleäällä hymyllä.

„Missä olet sitä oppinut? Mitä nuo kuwat owat merkitsewinään?"

„Se on minun nimeni."

Naapurinpoika ei tahtonut uskoa. Abrahami haki silloin isänsä siihen ja tämä alkoi tawailla:

A-b-r-a-h-a-m L-i-n-c-o-l-n.

Oikein, se oli hänen nimensä, kirjoitettuna suurilla kirjaimilla.

Noin yhdeksän kuukautta waimonsa kuoleman jälkeen kutsui Abrahamin isä poikansa luokseen ja teki hänelle seuraawan kysymyksen:

„Sinä olet nyt niin kauwan kirjoitellut kirjoittamista — mitä sanoisit siihen, jos kirjoituttaisin sinulla kirjeen?"

„Saanko koettaa!" huusi Abrahami wallan iloisena.

Hän haki esille paperia, kynän ja mustetta, istuutui totisena puupöydän ääreen keskellä huonetta ja katsoi tarkkaan odottaen isäänsä, joka rupesi sanelemaan jokseenkin pitkää kirjettä lähellä asuwalle pappismiehelle. Pappia pyydettiin seuraawana sunnuntaina tulemaan Lincolnin uudistilalle eli „farm'ille" pitämään muistopuhetta hänen waimowainajastaan. Kun Abrahami oli lopettanut kirjoittamisen, luki hän mestariteoksensa sisarelleen, joka uteliaasti sitä kuunteli, ja isälleen, jossa ilon, hämmästyksen ja ylpeyden tunteet wallitsiwat.

Joku aika sen perästä tuli arwokkaan näköinen mies ratsastaen pölkkymajalle. Se oli yllämainittu pappismies. Abrahami meni häntä wastaan ja kysyi, terwehdittyään häntä:

„Onko herra pastori saanut minun kirjeeni?"

„Sinun kirjeesi? Tarkoitat warmaan isäsi kirjettä, nuori ystäwäni!"

„En, waan minun kirjettäni! Eikös pastori tiedä että minä osaan kirjoittaa?"

„Jos sinä olet kirjoittanut kirjeen, niin et todellakaan tarwitse sitä työtä häwetä. Jatka, ystäwäni, ja sinusta on kerran tulewa kelpo mies."

Nuoressa Abrahamissa oli jo aikaisin ankara oikeudentunto, jota osoittaa seuraawa tapaus hänen nuoruudestaan.

Hän oli muutamalta koulukumppalilta saanut tietää että hänen opettajallansa oli erinomaisen oiwallinen Washingtonin elämäkerta. Saada tuo wiehättäwä kirja lukeakseen, kas se tuli nyt olemaan hänen toiwojensa tarkoituksena. Hän läksi sentähden opettajansa luokse ja pyysi saada sitä lainata. Hän sai sen ja opettajansa lausui wielä senkin, ettei hänen ollut tarwis jättää se takaisin niin kohta, waan että hän saisi lukea sitä aiwan rauhassa.

Iloisena otti nuori Lincoln kirjan kotiinsa ja lueskeli sitä ahkerasti. Työssäkin ollessaan, hän ei woinut siitä erota, waan tallelti sitä ontossa puussa että se edes olisi hänen läheisyydessään.

Hän luuli walinneensa luotettawan säilytyspaikan aarteellensa. Waan kuinka suuri eikö ollut kauhistuksensa, kun hän muutamana päiwänä huomasi ankaran rankkasateen läpikostuttaneen ja pilanneen kirjan. Kuumia kyyneleitä sekaantui armottomiin sadepisaroihin, jotka oliwat pilanneet hänen rakkaan kirjansa. Mitä tehdä? Wieras omaisuus oli turmeltu ja hän oli syyllinen. Miten hän nyt woisi kirjan omistajaa sowittaa?

Ensiksi pani hän kirjan päiwäpaisteesen kuiwamaan, sitten koetti hän poistaa kaikki tahrat ja pilkut, wiimein läksi

hän suoraa tietä opettajansa luokse tekemään suoran tunnustuksen tapahtumasta.

Tämä näytti wähän kummastuneelta kun poika palasi niin pian.

„Minä tuon takaisin Washington'in elämäkerran", alkoi pikku mies.

„Wai niin, sinä olet jo lopettanut sen? Sinun olisi pitänyt pitää sitä kauwemmin."

„Minä en olekkaan lukenut sitä loppuun, waan wahinko on tapahtunut kirjan suhteen."

Näin sanoen otti hän kirjan esille ja näytti minkä häwityksen sade oli tehnyt.

„Se oli wahinko!" arweli opettaja.

„Minä tahdon maksaa teille kirjan, hywä herra. Rahaa minulla ei ole, waan minä woin tehdä työtä. Antakaa minulle jotakin työtä."

„Ei ole työstä puutetta. Tuolla leikataan wiljaa paraikaa. Tahdotko käydä työhön?"

„Aiwan kernaasti. Milloin pitää minun aloittaa?"

„Huomenna. Sinä saat pitää kirjan. Sinä saat oikein ansaita sen."

Warhain seuraawana aamuna oli nuori Lincoln leikkuumiesten luona ja leikkasi niin ahkerasti, että hiki juoksi hänen ruumiistaan.

Ylen iloisena palasi hän iltasella isänsä majalle rehellisesti ansaitulla kalleudellansa.

Wuonna 1836 astui Lincoln esille asianajajana. Mitä jalomielisiä aatteita hän silloin toi ilmi, todistaa seuraawa keräjäjuttu.

Muuan nuori mies oli tullut murhatuksi öisessä tappelussa ja toista nuorta miestä, nimeltä Armstrong, luultiin murhaajaksi. Päällekantaja todisti onnettoman rikokselliſuutta

niin suurella warmuudella ja nähtäwällä wakuutuksella, että tuskin mitään epäilystä saattoi olla asiasta. Koko wäestö joutui raiwoon. Muisteltiin nyt pieninkin seikka syytetön elämästä, warsinkin koska hän oli ollut kewytmielinen ihminen. Jokainen riita hänen kouluajastaan, jokainen aikoja sitten unhotettu wika rewittiin uudestaan ylös ja nuorukaisen wirheet suurennettiin siihen määrään, että häntä kohta pidettiin paatuneen pahantekijän wertaisena. Warmana asiana pidettiin jo hänen syyllisekši tuomitsemisensa; olipa kansan wiha häntä kohtaan niin suuri, että ainoastaan wankihuoneen muurit woiwat häntä warjella alhaison raiwosta. Syytetty joutui waarallisen tilansa kautta semmoiseen kauhistukseen ja tuskaan, että hän antautui tykkönään epätoiwon waltaan.

Asiain näin surkealla kannalla ollessa sai syytetyn äiti kirjeen Lincoln'ilta, jossa tämä lupasi tehdä mitä hän woi pelastaakseen hänen poikansa. Ensimmäinen asia, minkä hän koetti saada aikaan, oli uusi jury-miehistö, sillä niihin jury-miehiin, jotka istuiwat tuomareina, waikutti yleisön mieli liian paljon. Sitten sai hän aikaan sen että wiimeinen oikeudenistunto lykättiin wähän tuonnemmaksi, ja kun hän oli huolellisesti tutustunut kaikkiin seikkoihin asiassa, astui hän wakaalla luottamuksella kokoontuneen oikeuskunnan eteen.

Todistajien kuulusteleminen alkoi. Nuoren Armstrongin toiweet katosiwat katoomistaan ja hänen tuomionsa näytti jo warsin warmalta. Silloin nousi Abrahami Lincoln seisoalle ja asetti todistajille muutamia kysymyksiä, jotka näyttiwät olewan sangen wähän painawia asiassa. Erittäin tahtoi hän saada warman tiedon milloin ja miten rikoksellinen teko oli tapahtunut. Sitten koetti hän oikaista muutamia kertomuksia syytetyn nuoruudesta ja todistaa, ettei Armstrong, joskohta hän olikin ollut kewytmielinen, kuitenkaan kos-

kaan ollut turmeltunut ja rikoksenalainen. Wiimein osoitti hän miten päällekantaja ja syytetty oliwat olleet wielä paljoa suuremmassa wihassa keskenään kuin ennen syytetty ja murhattu.

Haudan hiljaisuus wallitsi salissa, kun Lincoln wakawalla äänellä kumosi päätodistajan antamat todistukset yhden toisensa perästä. Kohta ei woitu epäillä todistajan kertomusten walheennäköisyyttä. Mikä alussa oli näyttänyt warsin uskottawalta ja selwältä, huomattiin nyt olewan mietittyä panettelemista ja walhetta. Todistaja oli sanonut tappelun tapahtuneen myöhään iltasella, täyden kuun olleen silloin ja itsensä nähneen miten wanki oli tappawan iskun antanut. Lincoln taas näytti toteen ettei kuu ollut sanottuun aikaan noussut ja että todistus siis oli kokonaan löyhällä pohjalla. Hän toi esiin todistuksensa niin wakuuttawalla woimalla, että sana „syytön" jo pyöri kaikkien huulilla. Kuitenkaan ei puhetaidollinen asianajaja tyytynyt tähän siweelliseen woittoon. Koko sielullaan oli hän jo kuukausia sitten antautunut tälle toimellensa ja mikä niin kauwan oli hehkunut hänen mielessään, puhkesi nyt ilmi. Murtawalla woimalla sattuiwat hänen sanansa walapattoisen korwaan ja tämä horjui kuolonkalpeana ulos oikeussalista.

Tämän kauhistuttawan kohtauksen perästä kääntyi Lincoln jury-miesten puoleen. Hän puhui heille niinkuin isille, joiden pojat oliwat isittömiksi jäämisillään, niinkuin miehille, joiden waimot oliwat leskiksi joutumaisillaan; hän kehoitti heitä heidän walansa nimessä ettei antaisi turhien luulojen waikuttaa, waan suoda oikeutta syytetylle. Kun hän wiimein muistutti siitä kiitollisuuden welasta, jossa hän oli ollut syytetyn isälle, ei näkynyt tuskin yhtäkään silmää, joka olisi kuiwaksi jäänyt.

Ilta alkoi wähitellen hämärtää; wasta silloin lopetti

hän puheensa, kädellään osoittaen laskeuwaa aurinkoa ja juhlallisesti lausuen:

„Ennenkuin tämä aurinko on laskeutunut on se loistawa wapaan miehen ylitse!"

Jurymiehet astuiwat erihuoneesensa neuwottelemaan, waan tuskin oli puoli tuntia kulunut, ennenkuin he uudestaan tuliwat paikoilleen. Ylituomari lausui sanan „syytön!"

Tunnotonna waipui äiti poikansa syliin, mutta kysyen: „missä on minun pelastajani?" riensi poika onnellisen Lincolnin luokse. Hän oli liian liikutettuna woidakseen mitään puhua. Lincoln kääntyi akkunaan päin ja osoittaen aurinkoa, joka nyt oli taiwaan rannalla, sanoi hän:

„Aurinko ei ole wielä laskeutunut ja sinä olet wapaa!"

Yhtä lempeä ja kohtuullinen kuin Lincoln oli luonteeltaan, yhtä ystäwällinen ja osanottawainen oli hänen käytöksensä kaikkia kohtaan; ainoastaan ihmiskunnan wiholliset oliwat hänen wihollisensa. Kuitenkin ymmärsi hän aina myös semmoisissa tiloissa yhdistää lempeyttä oikeuden ja kohtuuden kanssa. Kenraali Sherman walitti kerran ei tietäwänsä mikä hallituksen tarkoitus oikeastaan oli pohjais- ja etelä-waltain wälisen sodan synnyttäjän Jefferson Dawis'in suhteen, pitikö hänen ottaa tämä wangiksi wai antaa hänen päästä pakoon, jos hän jolloinkulloin sattuisi saamaan hänet waltaansa.

„Minä kerron teille jotakin", sanoi Lincoln hänelle." „Ei kaukana täältä löytyi wanha raittiudensaarnaaja, joka hywin ankarasti pitikin kiinni siitä että eläisi oppinsa mukaisesti. Muutamana päiwänä saapui hän pitkän ratsumatkansa perästä erään ystäwänsä luokse, jossa hänelle tarjottiin lemonaatia. Ystäwä, walmistaessaan tätä wirwoittawaa juomaa, kysyi mielittelewästi saisiko hän kaataa muutamia tippoja jotakin wäkewämpää nestettä sekaan, että hänen ratsas-

tamisesta heikontuneet hermonsa wahwistuisiwat. — „Ei", sanoi raittiudensaarnaaja; „se sotii minun perusaatteitani wastaan." — „Mutta", lisäsi hän toiwowalla katseella lähellä seisowaan puteliin, „jos te woitte niin menetellä, että saisin muutamia tippoja ilman tietämättäni, en panisi tuota pahakseni." — „Katsokaa, kenraali", sanoi Lincoln, „welwollisuuteni on estää Jefferson Dawis'in pakoon pääsemistä, waan jos te ilman minun tietämättäni woitte niin asettaa asiat, että hän pääsee pakenemaan, niin tuskinpa minulla on sitä wastaan mitään sanomista."

Wuonna 1861 tuli Lincoln ensimmäisen kerran presidentiksi ja walittiin siksi toisen kerran 1865. Hän astui toisen kerran presidenttiwirkaansa 4 päiwänä Maaliskuuta sanottuna wuonna, mutta jo muutamia wiikkoja sen jälkeen 14 päiwänä Huhtikuussa tappoi hänet teaterissa murhaajan kuula.

Oli kolkko Huhtikuun päiwä kun sanoma: „Lincoln on kuollut!" lewisi ympäri maata ja koski kipeästi wäkewäluontoisiinkin. Kaikki oliwat murheessa, niinkuin lapset, jotka seisowat isänsä ruumiinpaarien ympärillä.

Lincoln'in ruumis asetettiin loistawalle ruumisalttarille ja tuhansittain tulwaili ihmisiä kapitoliumiin Washingtonissa luomaan hywästijättösilmäys kuolleesen. Kellojen soidessa ja tykkien paukkuessa laskettiin hän wiimeiseen lepokammioonsa. Koruton hautakiwi, jossa seisoo aina sana „Lincoln" pystytettiin hänen tomunsa päälle. Hänen muistonsa on säilytetty jokaisen amerikalaisen sydämmessä.

Matti Pohto.

Historiassa mainitaan muutamia, jotka toisten awutta owat omin neuwoin hankkineet itsellensä sywiäkin tieteellisiä tietoja; mutta että joku, jonka sielunlahjoja ei milloinkaan ole kehitetty, jo nuorempana ikänänsä rupeaa niin rakastamaan kirjoja, että hän tekee niiden kokoamisen ja omistamisen pääehdoksensa elämässä, on luultawasti warsin harwinaista ja wieläpä niin outoakin, että sitä on waikea selittää. Semmoinen oli kuitenkin **Matti Pohto**, kotoisin Lahden werotalosta Isonkyrön pitäjään kuuluwasta Ylistaron kappelista, jossa Matti syntyi Maaliskuun 7:nä päiwänä 1817. Taloa pitiwät hänen wanhempansa, joista äiti parin wanhemman lapsen awulla aikanansa opetti pojalle kirjaimet ja sen ajan tawalliseen tapaan ainoasti aapisen sisältä ja ulkoa. Sitte jätettiin poika omille walloillensa, niin että hän yhdenteentoista ikäwuoteensa wietti aikaansa toimettomuudessa, juosten pitkin kylän raittia, kesäisin paljaalla paidallansa. Kun talo sill'aikaa oli joutunut toiselle omistajalle, rupesi Matti sitte etsimään elantoansa, kesällä karjassa käymisellä ja talwella kerjäämisellä. Alussa hän harjoitti wiimeksi mainittua tointa ainoasti lähiseuduilla, mutta wähitellen hän rupesi käymään kauwempanakin siksi kun hän Perniössä passitonna otettiin kiinni ja wietiin wankeuteen, jossa hän sai olla toista wuotta, kun ei tiedetty mistä hän oli kotosin ja tämä asian salaaminen olikin Matin ainoa rikos. Wankeutensa ajalla oli hän kuitenkin niin harjoitellut lukutaitoansa, että hän sieltä päästyänsä muun rippikoulunuorison kanssa kotoseurakunnassansa pääsi Herran ehtoolliselle. Jo

syksyllä samana wuonna lähti hän taasen liikkeelle, tällä kertaa kuitenkin yleisesti tunnettujen arkkiweisujen myyjänä, mutta koska hänellä ei nytkään ollut passia, joutui hän saman kohtalon alaiseksi kuin edelliselläkin kerralla, josta hän nyt kuitenkin pian pääsi wapaaksi.

Wähitellen tuli hän kuitenkin yleisemmin tunnetuksi ja sitte sai hän puhtaan maineensa ja wiattoman toimensa tähden wapaasti kulkea pitkin warustettuna passilla kotoseudultansa. Tähän lisäksi oli hän lisätuloksensa ruwennut sitomaan talonpoikien kirjoja, jota työtä hän tekikin tarkkuudella, jos ei se tullutkaan niin kauniin näköistä kuin opin käyneitten käsistä. Siitä ruweten alkoi myös se hänen intotoimensa, jonka työssä hän kuolikin. Jo wuonna 1838 rupesi hän kokoamaan kirjoja ja pitkitti sitä sitte yhä niin että hänellä parinkymmenen wuoden kuluttua oli puoliwäliin neljättätuhatta suomalaista kirjaa. Puolet Pohdon kirjoista oliwat siis semmoisia, joita tuskin senkään ajan kirjakauppiaat oliwat nähneetkään. Kun hän sitä paitsi kokosi wanhoja rahoja on ihmeteltäwää kuinka hänen pienet tulonsa niihin riittiwät, warsinkin kun hän useastakin kirjasta, jonka hänen tottunut silmänsä oli hawainnut kallisarwoiseksi, maksoi hywän hinnan, waikka hän tosin palkkioksi kirjansitojatoimestansa sai useimmat rahatta.

Tämän saattaa ehkä selittää sillä, että kun hän jo pienuudesta oli oppinut kärsimään kowaa ja olemaan paljoa paitsi, tuli hän ylen wähällä toimeen. Palanen leipää taskussa oli hänelle tarpeeksi astuessaan paikasta toiseen, jossa hän luuli saawansa tyydytetyksi palawan halunsa kirjoihin. Asuntonsa kulkeissansa ei suinkaan maksanut mitään, koska hän aina oleskeli yhdessä työwäen kanssa. Waatteensa oliwat halwimmasta kankaasta ja warsinkin talwella liian heikot meidän kowia pakkasiamme wastaan. Waikka hänen waat-

teensa oliwatkin kuluneet ja risaiset, oliwat hänen taswonsa ja kätensä aina puhtaat. Hän joi ainoasti wettä, janoansa tyydyttääkseen. Kahwia ja teetä ei hän myöskään juonut, jos sitä joskus hänelle tarjottiinkin, waan selitti, ettei hän tahtonut tottua semmoiseen, johon eiwät hänen waransa riittäneet. Hän oli sitä paitsi järjestäwäisyyttä harrastawainen ja katsojan oli oikein miellyttäwää nähdä kuinka hän hoiti kirjawarojansa, joita hän kuljetti mukanansa.

Siihen aikaan koottiin juuri tietoja kaikista suomeksi painetuista kirjoista ja niiden hankinnassa oli Matti Pohto paraana lähteenä; hän ottikin innollisesti osaa siihen työhön eikä tyytynyt pelkkien tietojen hankkimiseen ja antamiseen, joissa hän olikin werraton mainion hywän muistonsa kautta, waan hän lahjoitti myös yliopistolle melkoisen paljouden kirjoja wielä eläessänsäkin.

Hän oli käynyt, melkein saamme sanoa, pitkin Suomen maata ja päätti wielä tehdä retken Wiipurin lääniin, josta hän helpolla luuli pääsewänsä Inkerinmaalle tutkimuksiansa jatkamaan. Hän olikin jo matkalla, saatuansa passin ja puoltosanoja Helsingistä päästäksensä wielä Pietariin saakka ja siellä Keisarilliseen kirjastoon, kun hän Nuoran kylässä Wiipurin pitäjää, nukkuessaan sai surmansa murhaajan kädestä. Waatimattomana ja wakaana eli hän elämäänsä, hän oli waan suora Suomen talonpoika, mutta kun hän joskus lausui ajatuksiansa kirjaasioista, paloi koko hänen sielunsa hänen innostuneessa katseessansa, ja kun hän werrattomalla muistollansa oikaisi tiedemiesten erehdyksiä wanhojen kirjojen suhteen kyti hänen silmissänsä waan nöyryys ja kainous. Suomen yliopisto, sekä Kuopion, Turun ja Waasan lukiot, joille hän lahjoitti suuren kirja-aarteensa, muistawat warmaankin aina kiitollisuudella sitä halpaa ja waatimatonta miestä, jonka koko elämän pyrintönä oli: kirja ja tieto.

Johan Wilhelm Snellman

oli niitä mahtawia henkiä, joita Kaikkiwaltias waan säästäwästi antaa kansoille, herättämään, walaisemaan ja wiemään niitä eteenpäin. Meidän siwuisella kansallamme köyhällä maallansa ei kuitenkaan tähän saakka ole ollut hywälahjaisten poikien puutetta, jotka kirkkaalla silmällä sen tarpeille sekä sydämmen jaloimmalla halulla ja innolla owat omistaneet elämänsä työn isänmaan wapaalle kehittymiselle ja kunnialle. Wiimeksi kulunut puoliwuosisata on warsinkin ollut rikas etewistä woimista ja hengistä, joiden kylwöstä jo monta siunausta tuottawaa eloa on kypsynyt. Yliopistossa, tuossa walistuksemme taimelassa, kaswatettiin kolmannella wuosikymmenekselläa, monta nuorta miestä, joiden työt ja nimet sittemmin owat sywästi ja pysywäisesti tarttuneet kansamme kohtaloihin ja sen historiaan uurtaneet loistawan ja rakkaan muiston. Niissä oli **Johan Wilhelm Snellman**, woimallisena, järkähtämättömänä ja pelkäämättömänä, niinkuin muinoisajan jaloimmat urhot, ensi riwissä ja woitti teräwällä, rehellisellä kalwallansa woittoja, joita wielä tulewatkin polwet ylistäwät.

Se mahtawa ja monipuolinen waikutus, jolla Snellman pitkän ja wiimeiseen hetkeen työllisen elämän aikana on tarttunut meidän waltiollisiin ja kirjallisiin oloihimme, on niin yhdistänyt hänen nimensä kaikkeen muistettawimpaan ja kalleinpaan, jota Suomi wiimeksi kuluneella puoliwuosisadalla on saanut nauttia, että isänmaalla on tuskin ainoatakaan, joka olisi yleisemmin suosittu ja kunnioitettu. Snellmannin suurenlainen ja pontewa luonne, hänen tieteen ja tutkinnon herättämä sywä rakkautensa totuuteen ja wapauteen, teki hä-

nen jo aikaisin sitsi urhoksi, joka raiwasi niin monta tietä ja toi nähtäwiin uusia ennen tietämättömiä keinoja. Jokaisella alalla, jossa hän teki työtä oli hän aina ensimmäisinä; huolimatta taikaluuloista heilutti hän aina lippuansa korkealla. Hän saattoi suuttua, mutta hänen lämmin ja ihmisiä helliwä sydämmensä ei sisältänyt mitään wihaa; waakunaansa oli hän uurtanut kirjoituksen: **Isänmaan edestä!** ja sentähden häwiölle joutuneet wastustajansakin kunnioittiwat häntä.

Yliopistossa teki Snellman työtä wiisaustieteen (filosofian) alalla ja näitä tietojansa kartutti hän suureen määrään matkoillansa ulkomailla. Ajan tärkeitten kysymyksien ratkaisemiseen tunki hän neronsa sywällä käsityksellä ja loi itsellensä mielipiteitä, jonka wirtaawasta lähteestä sittemmin lewisi niin paljon waloa ja kirkkautta. Hänen tieteelliset teoksensa pidettiin Saksassa suuressa arwossa ja oleskeltuansa jonkun ajan Ruotsissa sai hän siellä etewän kirjallisen maineen, ei ainoastaan sanomalehti- sekä kaunokirjallisuuden alalla waan myös semmoisien tekojen kautta, jotka osoittiwat sywää wiisaustieteellistä tutkimista ja monipuolista tietoa.

Snellmannin wiisaustieteelliset aatteet eiwät kuitenkaan hänen kotomaassansa tuottaneet hänelle samaa menestystä. Päinwastoin sen ajan hallitus piti niitä enemmän syinä ja paheina kuin etuina. Snellmannin täytyi siis ottaa wastaan koulun rehtorin wirka kaukaisessa Kuopiossa. Mutta tälläkin werraten alhaisella tilalla osasi Snellman kehittää yhtä uutteraa kuin suurenlaista waikutusta. Opettajawirkaansa hoiti hän lempeästi ja omantunnonmukaisesti, woittaen luottamusta niin, että kiitolliset oppilaat sitä wielä ylistäwät. Wakaalla lempeydellänsä sai hän aikaan senkin, että koulusta katosi usein sitä ennen käytetty ase, jonka piti herättämän nöyryyttä ja kuuliaisuutta.

Mutta hänen henkensä, jota eiwät wastukset jaksaneet

lannistaa, waati laweampaa waikutusalaa. „Saima“lehden toimittajana ja kustantajana, raiwasi Snellman uuden tien wapaalle sanalle, waltiolliselle keskustelulle sekä yhteiskunnan sisällisien asioiden julkiselle arwostelulle, ja herätti siten kansallistunnon unteen, wirkeään elämään. Niissä mielipiteissä ja totuuksissa, joita Snellman tässä yhtä nerokkaalla kuin kansantajuisella tawalla toi ilmi, oli yhtä monta todellisen walistuksen ja „kansallisen siwistyksen“ siementä, ja näistä siemenistä onkin jo moni taimi kaswanut hedelmiä kantamaan. „Saiman“ opit ja sen wapaa ilmaantuminen eiwät kuitenkaan olleet hallituksen mieleisiä, jonka tähden lehti lakkautettiin. „Litteraturblad'issansa“*) jatkoi Snellman kuitenkin wähentymättömällä rohkeudella ja samalla innolla aljettua julkista työtänsä.

Kun wiisaustieteen professorin wirka yliopistossa julistettiin awonaiseksi, haki Snellman sitä, mutta nytkin turhaan, waikka konsistoriumi hänelle antoi puoltosanansa. Kaikki nämät esteet oliwat kuitenkin Snellmannin rautaiselle tahdolle woimattomia; ne päin wastoin yhä koroittiwat kunnoitetun kansan ystäwän arwoa yleisön silmissä. Snellmannin nimi oli jo kaikkien huulilla ja hänessä terwehdettiin kansan miestä. Otettuansa eron rehtorinwirastansa oleskeli Snellman pääkaupungissa kirjurina eräässä suuremmassa kauppakonttoorissa.

Wuosi 1855 toi mukanansa uusia mielipiteitä korkeimmassa wallassa ja nyt nousi Snellmannille wihdoinkin uusi ja lewollisempi tulewaisuus. Hän nimitettiin hakemattansa wiisaustieteen professoriksi yliopistossa ja waikutti nyt siellä opettajana ja myös sillä ansiolla, jonka hän oli maassa saa-

*) Kirjallisuuslehti yleistä kansallista siwistystä warten.

nut. Hallituskin, joka tarkoin tunsi tämän waikuttawaisuuden ja osasi arwostella sitä kokemusta ja niitä tietoja joita Snellman sanomalehden toimittajana oli tuonut ilmi, rupesi julkisissa asioissa pitämään neuwoa tämän tietowiisaan ja waltiomiehen kanssa, jonka Hänen Majesteetinsa Keisari wihdoin w. 1863 kutsui rahawaraintoimiston esimieheksi Keisarillisessa Suomen senaatissa.

Tässä pienessä elämäkerrassa on turhaa tuoda esiin sitä kaikkea suurta, tärkeätä ja merkittäwää, jota hän maan hywäksi on toimittanut sekä waltiopäiwillä ollen Ritariston jäsenenä, että kirjailijana, jona hän tuotteillansa sekä kirjoissa että puhuen on tehnyt kansalaistensa walistukseksi.

Johan Wilhelm Snellman, merikatteini K. H. Snellmannin poika Uudesta Kaarlepyystä, syntyi 12 päiwänä toukokuuta w. 1806 Tukholmissa. Käytyänsä Oulun alkeiskoulun läwitse, tuli hän ylioppilaaksi Turussa w. 1822, wihittiin wiisaustieteen maisteriksi w. 1832 ja nimitettiin dosentiksi samassa tieteessä w. 1835. Teki matkoja Saksaan, Tanskaan ja Ruotsiin ww. 1837—1842. Kuopion ylialkeiskoulun rehtorina ww. 1843—1849; professorina yliopistossa w. 1856; senaattorina ja rahawarain päällikkönä w. 1863; wapautettuna wiimeksimainitusta toimesta w. 1868; Suomen hypoteekkiyhtiön johtokunnan esimiehenä ww. 1868—1881. — W. 1866 koroitettiin Snellman lapsinensa ja jälkeläisinensä suomalaiseen aateliseen säätyyn. Awioliitossansa Johanna Lowisa Wennbergin kanssa jätti Snellman jälkeensä neljä poikaa ja tyttären.

Nuorukainen, sinä, jonka sydämmessä palaa into ja halu olla isänmaallesi hywäksi, tässä näet esikuwan, jota kelpaa seurata! Ainoasti harwoille antoi Luoja hänen neronsa, mutta hänen rohkeutensa ja rakkautensa saatamme kaikki omistaa

omiksemme ja niiden awulla woittaa isänmaallemme waloa ja wapautta, sillä

„Ei päällikkö yksin taistelua woita,
Jos soturien riwit eiwät parastansa koita."

Sisältö:

	Siw.
Spartalaisten lainsäätäjä	1.
Nuori filosofi Abderasta	2.
Anteeksi antaminen on jaloin kosto	3.
Kunnioita korkeata ikää	6.
Ei pidä ketään pitää onnellisena ennen hänen loppuansa	6.
Oikeudessa pysywä Athenalainen	9.
Eräs intoisan isänmaanrakkauden osoitus	11.
Ahkeruus woittaa	12.
Opi itseäsi tuntemaan	13.
Uskollinen ystäwyys	16.
Tyytywäinen sotapäällikkö	17.
Marcus Curtion uhrikuolema	18.
Uutteruus perille wie	19.
Äidin ylpeys	21.
Rehellinen Ruomalainen	21.
Aleksander Suuri	22.
Oikeus on kuninkaan kaunistus	25.
Weljenrakkaus	27.
Kainous on nuorison kaunistus	27.
Lujamielisyys uskossa	29.
Koeteltu uskollisuus	30.
Jalo Saladin	32.
Ajattele ennenkuin toimeen ryhdyt	32.
Pyhä Eerikki, (Ruotsin suojeluspyhä)	34.
Tunnokas indiaani	38.
Keisari Rudolf Habsburgilainen	39.
Muurahaisen oppilas	41.
Arnold Winkelriediläisen urhokuolema	42.
Anna wihollisillesi anteeksi	43.
Kuninkaan kosto	44.

Sivu.
Ruhtinaan jalomielisyys . . . . . 45.
Sanasta miestä . . . . . 45.
Lohdutus onnettomuudessa . . . . . 47.
Suutari ja kardinaali . . . . . 48.
Pyhä Birgitta . . . . . 49.
Lain edessä olemme kaikki yhdenwertaiset . . . . . 53.
Weljen rakkaus . . . . . 55.
Opi hillitsemään itseäsi . . . . . 56.
Kristoffer Kolumbus . . . . . 57.
Mitä mies woipi . . . . . 60.
Wäsymätön hywäntekewäisyys . . . . . 61.
Luukas Kranach ja Keisari Kaarle V . . . . . 61.
Aamiainen Rudolfstad'issa . . . . . 64.
Wihamiehellensä anteeksi-anto on herttaisin woitto . . . . . 66.
Saukari . . . . . 68.
Franskanmaan kuningas Henrik IV . . . . . 72.
Jalomielinen sotapäällikkö . . . . . 75.
Kristityn kosto . . . . . 76.
Kuningas Kustaa II Adolf . . . . . 77.
Ruotsalaisen runotaiteen isä . . . . . 81.
Pieni Susi-Jaakko . . . . . 84.
Keisari ja wanha kerjäläinen . . . . . 86.
Hillitse wihasi . . . . . 87.
Kuningas Kaarle XII . . . . . 90.
Auttawaiset neekerit . . . . . 94.
Kalmukkilainen ruhtinas . . . . . 95.
Keisarin wiimeinen riemu . . . . . 95.
Hywäsydäminen Tanskan prinssi . . . . . 96.
Nöyrä laulutaiteilija . . . . . 97.
Kiitollinen poika . . . . . 98.
Itsensähillitseminen . . . . . 100.
Loukattu mahomettilainen munkki . . . . . 101.
Muutamia kuwauksia Fredrik suuren elämästä . . . . . 102.
Ihmisystäwä . . . . . 107.
Luotsi . . . . . 110.
Yrjö Washington . . . . . 112.
Kiitollinen neekeriorja . . . . . 121.
Benjamin Franklin . . . . . 123.
Keisari Josef II . . . . . 127.
Mozart . . . . . 133.

Siw.
Uskollinen palwelija . . . . . 135.
Isä ja tytär . . . . . 136.
Itsensä altiiksi paneminen . . . . . 138.
Jalo prinssi . . . . . 139.
Neekeri nimeltä Ali . . . . . 142.
Kaarle von Linné . . . . . 144.
Nahyda Tschernikow . . . . . 151.
Welwollisuudelleen uskollinen . . . . . 156.
Miehuullinen weli . . . . . 157.
Keisari Napoleon ja hedelmänkauppias . . . . . 160.
Ruhtinas ja talonpoika . . . . . 161.
Sankari rauhallisissa urhotöissä . . . . . 162.
Volney Beckner . . . . . 165.
Waarallinen hyppäys . . . . . 166.
Pohjanperillä matkustajan nuoruudesta . . . . . 168.
Jalomielinen soturi . . . . . 172.
Abrahami Lincoln . . . . . 172.
Matti Pohto . . . . . 181.
Johan Wilhelm Snellman . . . . . 184.

Kirjastoa Lapsille ja Nuorisolle.

Toimittanut G. W. Edlund.

Tuntuwimpana waillinaisuutena suomalaisessa kirjallisuudessa, on epäilemättäkin hywien lastenkirjojen puute. Edes wähemmässä määrässä poistaaksi tätä puutetta aikoo allekirjoittanut ylläolewalla nimellä ulosantaa hywäksi tunnustettuja lastenkirjoja, pääasiallisesti suomennoksia wieraista kielistä. Ulkomaan kirjallisuuden suuri walikoima tämän laatuisia tuotteita, on saanut kustantajan ensi kädessä käyttämään sitä lähdettä. Luonnollista on, että suomalaiset alkuteoksetkin saawat sijansa tässä kokoelmassa, jos semmoisia on tarjolla ja jos ne täyttäwät sen tarkoituksen, jonka kustantaja niiltä waatii, että ne nimittäin owat: siweellishenkensä puolesta hywiä, ja tarkoitusperusteensa suhteen elähyttäwiä ja walaisewia, että ne, lyhyesti, owat kaikin puolin jaloja ja hywiä.

Helsingissä, Syyskuussa 1881.

G. W. Edlund.

Painosta on jo tullut:

1. **Kertomuksia historiasta ja elämästä lapsille ja nuorisolle.** 2 markkaa.
2. **Eläwänä haudattu.** 1 markka 50 penniä.